

WATCH מחסום

מבט מוגד

2004

במחסומים

תוכן העניינים

6	תודות
7	הקדמה
11	יום במחסום חווארה
14	מניעת חופש תנועה באמצעות המחסומים
22	מניעת חופש תנועה באמצעות הביורוקרטיה
32	על חולים, ילדים וקשישים
37	שיבוש מעבר אמבולנסים
40	אלימות
45	התעמרות ושרירותיות
55	מתנחלים ואחרים

נספחים

61	המחסומים, איפה ולשם מה
68	מפות
71	תמונות
80	תלונות
85	לקסיקון למונחי הכיבוש: מכבסת מלים

2004

אהרן שבתאי

זו היתה שנה רעה
האנשים הסתגלו לשקר
כמו ללחם.
זרק להם
בפעם השמונים ושמונה
את אותו פזב,
והם ירוצו לבלע אותו
כעדר ברנזים.
האכזריות המטמטמת
טפחה לעצמה על השכם,
הסתכלה בחיוך למצלמה.
במשתלה נמכרו סחלבים
כשבמרחק נביחה
מיליונים נכלאים בבהמות.

עיוורים בעזה

שולמית הר אבן

אין לחברה הישראלית ברירה אלא לבדוק מה סדר העדיפויות שלה לארבעים השנים הבאות. האם היא רוצה להישאר במצב החולי החברתי שבו היא שרויה היום – מצב שאולי יאפשר לה להמשיך ולהתקיים ביטחונית, ממלחמה למלחמה, אבל רק כמדינה קטנה, אלימה, כפייתית ובלתי סימפטית, שבסופו של דבר לא ימצאו בה מקום גם מיטב הכוחות והמוחות – או שנעדיף מצב, שבו מחליטה החברה, כמו בתפילת שמונה עשרה, לסגת שלוש פסיעות ב"עושה שלום" ולוותר על גורם החולי העיקרי שבה – השלטון בשטחים? תחת זאת נוכל להקדיש את מרב המאמץ לריפוי, ריפוי דחוף, למען נחזור להיות עם טוב, חברה טובה, מקום טוב לחיות בו. ואולי, אם נשכיל לעבור גם צומת מכריע זה בשלום, תחזור אלינו גם הגאווה.

ידיעות אחרונות, 26 בפברואר 1988

הנתונים והממצאים בדוח מחסום Watch אשר בידיכם לוקטו מתוך כל הדיווחים שנכתבו בידי נשות הארגון בשנת 2004. בשנה זו יצאנו בכ-3,000 משמרות למחסומים ברחבי הגדה ובירושלים, יום-יום, בגשם ובקור, בחום ובשרב.

העימות היום-יומי עם מצוקות בלתי אנושיות במחסומים, המועקה הנפשית המצטברת לנוכח המציאות הקשה והמשתנה לרעה ככל שהיא מתמשכת ומתקבעת, לא יפגעו בנחישות שלנו להמשיך לפקוח עין ולדווח.

התנכרות רוב הציבור הישראלי לנעשה במחסומים ובשטחים הכבושים היא נכס למדיניות הכיבוש ולמנהיגיה. לו יהי הדוח הזה פעמון אזעקה המתריע וקורא לכל אזרח ואזרחית בארץ ישראל לצאת מהאדישות, לקום ולכבות את הבעירה הגדולה המאיימת על ביתנו, על עתידנו ועל גורל ילדינו.

תודה מיוחדת לכל מי שתרמה להכנת דוח זה.

באתר האינטרנט של מחסום Watch¹ תוכלו למצוא את העדויות המקוריות כפי שנרשמו על ידי המשתתפות במשמרות. באותו אתר נמצא מסמך בשם "עובדות קשות", שהוא סיכום נרחב יותר של העדויות שנאספו במשך שנת 2004.

פעילות מחסום Watch נעשית כולה בהתנדבות. תרומות לכיסוי ההוצאות יתקבלו בברכה. אנא שלחו תרומתכם אל: 'קרן נשים למען זכויות אדם בע"מ', חשבון 333401, סניף 574, בנק הפועלים, רח' הפלמ"ח, ירושלים.

מחסום Watchdog הוא ארגון של נשים ישראליות, שהוקם בפברואר 2001. עיקר פעילותו בתצפיות במחסומי צה"ל ומשמר הגבול בגדה המערבית ובירושלים, בדיווח על הנעשה בהם ובתיעודו. במקרים של הפרות בוטות של זכויות אדם, התעמרות קשה והגבלת חופש התנועה, אנו מנסות להתערב, ובמידת האפשר למנוע אותן.

הניסיון המצטבר והמפגש היום-יומי עם חיילי צה"ל ואוכלוסיית המחסומים, מביאים את כולנו להכרה חד-משמעית: "די לכיבוש ולא למחסומים". אנו פועלות לשינוי המדיניות השוללת את חופש התנועה של פלסטינים בתוך שטחים, ולסיום הכיבוש ההורס את החברה הפלסטינית. לכיבוש השפעות מרחיקות לכת גם על החברה הישראלית.

בארגון כ-500 חברות, בעלות רקע ומאפיינים אישיים וחברתיים שונים, ההופכות את מחסום Watchdog לארגון השטח הגדול ביותר הפעיל היום. כל פעילותנו נעשית בהתנדבות. המניע העיקרי להצטרפות הנשים לארגון הוא ההתנגדות לדיכוי האוכלוסייה בשטחים הכבושים, שברובה המכריע היא שוחרת שלום וחפה מכל פשע. יש נשים שבחרו להצטרף גם מתוך דאגה וחרדה לעתיד החברה הישראלית, שהכיבוש משחית בה כל חלקה טובה. כולנו חשות בוושה עמוקה על כי הפרות זכויות אדם אלו נעשות גם בשמנו, בהיותנו אזרחיות מדינת ישראל.

חברות מחסום Watchdog יוצאות בקבוצות קטנות, שבעה ימים בשבוע, ומשקיפות בעשרות מחסומים וחסומות בגדה המערבית – מצפון לג'נין ועד לדרום הר חברון. ברוב המחסומים מתנהלות משמרות פעמיים ביום, בהתאם לשעות העומס של תנועת העוברים והשבים. בתום כל משמרת נשלח דיווח בעברית ובאנגלית לאתר הארגון. אחת לחודש מופץ סיכום חודשי של הדוחות, בשם **מחסום Watchdog מתריע**, בו עיקרי הממצאים מהתצפיות. בשנת 2004 קיימנו קרוב ל-3000 משמרות במחסומים השונים.²

בדוח זה אנו מתייחסות בעיקר למחסומים ולחסימות פנימיים, המונעים מעבר מכפר לכפר, מכפר לעיר ומנפה לנפה בתוך השטחים הפלסטיניים. אלה אינם מחסומי כניסה לישראל וכל תכליתם לבתר את הגדה למובלעות נפרדות ומנותקות

זו מזו, המוקפות בגושי התנחלויות מתרחבים והולכים. משטר המחסומים הוא שרירותי ואקראי, והכללים משתנים בו חדשות לבקרים, לעתים קרובות על-פי גחמותיו של החייל המשרת במחסום. כל זאת כאשר אפשר להגן על אזרחי מדינת ישראל ללא התעמרות והשפלת בני אדם, ובלי לפגוע בחולים, יולדות, ילדים וזקנים.

מדיניות הדיכוי והדה־הומניזציה הטבועה בעצם טיבה של השליטה בעם אחר, מחלחלת בהכרח להכרתם ולהתנהגותם של החיילים המשרתים במחסומים ובשטחים. מצב זה חותר תחת היכולת לקיים את חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, המעלה על נס ערכי מוסר ואנושיות כלפי הזולת. השלכותיה של מציאות זו חורגות בהכרח מעבר למציאות המחסומים, ואינן נעצרות בקו הגבול של ישראל. צעירים המקבלים לגיטימציה לפגיעה בכבוד אדם יתקשו להפנים תרבות של זכויות אדם, שהחברה הישראלית מבקשת להנחיל, בהיותה מדינה דמוקרטית.

מאחורי הקלעים של המחסומים עומדת הבירוקרטיה החונקת של משטר מגבלות התנועה, עליה מנצח המנהל האזרחי: כל תנועה של פלסטינים ממקום למקום, לכל צורך שהוא, מותנית בקבלת כרטיס מגנטי, שהוא תנאי מוקדם לקבל היתר מעבר (תסריח). את האישורים למיניהם הם יכולים לקבל רק במת"ק האזורי (מנהלת תיאום וקישור). זוהי פעולה לא פשוטה לאנשים שחופש התנועה שלהם מוגבל, וכרוכה בהמתנה ממושכת על חשבון ימי עבודה. גם בתום מסלול מכשולים ארוך זה, אין כל ודאות שהאדם יקבל את האישורים הדרושים לו, שכן רבים מתושבי השטחים מוגדרים כמְנועִים על ידי השב"כ או המשטרה והכרטיס המגנטי נשלל מהם.

אנו עדות במחסומים ובמת"קים למירור שיטתי של חיי הפלסטינים: שישבו בבית, שיעברו לבנטוסטנים³ אשר מדינת ישראל מקצה להם בשטחיהם הם, והרצוי ביותר – שיעזבו ויהגרו אל מעבר לים. המלה שאין להגותה והמרחפת מעל כל אלה, היא "טרנספר". רצוי שמי שנשאר יהיה כה מותש ממלחמת הישרדות היום-יומית, עד שכל אפשרות להתנגדות פוליטית תהיה מעבר ליכולתו. אנו עדות במחסומים להשפלה המתמשכת, לקשיים ולסבל במחסומים ומעל לכל – לחוסר התקווה, ולזה יש להניח חלק נכבד בטרור מהסוג הקשוח ביותר, זה של המתאבדים שכבר אין להם מה להפסיד.

3 בנטוסטן – מדינת הבנטו. אומות הבנטו היה כנוי שנתנו הלבנים בדרום אפריקה לעמים הילידים. התוכנית ("האפרטהייד הגדול") היתה להקים כמה "מדינות עצמאיות" כאלה. כל מדינה היתה מפוצלת בתוך עצמה, על אדמות שאינן טובות לחקלאות, ללא משאבים, ערים, חוף ים, נמל תעופה, גבול עם כל מדינה מלבד דרום אפריקה. לכל הבנטוסטנים הוקצו 13% משטחה של דרום אפריקה. כל שחור (לא צבעוני או אסיאתי) הוכרז כאזרח של אחת "המדינות" הללו, ולכן כ"עובד זר" בדרום אפריקה.

ארבע שנים חיים ממחסום למחסום. יוצאים בבוקר בלי לדעת מתי יגיעו, מתי יחזרו. אם בכלל. כמה השפלות יספגו בשקט. אם יוציאו מלה, או צעד קטן מעבר להנחיות (שרשומות באוויר, חולפות ומתחלפות במכשירי הקשר) הם ישלמו את המחיר. התעריף של צה"ל גבוה, אולי גם יירו בהם, לפי ההנחיות. חיילים מתוכנתים, מטרטרים ב"אירג'ע לווארה" ו"רוח ללביית". פעם זה חייל כמעט מנומס. פעם גס רוח. החייל ממלא חובתו, עומד במחסום ובורר בין פלסטינים שנגועים בטרור, לאלה שאינם... ובהנחיית הצבא "המוסרי בעולם", כמחווה, הוא נותן לעבור לאחרונים. (מתוך דוח מחסום חווארה, 13.12.2004)

דוח זה מציג "עובדות קשות" להן אנו עדות מדי יום במחסומים. מאגר העדויות שנצבר על ידינו אינו מצוי בדיווחים רשמיים של כל גוף אחר, והוא משקף רק את קצה הקרחון של המתחולל באמת בשטחים. הדיווחים שלנו מאפשרים לציבור בישראל ובעולם להציף אל המציאות השוררת שם. לצה"ל קשה להתמודד עם הידיעות על התנהגות לא מוסרית של חייליו, והציבור הישראלי מנסה להתנער מהתיאורים בטענה שהם חריגים. החיילים לרוב שותקים, עדויות הפלסטינים – הקורבנות עצמם – אינן קבילות בעיני החברה הישראלית, ומכאן חשיבותה יוצאת הדופן של העדות שלנו.

חשיבותו של המסמך שלפניכם אינה רק בחשיפת המעשים הללו בפני העין הציבורית כי אם בתיעוד שגרת הכיבוש, זו שאין בה הרבה מקרים של אלימות פיזית קשה ולא הרבה אירועים דרמטיים, אלא הרבה עצב גדול, ייאוש וחוסר מוצא. כל מי שראה ולו פעם אחת את החיוך החרד על שפתיו של האיש המגיש את תעודתו לבדיקת החיילת השאננה בנקודת הבידוק, לא יוכל לשכוח או להתעלם מן העוול. אנו מתעדות את ההצקות, העיכובים, ההשפלות הקטנות, המתמשכות, היום-יומיות, ואת ההתעלמות מאנושיותו של הזולת הפלסטיני מצד אחד, ומצד שני את הזעם הכבוש העולה על גדותיו.

בנוסף לפעילותנו במחסומים אנו שולחות תלונות בכתב על מקרים שאין הדעת סובלת. כך הפנינו במשך שנת 2004 כ-100 תלונות לאנשי ממשל, לרשויות הצבא, למשמר הגבול, למשטרה ולגורמים נוספים. התגובות לתלונותינו מעטות, ולרוב בלתי מספקות.⁴ בשנת 2004 הופענו בכנסת מספר פעמים בפני ועדת חוקה חוק ומשפט, וכן בפני הוועדה לשלום הילד. קיימנו פגישות עם דרגים גבוהים בצבא, במנהל האזרחי, במשטרה ועם חברי כנסת. לפגישות מטרה כפולה: הצגת המידע הייחודי שברשותנו, שלא ניתן יהיה להגיד בעתיד "לא ידענו לא שמענו..." וכן על מנת למחות שוב ושוב על עצם קיום הכיבוש והמחסומים.

התובנה החדשה, שלא היתה יכולה להילקח בחשבון בתחילת הדרך, אלא רק עכשיו, אחרי שאנו שם יום ארבע שנים, היא, שבמחסום מתנהלות שתי קבוצות: האחת, שהרובים בידה והכוח מעוות ומשחית אותה; השנייה, שהיא מדוכאת ומושפלת אך בשום אופן לא מנוצחת. שתיהן מתנהלות זו לצד זו, מחוברות ביניהן בקשר מטורף וטראגי של משפילים ומושפלים, של שליטים ונשלטים - חיילים ופלסטינים, פלסטינים וחיילים. כאשר אנו מסתכלות על החיילים כפעילות שלום ישראליות, אנו רואות בהם את שליחי הכיבוש. כאשר אנו מסתכלות על החיילים כעל בנינו, עצם מעצמנו, הדור הבא של החברה שלנו – אנו נחרדות מהחווייה הנפשית הקשה שהם נאלצים לעבור ומערכי המוסר שהם רומסים. את הקשר הזה צריך להתיר – לפרק את המחסומים, לסיים את הכיבוש ולדאוג לחוסנה המוסרי של מדינת ישראל.

יום במחסום חווארה: יום חמישי 12.8.04

זה היה יום רע, שבו ראינו הרבה עוולות והפרות זכויות אדם. אבל מה יום מיומיים? הימים כולם רעים. אלא שבאותו יום היה מקבץ של אירועים המייצגים נושאים רבים בדוח זה, על כן בחרנו להציג יום כזה. התרכזו בו רוב העוולות החוזרות מדי יום בכל המחסומים: הפרות שגרתיות של זכויות אדם, רמיסת כבודו של הזולת הפלסטיני, שגרה אלימה, מכוערת ומדכאת.

חווארה צפון

תנופת הבינוי והפיתוח במתחם המחסום נמשכת במהירות מפחידה, ושוב, ממרחק של שבועיים, אין להכיר את המקום. אם קודם היתה במקום צפיפות אנושית כאוטית, ששימשה כר לגחמות החיילים, הרי שעכשיו מתקיימת צפיפות ביורוקרטית, מוסדרת במעברי בטון, מקורה ומחולקת ל"אזורי פעולה" ספציפיים.

המתנה אדמיניסטרטיבית: עשרות אנשים עומדים בתורים צפופים. מייד בהגיענו נראה המקום כמצבור אנושי נפיץ.

עיכובים לצורך בדיקת תעודות זהות מול השב"כ: במקביל יש עשרות מעוכבים הנתונים בג'ורה.⁵

מתנחלים מעורבים בהתנהלות המחסום: חיילי המחסום, ובראשם קצין מתנחל (כיפה סרוגה ענקית של נוער גבעות, מעובדת לסגנון צה"לי בצבעיה) בדרגת סרן, חונקים את המתחם באווירת שליטה מוחלטת ובעוינות שלא ניתן לבקע בשום דרך. השכלול הזה מטאטא החוצה את יכולת ההתערבות השולית שלנו באירועי המחסום.

אלימות: צינוק קטנטן, מבוטן ומוגף בדלת ברזל שנצבעה כחול, זהו אזור פעולה ספציפי, שנוסד בתנופת הבינוי החדשה שעוברת על המחסום. בהגיענו אנו מבחינות בילד כבן 12, שכלוא בתוך הצינוק. ראשו הקטן ופניו המבוהלים מזדקרים מעל הדלת. הוא כפות בידיו וברגליו. המעוכבים העומדים ליד הצינוק מעדכנים אותנו: הילד הזה מעביר חפצים בעגלה בין שני המחסומים (סבָל), החיילים תפסו

5 ע"ע ג'ורה בלקסיקון למונחי הכיבוש.

אותו, כלאו אותו, ועל פי עדותם של המעוכבים, מדי פעם נכנס חייל לצינוק ומכה את הילד בבטנו, בקת הרובה שלו ובבעיטות. על פי המעוכבים, ויותר מאוחר על פי הילד, הוא כלוא בצינוק זה כארבע שעות (החל מהשעה 11:00).

אנחנו מנסות לדבר עם החיילים על העניין. החיילים, כולל מפקד המחסום, מסרבים לשתף פעולה ולא מזכים אותנו ולו בתשובה. אנחנו מתקשרות למת"ק בניסיון לברר את העניין. נציגת המת"ק מכירה את הסיפור ומצדיקה את הכליאה. "החיילים ניסו להעיף אותו מהמקום..." "הוא ניסה לברוח..." "על שום כך הוא כלוא עכשיו...". אנו מתקשרות למוקד ההומניטרי ומאפשרות לנער לדבר ישירות עם המוקד. הוא מוסר להם את פרטיו האישיים וכן את מספר הטלפון של הוריו. השיחה קצרה, החיילים מבחינים שאנו עוזרות לו עם הסלולרי והם מתקרבים אלינו במהירות, במבטים מאיימים ובנשק שלוף, כדי שנפסיק את מתן העזרה לנער. ההתערבות של המוקד מועילה וכעבור כרבע שעה משחררים את הנער ומאפשרים לו ללכת לדרכו.

"הקו הקדוש" של נהגי המוניות: בין המעוכבים הרבים נמצאים שני נהגי מונית, שנכלאו במתקן המעוכבים. "הם עברו את 'הקו הירוק'", אומר מפקד המחסום. אנחנו שואלות את המפקד לגבי "הקו הירוק" ומסתבר שזהו קו דמיוני שצמוד לשלט דרכים ירוק אשר מורה את הדרך לשכם. השלט הנמצא כ-200 מטר מהמחסום ומסמן את הגבול שעד אליו מותר לנהגי מוניות להגיע. נהג שחורג מאותו קו גבול דמיוני, מושם במעצר.

השפלה וגם אגירת תעודות זהות: מפקד המחסום מגיע לאזור המעוכבים ובידיו תעודות הזהות שלהם. לקצין הזה יש סגנון, הוא מושך את שחרורם לאורך שעה שלמה, מחלק אותו לנתחים קטנים. כל פעם הוא שולף קבוצה נבחרת קטנה של תעודות ופורש על פני כל השעה 'טקסי פרידה' מכל מעוכב ומעוכב. 'טקס הפרידה' כולל ראיון עם המעוכב, שתוצאותיו כבר ידועות מראש. הוא שואל את השאלה המכשילה: ממתני אתה כאן? ומכחיש כל תשובה.

חייל: **מאיזה שעה אתה כאן?**

מעוכב: **משעה עשר.**

חייל: **שקרו, אולי במקרה הכי טוב אתה כאן מ-11:30.**

עיכוב כענישה: השאלה הנ"ל משמשת עילה להכריז על המעוכב כשקרן, ובמקרים רבים נשלח "השקרן" בחזרה לג'ורה כאקט חינוכי מאלף, למרות שתעודת הזהות שלו נבדקה ואושרה. כך הופכת הג'ורה למתקן מאולתר של חינוך מחדש ותיקון מידותיהם המוסריות של העצורים מטעם מפקד המחסום.

הראיון האישי עם המעוכבים מלווה כל העת בהוראות שרירותיות לגבי התנהגותם של כל קבוצת המעוכבים הממתניים מרטי עצבים לשחרורם. המפקד מורה להם

לא לשבת על גדר הבטון (למה?); לעיתים הוא מורה להם להסתובב עם הגב למחסום (למה?). "כולם פה לשבת ומהר!" הוא גוער בהם וכל הזמן הנשק שלו שלוף.

קרוסלות: במעבר עצמו צפיפות איומה. תנופת הפיתוח של המחסום מציגה מתקן חדש: קרוסלות – שערי ברזל מסתובבים המוצבים בקדמת התור, לפני עמדת הביקורת של החיילים. השער שנועד לווסת את תנועת העומדים בתור הוא עוד שיטה של השפלה, שיוצרת לחץ בלתי אנושי ובלתי נסבל. השערים המסתובבים האלה לא הותאמו למי שעמוסים בקניות, בטובין, במתנות ואוחזים בילדים ובתינוקות. הם נתקעים כל רגע, מתקשים להעביר את החבילות ואלה מתרסקות כשהשער מסתובב, נדחסות ונגררות על הריצפה. אנשים כבדי גוף נלכדים בתוך התאים הקטנים של השערים; אמהות עם פעוטות לא יכולות לעבור עם ילדיהן; הילדים מבוהלים, הם צריכים להיפרד מאמהותיהם במעבר, לא תמיד הם מסכימים, הם נצמדים לאמא, והמעבר שוב נתקע.

חוארה דרום

מתנחלים מעורבים בהתנהלות המחסום: החיילים קשורים למתנחלים. אחד מהם אף מלווה בבני משפחתו. האב, שבקושי מדבר עברית, מטריד אותנו כל הזמן, מצלם, מעליב ומנופף אצבעות. כמויות של אוכל, צ'ופרים ושתיה מוזרמות כל הזמן לחיילים, שעסוקים בלעיסה תוך כדי נפנוף מעוכבים לג'ורה. מדי פעם מתייצב לידינו מתנחל שמחנך אותנו, אם בדרכי נועם ואם בנאצות וקללות.

קרוסלות: המחסום משוכלל, צל לכולם, מסלולי בטון ו... דלתות מסתובבות. הלחץ עכשיו הוא מאחורי הקרוסלות. מאחוריהן נדחקים יחד, באופן מסוכן, מבוגרים, ילדים, נשים זקנות, זקנים, צעירים, סלים, תיקים... רק כאשר הם עוברים אל המחסום, בדחיפות וצעקות, הם מתגלים לעיני החיילים אחד אחד, מסודרים. החיילים שולחים אחורה נשים וגברים עם תינוקות, שניסו לעקוף את הדוחק הרב בתור, הצובא על הדלתות המסתובבות.

עיכובים לצורך בדיקת תעודות זהות מול השב"כ: המעוכבים, שלעיתים מספרם מגיע ל-40 איש, אינם מוחזקים יותר משעתיים. החיילים מנסים להתגרות בנו בכל הזדמנות, להאשים אותנו בהברחת מעוכבים, בשיתוף פעולה לא־חוקי עם עיתונאית פלסטינית, בהפרעה לעבודה.

נשק שלוף: כל אותה עת רוביהם מכוונים אל הדוברים אליהם.

מניעת מעבר של ערבים אזרחי ישראל: אשה זקנה מגיעה מלוד ומבקשת להיכנס לשכם. טלפונים למת"ק רק מסבירים לנו את הנוהל: עכשיו מאוחר מדי לטפל בה כי היא צריכה אישור מגבוה. היא צריכה לשלוח קודם פקס ולבוא מחר למחסום, שם **אולי** יחכה לה האישור. כלומר לחזור ללוד, וכו'.

מניעת חופש תנועה באמצעות המחסומים

ההמתנה הארוכה ומורטת העצבים במחסומים היא ללא ספק הסיבה, בה"א הידיעה, למצוקה ולהשפלה היום-יומיות העוברות על הפלסטינים שם. לעיתים קרובות, לאחר שעברו כבר את המחסום והמשיכו בדרכם, הם נאלצים להמתין שוב במחסום נוסף ולאחריו בעוד אחד ועוד אחד, ומסמכיהם נבדקים כל פעם מחדש. כמעט בכל דוח אפשר למצוא תיאורי מצוקה הנובעים מהמתנות ממושכות ומעיקובים לצורך בדיקת תעודות מול השב"כ.

האירועים שנבחרו לציטוט בפרק זה הם רק בבואה לכל אותם האירועים שלא צוטטו, שכולם מספרים את סיפור הסבל, ההטרדה והמצוקה הגדולה, הנגרמים דווקא בגלל השגרה ה"שקטה" במחסומים. הממתניים אף פעם אינם יודעים מתי ואם יוכלו להמשיך בדרכם, או שמא יאלצו לחזור על עקבותיהם.

כאשר אנו משקיפות במחסומים שיש בהם מאות ממתניים בכל רגע נתון, אנו חוות לעיתים קרובות תחושה של סיר לחץ העומד להתפוצץ בכל רגע.

"הגבלת חופש התנועה של רוב הפלשתינאים, מבטיחות לישראל שליטה על הזמן של הפלשתינאים. אדמה נגזלת היא מוחשית, אבל הזמן? הוא מופשט. אלא שהזמן הוא משאב יקר ערך של כל אדם. את הזמן הנשדד בהמתנה במחסומים, ביציאה לאישורים, אי אפשר להחזיר. אובדן הזמן, שגוזלת ישראל יום יום משלושה וחצי מיליון בני אדם, ניכר בכל: בפגיעה ביכולת להתפרנס, בפעילות הכלכלית, המשפחתית והתרבותית, בשעות הפנאי, בלימודים וביצירה ובצמצום המרחב שבו חי כל אדם."⁶

עיכובים לצורך בדיקת תעודות זהות מול השב"כ

כמעט בכל עת אנחנו פוגשות באנשים מעוכבים במחסומים, שתעודות הזהות שלהם נלקחו על ידי החייל לצורך בירור מידת הסיכון הביטחוני שבהם מול השב"כ (הבדיקה נעשית באמצעות הטלפון). העיכוב מתחיל עוד לפני שהוכחה אשמתו של הנבדק. הבדיקה יכולה להסתיים לעיתים תוך 20 דקות, אך ברוב המקרים זה אורך יותר, גם מעל לשלוש שעות. רק מתי מעט מהמעוכבים אכן נעצרים בעקבות הבדיקה; רובם ככולם משוחררים לדרכם עם הגעת הודעת החפות מהשב"כ.

6 "הזמן הזול של הילידים", עמירה הס, הארץ, 23.2.05.

משפחות המלוות צעירים "חשודים" ממתונות להם ובעקיפין מעוכבות אף הן. סטודנטים תמיד מעוכבים. בחודש אוגוסט מעוכבים גם הנרשמים לאוניברסיטאות. כן מעוכבים חולים, מורים, אנשי סגל רפואי ואפילו ילדים. גילאי 16-25 (ובעבר הלא רחוק עד גיל 35) ללא אישורי מעבר, מנועים מלעבור במחסומים הסמוכים לשכם.

לא ברור מהו משך הזמן החוקי לעיכוב אדם במחסום. החיילים נוקבים במשכי זמן של שלוש וארבע שעות המותרות לעיכוב "על פי חוק", אבל עד היום לא הוכח הבסיס החוקי לכך.⁷ לאחרונה קיבלנו מחטיבת שומרון העתק של מסמך בשם: **הוראות מח"ט – נוהל עיכוב פלס' במחסומי הקבע**. זהו מסמך בלתי ברור שלא ניתן לפעול על פיו. יש בו הוראות נחפזות שאיש אינו יודע אם הן ניתנות לביצוע. הוא כתוב בקיצורים הכרחיים הידועים רק ליודעי ח"ן, אבל נותן הרגשת ביטחון – יש נהלים והכל נמצא בשליטה.⁸

לטענת החיילים מרגע הפנייה הטלפונית לשב"כ ועד קבלת התשובה, עוברות בממוצע מספר שעות. עם זאת, במחסומי הפתע שמציבים חיילי משמר הגבול, בירור הפרטים לוקח רק מספר דקות. האם בעידן התקשורת של המאה ה-21 לא ניתן לבצע בדיקה כזאת תוך דקות, ולשחרר את האנשים שאינם מואשמים במאומה?

על האקראיות שבעיכוב (מי נבחר להיות מעוכב) אפשר ללמוד מדוחות מדגמיים אלה:

חוארה (6.9): חייל אומר שיש לעכב כל גבר תשיעי המנסה לעבור במחסום. • (19.9): מעוכב כל מי ששמו "מוחמד", וזו אוכלוסייה גדולה.

בית איבא (16.8): תושבי ג'נין שנכנסו הבוקר לשכם, מעוכבים במחסום כארבע שעות. הם השאירו תינוקת בת ארבעה חודשים במשמרת אצל דודה, והאם צריכה לחזור כדי להניק. מחסום Watch פונה ל"בצלם" ולרופאים לזכויות אדם. לאחר כחמש שעות שוחררה המשפחה לדרכה. • (8.9): אי כיבוד אישורים⁹ תקפים הוא תופעה שכיחה: "הוא נראה לי חשוד, מי שרוצה לעבור במחסום שלי, אני בודק אותו בלי קשר לאישור המעבר שלו..."

חוארה (18.10): שוב עיכוב בגלל שיבוש הקשר עם החמ"ל. המפקד טלפן לחמ"ל והרים את קולו: "לא יכול להיות שאתם מתקשרים אלי רק פעמיים במשמרת... אנשים ממתנינים כאן מהבוקר". רק כאשר מרימים את הקול אפשר להניע את גלגלי המערכת. שינוי מהותי בהתייחסות לעיכוב נשים, כולל סטודנטיות ואמהות לתינוקות. מאז הפיגוע בירושלים אין שום היסוס לעכב נשים במכלאות. הדבר גורם קושי לנשים, כי הן חייבות לעמוד בחברת הגברים, אך אין מתחשבים בכך.

7 "מתי ואיפה מותר לירות באדם שחמוש במשקפת?", הארץ, 13.6.04.

8 ע"ע "פלסטינים תקינים" בלקסיקון למונחי הכיבוש.

9 ראה פרק: מניעת חופש תנועה באמצעות הביורוקרטיה.

עזרייה (דוחות אבר-דיס) (26.9): בוקר: בתור חיכו כ-60 מוניות צהובות, רובן מלאות בסטודנטים. כבר היה חם, האנשים חיכו קודם כשעה בתור עד המחסום ונוסעי שש המוניות שעוכבו כבר, חיכו כמעט שעה נוספת להחזרת ניירותיהם. בשעה 09:00 המחסום פורק.

עיכוב ובדיקת תעודות כאמצעי ענישה

שוב ושוב חוזרת תופעת העיכוב כאמצעי ענישה, או כפי שהיא נקראת בפי החיילים "אקט חינוכי".

בית לחם (2.3): כל בוקר מתנהל באזור ציד שוהים בלתי חוקיים (שב"חים). במחסום 'מייבשים' אותם במשך שעות עם הפנים אל הקיר. "אין זה משפיל כלל. זהו אקט חינוכי בלבד", דברי מפקד המחסום.

החיילים אינם יודעים כי ענישה מסוג זה אינה תקנית ולכן אסורה. את ה'זולגים', אנשים שמנסים לעקוף את המחסום בדרכים אחרות, הם מענישים בדרך כלל בעיכוב ממושך במיוחד. כאמור, בסיומו של העיכוב כמעט כולם משוחררים לדרכם. רק לעיתים נדירות מישוה נעצר בעקבות הברור.

שבי שומרון, החצר האחורית של מחסום בית איבא, הוא מחסום פרטי להתנחלות שבי שומרון. זהו מחסום קטן ונסתר מן העין, החולש על הדרך משכם אל ג'נין וכפרי הצפון. נראה שהמחסום מנוהל כשטח הפקר והחיילים מרשים לעצמם להתנהל בניגוד גמור אפילו לנהלי הצבא. בגלל חסימות העפר נאלצים הפלסטינים לנסוע בשדות החקלאיים ומסתכנים כאשר מחסומי פתע תופסים אותם ומעבירים אותם לשבי שומרון. שם מחזיקים אותם במגרש ריק וחשוף לשמש יוקדת, ללא מקור מים. גם מוניות מוחרמות מופנות לשבי שומרון.

שבי שומרון (דוחות בית איבא) (19.9): משמרת מחסום Watch מצאה במקום 90 מעוכבים, ביניהם נשים, ילדים ותינוקות סמוקי פנים ומזיעים, זקנים וחולים הממתינים שעות רבות. רובם לא היו מנועי מעבר והיה ברור שמתבצעת כאן ענישה קולקטיבית. החיילים במחסום התנערו מאחריות, כי לא הם לקחו את התעודות. לאחר שניתנה ההנחיה לשחרר אותם החל החיפוש אחרי תעודות זהות, עוד חצי שעה המתנה בנוסף על חמש השעות שכבר המתינו. • (3.10): בשבי שומרון מוחזקים אנשים כשש שעות, כולל ילד בן שלוש וחצי עם אביו. לדברי אבי הילד הקטן, לאחר שעות עיכוב ארוכות הוא ביקש מהחייל במחסום פרוסת לחם ומים בשביל בנו והחייל אמר לו ללכת לערפאת, שיתן להם מים ואוכל. לנו אמר אותו חייל: "אני לא צריך לספק להם מים, זה לא תפקידי." • (5.10): אנשים מוחזקים משעות הבוקר המוקדמות בשמש הקופחת. הם נתפסו בשטחים החקלאיים, וביניהם **אשה בהריון שאולצה לחשוף את בטנה**. הם הוצעו ברגל למחסום כאשר הגיף נוסע לפניהם. את הנשים שיחררו לאחר זמן והגברים עוכבו, שניים טענו שהוכו ומראים סימנים של חבורות טריות וכתמים של נעל על החולצה.

בית איבא (17.8): שני צעירים נכלאו בצינוק כעונש. אחד מהם הוא נהג מונית, "עברייני סדרתי" שכל פשעו שהוא חוצה כל יום את הקו האסור ומתקדם כדי לתפוס נוסעים למחייתו (דברי מפקד המחסום – **רשות שופטת, מבצעת ומחוקקת גם יחד**). משמרת מחסום Watch מראה מכתב מהפצ"ר על אי-חוקיות המעשה והעברייני מוצא מהצינוק למכלאת המעוכבים ל... ארבע שעות עיכוב נוספות. שני סטודנטים שהגיעו לקרבת המעבר נענשו. הם צריכים ללמוד לקח, ימתינו ארבע שעות. **מפקד המחסום משוכנע שעייכוב של ארבע שעות כעונש זו פקודה!** • (18.8): שני חיילים מביאים למפקד מפתחות ומסמכי מונית ומעירים: "טפל בו שיחכה הרבה זמן, שילמדו..." הנהג העיד שעבר את הקו בנסיעה אחרנית כדי להעלות נוסעת. "הוא יודע את החוקים, הוא צריך ללמוד", פסק המפקד, "מותר לי לעכב אותו ארבע שעות וכך הוא יחכה". הנהג שוחרר לאחר עיכוב של ארבע שעות בהתאם ל"נוהל".

ברטעה (13.7): בצד המערבי ראינו כ-30 מעוכבים, שוהים בלתי חוקיים (שב"חים). התעודות שלהם נלקחו לבדיקה והיתה זו הזדמנות **ללמד אותם לקח**, הם הרי לא צריכים להיכנס ללא אישור. הפלסטינים מסבירים לי את חוסר האפשרויות להשיג אישור, ואת חוסר הצדק שבעניין, אחד הסביר באמצעות דימוי: "זה כמו מסור, כל פעם שאנחנו עוברים כאן, המסור מנסר בנו וחותר בנו, פעם לצד הזה ופעם לשני".

צבירת תעודות

ברוב המקרים החיילים מעדיפים לחכות עד שיצטברו אצלם עשר, 20 או 30 תעודות זהות של מעוכבים, בכדי להעלות את כולן בבת אחת לבדיקה, ולא עם הגעתן. נוהג זה מאריך עוד יותר את ההמתנה.

בית איבא (8.4): לעיתים מעוכבות התעודות בידי החיילים זמן רב לפני שהן מועברות לבדיקה, ובמקרים אחרים התעודות אינן מוחזרות גם לאחר הבדיקה. הקצין נתן הוראה שגם כשיהיו תשובות בקשר למעוכבים, אסור לשחרר איש בלי אישור ישיר שלו. הוא כיבה את הנייד שלו ונכנס לשיבה ממושכת ש"אי אפשר להפריע לה"... זהו תסריט שמסתיים לעיתים באובדן תעודת זהות.

חוארה (3.6): היחס למעוכבים מזעזע. מפקד המחסום עסוק בלהתעלל בהם בכל פעם כשהם מנסים לעמוד בצל. הוא השפיל אותם והושיב אותם על הריצפה. כל מי שניסה לדבר איתו זכה לדחיפה, צעקות ואיומי רובה. כמובן שאלו שניסו לעבור לצל היו לרוב האבות עם הילדים, וכמה מהם הותקפו על ידי מפקד המחסום, דבר שגרם לילדים לבכי. רק אחרי שהצטברו 20 מעוכבים, החליטו החיילים כי הגיעה העת להעביר את מספרי תעודות הזהות שלהם לבדיקת השב"כ.

המלון באבו-דיס (5.7): כעשרה מעוכבים (שוהים בלתי חוקיים – שב"חים) מתבקשים לשבת כשגבם למלון כדי "שלא יתצפתו". הם מעוכבים כארבע שעות. תעודתו של אחד מהם לא היתה במקום אלא הסתובבה ברכב שעצר אותו כארבע שעות קודם לכן. להתרשמותנו, החיילים, מפקדיהם והחוקרים ששהו במלון כל אותו זמן, כלל לא ביררו את עניינם של המעוכבים, והחלו בבירור רק מן השעה הרביעית לתפישתם.

המתנה אדמיניסטרטיבית

לעיתים קרובות נאלצים הפלסטינים להמתין ממושכות לביקורת מסמכים רגילה בידי חיילי המחסום. המתנות כאלה נובעות בעיקר מחוסר ארגון, ממחסור בכוח אדם ומתנאים פיזיים לקויים במחסומים. העוברים ממתינים כביכול בסבלנות; הם כבר התרגלו לכך שהזמן והמרחב הפרטי שלהם פרוצים לבדיקה ולביקורת. אבל בפנים עצור זעם כבוש. אחד הנהגים תיאר את המחסום ואת המתנה הממושכת מדי יום, כך: "אש מנמיכים עם מים, והם [החיילים] שופכים אש על אש".

פעם אחר פעם אנחנו מתרשמות שהמתנות שרירותיות לגמרי. לעיתים מישהו במערכת הצבאית מתעשת, ואולי בעקבות פניות מחסום Watch. האם הם מבינים את הסיכון הרב בהתגודדות מאות אנשים זועמים? בשלב כלשהו הבדיקות מזורזות והתורים מתקצרים מאוד. מדוע לא לנהוג מראש ביעילות?

יום אחד בבית איבא (21.1): לאחרונה התקינו פה שער אחד עם גלאי מתכות וכולם עוברים דרכו. כ־300 איש עמדו בצפיפות נוראה, בתוך מתחם צר... קצב הבדיקה איטי ביותר ואנשים חיכו בין ארבע לשש שעות. **לא היתה כל אפשרות לראות מה קורה מעבר לשורות הראשונות, וגם מקרים הומניטריים קשים לא יכלו לעבור בתוך מסת האנשים הצפופה.** סיטואציה כגון זו עלולה להיגמר באסון! אשה נתונה בצירי לידה, אדם ללא רגל, עיוור, נשים זקנות ואימהות עם תינוקות בזרועותיהן, כולם עמדו במשך שעות כשהם נבלעים בהמון. ילד כבן שבע נבהל ממראה החיילים העומדים בנשק שלוף וברח לתוך הקהל הרב. החייל שרדף אחריו, שלף אותו מתוך התור הצפוף. מרוב פחד עשה הילד במכנסיו, דומע, בוכה ונכלם. זוועה!

עוד יום בבית איבא (28.4, סגר): כשהגענו כבר היו לחץ וכאוס נוראים. מאות אנשים נדחפים אל הגלאי. החיילים מתעסקים ב"ארגע, ארגע" (לחזור אחורה). כמה פלסטינים התנדבו לעזור לדחוף את הקהל אחורה, אבל מלבד כמה אנשים שנמחצו בצורה נוראית, לא ניתן היה להזיז את האנשים כי הלחץ בא מאחור וגבר ככל שעבר זמן ולא העבירו אנשים. רק את הנשים העבירו מהצד, כשהן מטפסות על הגבעה התלולה שתוחמת את המעבר, מטפסות ומועדות ולמזלן עקב הצפיפות האנשים בתור חסמו בגופם את נפילתן. חום נוראי, האנשים עצבניים, מזיעים ומותשים אחרי עמידה של שעות רבות. אחד החיילים מתחיל להיות אלים, מאיים תוך כיוון נשקו, צורח ודוחף. ההמון מתחיל לשיר ויש תחושה של מרי באוויר, כאילו משהו עומד לקרות. יש להזכיר, סגר הוא חסימת הכניסה לישראל, ואילו בית איבא הוא מחסום פנימי בשטחים המונע מעבר אל העיר שכם וממנה.

חוארה (5.12): מחשיך וקר, למעלה מ־150 איש מבקשים לצאת, מתגודדים מאחורי הקרוסלות הראשונות. החיילים קבלו מחשבים ניידים והם משתעשעים עם הצעצועים החדשים; הם מתקתקים את מספר הזהות של העומד מולם ו... הופ, על המחשב מופיעים בדיוק אותם פרטים שרשומים בתעודת הזהות! למעוכבים המחשבים לא עוזרים.

ואדי נאר (17.8): גוש של כ-70 הולכי רגל בכל הגילים מצטופף תחת השמש הקופחת במסלול הבטונדות. מכיוון בית לחם עמדו 70 כלי רכב ללא תנועה, והתור הלך והתארך. בראש התור עמד אמבולנס. הנהגים מעוצבנים, מיוזעים. טוענים שמחכים יותר משעה וחצי. שוטר מג"ב העביר מדי פעם מכוניות אחדות, נח הרבה, פיטפט, וגם החזיר תעודות למעוכבים. שני מג"בניקים בדקו רק תור אחד של אנשים, לכן המעבר היה כל כך איטי. בראש העמדה ישב מג"בניק בתצפית ובתוך העמדה ישבה מג"בניקית שאכלה, קראה עיתון ונימנמה במשך השעתיים שהיינו שם. מפקד המחסום טען שאין מספיק כוח אדם כדי לבדוק מכוניות. רק כעבור כשעה וחצי הגיע הסמ"פ והעניינים מייד התחילו לזרום. תוך 10 דקות תור הולכי הרגל התחסל. קצב שחרור המעוכבים גבר ותור המכוניות האינסופי צומצם.

המתנת פועלים בכניסה לישראל

במשך שנת 2004 כללי המעבר של הפועלים בארתאח השתנו פעמיים: בחודש מרס, בעקבות שינויים בתוואי גדר ההפרדה וביטול הכניסה לישראל באזור באקה אל ע'רביה, הופנו אל מחסום ארתאח כל הפועלים שעד אז עברו במעבר באקה. כתוצאה מכך גבר הלחץ על עמדת הבידוק היחידה במקום וזמן ההמתנה התארך.

החל מחודש יולי (דווח ראשון בנושא היה ב-21.7) נאסר מעבר הפועלים הגרים באזור צפון הגדה דרך שער ארתאח. פועלים אלה הופנו למחסום ג'למה הרחוק (בצפון הגדה). מאחר שחלקם עובדים באזור נתניה וכפר-סבא, העיקוף הגדול הזה גורם להם להפסד ניכר בזמן ובכסף (בגלל צורך בהסעות), ולעיתים להפסד ימי עבודה עד כדי איבוד מקום העבודה עצמו.

נכון למרס 2005, הבינוי בארתאח טרם הסתיים, אך מפעם לפעם מאפשרים לפועלים מהצפון לעבור לישראל במחסום זה.

ג'למה (20.7): היציאה בבוקר לעבודה בישראל מתנהלת באיטיות וללא התחשבות בפועלים שצריכים להספיק להגיע לעבודתם. לעיתים המעסיק הישראלי כבר התייאש מלחכות להם, וככה הם מפסידים יום עבודה או את מקום העבודה.

סגר

בהכרזת סגר נמנעת הכניסה מהגדה לישראל באופן גורף. כתר הוא מצב של מניעת יציאה מכפרים או ערים בתוך הגדה. מחודש מרס ועד מאי השנה הוטל סגר שכלל גם כתר מלא על אזורים רבים בגדה. הסגר התחיל לכבוד חג הפסח, המשיך ברצף אל יום העצמאות ומשם אל המשאל בליכוד, ורק אחרי משחקי הפיינל פור הוסר סוף סוף. בתחילת ספטמבר שוב הוטל סגר לקראת החגים היהודיים, שנמשך אל תוך הרמדאן באוקטובר. יום חג ליהודים הוא יום חגא לפלסטינים, שנענשים פעמיים, גם בחגיהם.

הסגר מוכרז בדרך כלל בפתאומיות, ללא התראה (לדוגמה, בעקבות רצח אחמד יאסין ב-22.3), אך הסרתו נעשית באיטיות. במחסום ארתאח נמנע מעברם לישראל של פועלים (עם היתרים), עוד כחודש לאחר שהוכרז על סיום הסגר. האם נלקחו בחשבון השלכותיהם של סגרים ממושכים על מרקם חייהם של התושבים?

ואדי נאר (הקונטיינר) הוא המחסום היחיד המאפשר תנועה בין דרום הגדה לצפונה. זהו מחסום פנימי שאין ממנו מעבר לתחומי ישראל. בין חודש מרס לחודש מאי 2004, המחסום היה סגור. אין יוצא ואין בא. המרכז הכלכלי והחברתי של הגדה שותק; אפילו אוכל, תרופות ואנשים המוגדרים כמקרים הומניטריים לא הורשו לעבור מצד לצד.

הוראות המעבר משתנות מיום ליום ומשעה לשעה. עכשיו יש צורך באישור מיוחד מהמת"ק ובתיאום מראש לכל משאית, ואין די באישורים הרגילים. משמע – עבור כל משאית מלפפונים יש לפנות למת"ק להוציא אישור. אבל גם זה לא תמיד עובד, יש ימים שבהם לא אפשרו למשאיות עם האישורים המתאימים לעבור.

ואדי נאר (24.4): מכיוון חברון ובית לחם חיכו שבע משאיות, ומצד אבו דיס וסוואחרה שלוש משאיות. שתיים מהן שהו כבר 48 שעות בניסיון לעבור את המחסום כשהן עמוסות בירקות ובמוצרי חלב. למרות שהיה בידם אישור תקף מהמת"ק, נאמר להם לחזור כלעומת שבאו ולשוב בעוד חמישה ימים.

ב-31.8 התרחש פיגוע טרור בבאר שבע ובעקבותיו הוטל סגר מוחלט על אזור חברון ודרום הר חברון, שנמשך תקופה ארוכה, גם בגלל החגים בישראל.

דרום הר חברון (5.9 ובעוד דוחות בחודש ספטמבר): כל המחסומים שהיו פתוחים לאחרונה נסגרו שוב. תלוליות העפר חודשו והוגבהו בפניות לכפרים הרבים לאורך כביש 60, וכן לאורך הכבישים 35, 317 ו-356. חסימות אלו סוגרות את כבישי הגישה לכפרים.

מקרה נוסף בצפון:

ריחן (חודש ספטמבר): משאית מזון שעוברת מערבה לברטעה פעם בחודש, כתרומה מארגון של האו"ם, נעצרה ועוכבה ארוכות כבפעמים הקודמות. אמבולנס (מרפאה ניידת של אונר"א) לא נכנס לישראל כי אין לו אישור. בפניית מחסום Watch למת"ק התברר שגם אם בעבר האמבולנס נכנס, חובה עליו מעתה להשיג אישורים כדי לעבור. מקרה זה משקף את ההחמרה הכללית במחסומים, שאנו עדות לה בחודש האחרון. דברי קצין מת"ק: "כבר ארבע שנים יש סגר, בדרגה כזו או אחרת." הסגר נמשך גם באוקטובר ובנובמבר, מסוכות לרמדאן. ערבים אזרחי ישראל אינם מורשים לעבור לשטחים, ואילו המתנחלים עוברים במחסום ביעף לשני הכיוונים (במהירות לא חוקית בעליל). אותם אין עוצרים אפילו לבדיקה אקראית.

נוהל הפסקת חיים

זהו סוג אחר של עיכוב, שהצבא מכנה "הפסקת חיים". שמו מעיד על טיבו: הקפאת מעבר מוחלטת למשך שעות ארוכות. קהל של מאות ואולי אלפי אנשים, בכללם קשישים, חולים, נשים הרות, תינוקות ואימהות מיניקות, אינו מורשה לנוע ומצטוו להקפיא את החיים השוטפים.

בעקבות התרעות חמות עוכב מעברם של אזרחים עד 20 שעות, ללא שום התייחסות למקרים הומניטריים קשים. לעיתים מוכרז סגר במחסום אחד (הוראה מגבוה: יוזמה מקומית?), בעוד שבמחסומים סמוכים מתקיימת שיגרת כיבוש רגילה.

אל-ח'אדר (דוחות בית לחם): עשרות אנשים מצטופפים משעות הבוקר המוקדמות מאחורי סוללות העפר. אין מעבר מבית לחם. אפשר להיכנס לעיר אך אי אפשר לצאת ממנה. תושבי הכפרים חוסאן, בתיר, נחלין, ואדי פוקין וסיעיר, וכמובן תושבי חברון, כל אלה שיצאו בבוקר מביתם העירה לענייניהם, אינם יכולים לחזור הביתה. אף אחד לא אמר להם בעוברים בבוקר שלא יוכלו לחזור. גרסת הצבא: **הם יודעים**.¹⁰ יש התרעה על מחבל מתאבד (גבר או אשה או ילד?), וכן יש פלישה בבית לחם, כל הכניסות והיציאות מבית לחם סגורות ועל כן המעבר סגור (מאוחר יותר התברר שבבית לחם הכל כרגיל). "אף אחד לא עובר!!" המפקד מרבה לנופף ברובהו לצעוק את ה"ארגע לוורא" (חזור לאחור) ודואג מאוד "שכולם יעמדו מאחורי הסוללה". במשך שעות נמשכה תנועת הגל האנושי. כל הפלסטינים המחכים נסוגים אחורנית, החיילים תופסים מרחק ואז אחרי כמה דקות מתחיל הגל לנוע בכיוון ההפוך, לעבר היציאה. החיילים צועקים, מנופפים, מאיימים בירי גז מדמיע, והגל שוב נסוג, וחוזר חלילה. וכל הזמן הזה אף אחד לא עובר (להוציא בעלי תעודת זהות כחולה ורופאים). נשים זקנות מחפשות פינת צל, ילדים קטנים, חולים, כולם. בינתיים, בעורף, היו פניות טלפוניות של מחסום Watch לכל גורם אפשרי: אלוף הפיקוד, המח"ט, עיתונאים וחברי כנסת. כולם הבטיחו שיעזרו ויבדקו ויטפלו. בשעה 16:00 המחסום עדיין היה סגור ואיש לא עבר.

בית פוריפ (14.7): מאות אנשים ממתניים לעבור משכם החוצה. אבל המחסום סגור – "הפסקת חיים". בצד השני שוכב אדם מחובר לאינפוזיה, שהתמוטט לפני כמה שעות בשמש. לא מאפשרים לפנותו. באזור המעוכבים מתקבצות עשרות נשים בצפיפות רבה. אחת מחליפה חיתול לתתינוק בעמידה, שנייה מחזיקה בזרועותיה ילד כבן חמש לבוש בפיג'מה של בית חולים. הילד נראה מחוסר הכרה או ישן ואמו צועקת שהוא מאוד חולה. במחסום עצמו מאות אנשים יושבים, על פי פקודה כנראה, על הארץ.

מניעת חופש תנועה באמצעות הביורוקרטיה

מנהלות התיאום והקישור (District Coordination & Liaison offices) – המת"קים – הן חלק מהמנהל האזרחי בשטחים, ומהוות את הזרוע הביורוקרטית של הכיבוש, הפועלות מאחורי הקלעים של המחסומים. תפקיד המת"קים להנפיק אישורי מעבר או אישורי עבודה/כניסה לישראל. אישורים אלה מאפשרים לפלסטיני, אומנם בקשיים מסוימים, לזוז מעבר לדלת אמותיו. חלק ניכר מאוכלוסיית השטחים (ההערכה היא שמדובר במאות אלפים), בעיקר גברים צעירים, מנועים מקבלת כרטיס מגנטי, שהוא תנאי הכרחי (אך לא מספיק) לקבלת אישורי תנועה ממקום למקום, גם בתוך השטחים.

לכאורה, חלוקת האישורים או מניעתם זו שיטה לסנן אנשים מסוכנים, להצר צעדיהם ולמנוע כניסתם לישראל. למעשה, הרוב המכריע מבין המנועים, שמעולם לא הואשמו בדבר וממילא גם לא הועמדו לדין, מרותקים למקום מגוריהם ונידונים לבעיות כלכליות וחברתיות קשות מנשוא. בפועל, מי שיכול להרשות לעצמו לפנות באמצעות עורך דין לבג"צ כנגד המניעה מהשב"כ, מצליח בדרך כלל להסיר אותה עוד לפני הדיון בבית המשפט. ללמדך שלא היתה כל עילה למניעה מלכתחילה. האגודה לזכויות האזרח לאחרונה החלה לטפל באורח פרטני בביטול מניעות השב"כ, בהצלחה לא מבוטלת. זוהי הוכחה נוספת לשרירותיות שבהכללה ברשימות השב"כ.

מניעת חופש התנועה היא פגיעה בסיסית בזכויות אדם. אי-החוקיות בנטילת חופש זו בולטת בעליל, ובהיעדר פיקוח ציבורי גלוי על התנהלות השב"כ, היא דורשת התערבות של הרשות המחוקקת.

בחודש מאי 2004 התפרסם דוח מפורט בעניין המת"קים, **ביורוקרטיה בשירות הכיבוש, מאי 2004**, אשר נכתב במשותף עם רופאים לזכויות אדם (רל"א)¹¹ ומחסום Watch.

שמונה מת"קים ישראלים פועלים בגדה המערבית, ובתחילת 2005 נוסף להם אחד חדש – עוטף ירושלים. המת"קים מאוישים בחיילים ומנוהלים על ידי המנהל האזרחי, הכפוף למשרד הביטחון ולמתאם הפעולות בשטחים. במקביל לכל מת"ק ישראלי פועל מת"ק פלסטיני, אך הסמכות להנפיק אישורים היא בידי המת"ק

הישראלי בלבד. הגורם המכריע בנושא זה הוא השב"כ, שעל פיו יוחלט אם אדם יקבל תעודת חפות ביטחונית (clearance). גם נציגי משרד העבודה והבריאות מעורבים בהחלטות, אבל הקשר הישיר של הפלסטיני הוא עם החייל בדלפק המת"ק. שם הוא מגיש טופסי בקשה ושם הוא מקבל או לא מקבל תשובה.

מן התצפיות שלנו במקום עצמו מסתבר כי רוב התשובות שליליות ומגיעות ללא הסבר וללא הנמקה. לעיתים קרובות, אנשים הזכאים ללא עוררין להיתרים, לא מצליחים לקבלם בגלל שהמת"קים אינם מסוגלים לשרת את קהל היעד שלהם.

אלה שלושה סוגי הבקשות לאישורים:

א. בקשה לכרטיס מגנטי המחייבת תשלום אגרה בסך 50 שקלים לכל בקשה, גם אם סורבה. בתחילת 2005 דווחנו שבעיית כפל האגרות נפתרה. מי שמנוע מטעם השב"כ מלקבל כרטיס מגנטי יכול להגיש בקשה מיוחדת, למשל במקרה של צורך בטיפול רפואי דחוף.

ב. בקשה לקבלת היתר מעבר במחסומים הפנימיים (בתוך שטח הגדה), בזמן כתר. גברים צעירים בטווח גילאים המשתנה לפרקים, נדרשים בכל עת להציג אישור מעבר בזמן כתר.

ג. בקשה לקבלת היתר כניסה לישראל, בדרך כלל לצורך טיפול רפואי, או מכסות קצובות של פועלים העובדים בישראל או בהתנחלויות. במחסומי הכניסה לישראל, בתוך שטח הקו הירוק ובמזרח ירושלים, כל גבר ואשה פלסטינים, בכל גיל, חייבים להציג היתר מעבר לישראל.

לפחות שלושה גורמים מאפיינים את חוסר היעילות של המת"קים:

א. מניעות בירוקרטיות בתירוצים שונים, לא ענייניים, המעצימים את חוסר האונים של הגוף הזה ואת אי-יכולתו לתפקד ביעילות. הפונים למת"ק לרוב משולחים בחזרה לבתיהם בתואנות מופרכות: תלך/תבוא, היום סגור, הקצין איננו, צריך עוד מסמכים, אולי תקבל בעוד שבוע אבל לא בטוח, וכד'. הכשל הביורוקרטי הוא כה שקוף, עד כי אין מנוס מלקבוע כי המגמה היא לא לתת את השירות, וכך להוסיף על קשיי הפלסטינים בחיי היום-יום. בכל מקרה ברור כי המערכת אינה ערוכה לתת מענה אמיתי לצרכים מבחינת כוח אדם, שעות פתיחה, ידיעת ערבית ועוד.

ב. מנועי שב"כ לא מקבלים אישור, בשום תנאי, אך ייתכן שיוזמנו לפגישה עם השב"כ שבמהלכה ישמעו את המשפט המיתולוגי: "אם תעזור לנו אנחנו נעזור לך...".

ג. לעיתים מיקומו של המת"ק הוא מילכוד בפני עצמו: כדי להגיע אליו הפלסטיני זקוק לאישור מיוחד שאותו אפשר לקבל רק באותו מת"ק.

השאלה העקרונית היא מדוע בעצם זקוק אדם להיתר כדי ללכת לעבודה, או כדי ללכת ללמוד, או כדי ללכת לרופא, או לכל פעולה יום-יומית אחרת? התשובה לכך היא שעקרונית, וקודם כל, **אסור** לו ללכת לעבודה, או ללמוד, או לרופא. מכאן, שמערכת ההיתרים היא בעצם מערכת של איסורים, הנאכפת על ידי כוחות הביטחון כל הזמן ובכל מקום. יתר על כן, השילוב בין דרישת הצבא להציג היתר לבין חוסר האפשרות להשיג את ההיתר, הוא בלתי סביר. **זהו כשל מערכתי מובנה ומכוון.**

העמימות שבשיטה מהווה צורה של שליטה לא פחות יעילה מהגבלות התנועה עצמן. איש אינו יכול להיות בטוח שהוא אינו – או לא יהיה – מנוע ביטחון. כך אי הוודאות הופכת למנגנון שליטה אולטימטיבי במסגרת הוודאות של הכיבוש.¹²

רוב האנשים שפגשנו במת"קים באו להגיש בקשות לקבלת הכרטיסים המגנטיים. אחד הקצינים הסביר לנו בזמנו, שלעיתים אדם מוצא עצמו (על לא עוול בכפו) ברשימת מנועי השב"כ רק משום שהוא קשור בדרך כלשהי עם מישהו שהשב"כ מחפש. תא"ל אילן פז, ראש המנהל האזרחי, אמר כי מקרב הפלסטינים שקיבלו היתרים לעבוד בישראל לא יצא אף מפגע.¹³ אז אולי ההיגיון הביטחוני אומר שאם ישראל לא רוצה פיגועים היא צריכה לתת אישורי עבודה ולא למנוע אותם? זוהי ענישה קולקטיבית רחבת היקף המוסתרת מהעין הישראלית, ועוצמתו של השב"כ לחרוץ גורלות ללא פיקוח, ללא ידיעת הציבור הישראלי, בהיעדר כל הליך שיפוטי, הופך את המשטר בישראל למשטר אפל.

ד', תושב אחד הכפרים הסמוך לשכם, בן 45, הוא מנוע מעבר. הוא הראה לנו את הבקשה שהגיש במת"ק לקבלת הכרטיס המגנטי. שבע פעמים התנוססה החותמת **מבוטל** על גבי טופס הבקשה שלו. ד' עובד 22 שנים בירושלים המזרחית, בידו תעודת עובד ממקום העבודה. תעודה זו אינה מספיקה כדי לעבור דרך סדרת המחסומים שבדרך. הוא זקוק להיתר מעבר גם במחסומים הפנימיים ולהיתר כניסה לישראל לצורכי עבודה. כדי להשיג את האישורים הנדרשים הוא זקוק לכרטיס מגנטי. גם אז, לו היה לו כרטיס מגנטי, הוא היה צריך לחדש את ההיתרים הנדרשים מדי חודש או שלושה חודשים. גם לו עמד בכל הדרישות של מדינת ישראל והיה עובר בהיתר, גם אז היה מתעכב שעות בהמתנה מורטת עצבים במחסום, בכתר או בסגר. זה שש שנים שהוא עובר באופן לא חוקי את הדרך מהבית לעבודה, מאזור שכם לירושלים המזרחית. בתחילת כל שבוע ד' יוצא מהכפר שלו והולך בין ההרים, בדרך לא דרך, סביב רמאללה וקלנדיה, עד לחזמא ומשם לירושלים. מאז תחילת האינתיפאדה וההחמרה במדיניות המחסום (והכתר והסגר), הוא מתגנב ועוקף מחסומים כדי להתפרנס. מסע כזה מהבית לעבודה לוקח יום תמים. חומת ירושלים הנבנית ונסגרת תקשה עליו עוד יותר את הכניסה לעיר המזרחית. עד לפני שש שנים עוד היה לו כרטיס מגנטי. הוא בא פעמיים למת"ק לחדש את הכרטיס ונודע לו שהוא מנוע שב"כ. היום

12 ביורוקרטיה בשירות הכיבוש, מאי 2004, רופאים לזכויות אדם ומחסוּם Watch.

13 בראיון עם צדוק יחזקאלי, ידיעות אחרונות, 23.1.04.

הגיע בפעם השלישית וסורב. עכשיו הוא מיואש. הוא כועס. "מה עשיתי?" הוא שואל.
"למה זה קורה? אף פעם לא הייתי בבית סוהר".

המקרה של ד' מעורר כמה שאלות: האם ד' הוא אויב מדינת ישראל? האם כנגד אנשים כמותו נבנית חומת ההפרדה, המפעל הלאומי הגדול ביותר והיקר ביותר שנבנה בישראל? האם יש סבירות גבוהה שיבצע פיגוע ולכן השב"כ החליט לשים אותו ברשימה השחורה? וכמה פעמים, במשך 22 שנים, הוא היה יכול לבצע פיגוע, להניח מטען או להתפוצץ בבירה, לו רצה? אם לשב"כ יש מידע ממשי על מעורבותו בפעילות חבלנית עוינת (פח"ע), מדוע הוא לא נשפט על כך? אם מדיניות הסגר-כתר עוצר כל כך יעילה, מדוע יש עדיין פיגועים?

סיפור הבן המטפל: א', בן 34, תושב כפר בנפת בית לחם, מנוע שב"כ משנת 1997. בתאריך 15.6.2003 (בנוכחות מחסום Watch) נפגעה אמו של א' בתאונת דרכים בצומת אל ח'אדר. הנפגעת פונתה במצב אנוש לבית חולים הדסה הר הצופים. האב והבן לא הורשו ללוות את האם ופנו, בליווי מחסום Watch, למת"ק עציון לקבל אישור כניסה לישראל. האב עמד בצד ובכה בשקט. הבן התקשר מדי פעם לבית החולים. הכל בשקט, בלי צעקות, עם כוח פנימי. לאחר המתנה של שעותיים והתערבותנו, הם קבלו את האישורים והבאנו אותם לבית החולים. הנהג הפוגע היה ישראלי תושב ירושלים, רכבו מבוטח בחברת ביטוח ישראלית. האם עברה טיפולים ארוכים ותצטרך לעבור עוד טיפולים רבים בהדסה עין כרם והר הצופים. למרות שיש עורך דין המטפל בעניין ולמרות שא' מצויד בכל המסמכים מבית החולים, הפניית רופא, דוח מחלה וכו', הוא אינו מצליח להוציא את ההתחייבויות לתשלום הטיפולים מחברת הביטוח. על פיצויים, אובדן ימי עבודה, כושר עבודה וסבל, אין עם מי לדבר. חברת הביטוח מתחמקת מכל תשלום. האם זקוקה לליווי של הבן לטיפולים ולהוצאת התחייבויות מחברת הביטוח. ניסיונות חוזרים של מחסום Watch להסיר את מניעת השב"כ לא צלחו, כולל פנייה ישירה לאל"מ יאיר לוטשטיין, היועץ המשפטי של אוגדת איו"ש. א' כבר נכנס עם אמו לירושלים מספר פעמים עם אישורים יומיים של השב"כ, ולמרות זאת, כל פעם מחדש, מערימים עליו קשיים בלתי נסבלים להשיג את האישור. קודם דוחים את בקשתו, ואז לפתע, ולאחר התערבותנו, נותנים את האישור. לו רצה היה יכול לבצע פיגוע ללא קושי, אך האמת היא שהוא פשוט לא רוצה לפגע. מה שא' רוצה זה ללוות את אמו לטיפול בבית החולים, כי הוא הבן המטפל.

מת"ק שכס בחווארה: צריך אישור — כדי לקבל אישור. הגישה למת"ק שכס בעייתית במיוחד. כל מי שבא מכיוון שכס או מהכפרים הצפוניים או המערביים הסמוכים לה (לדוגמה: חווארה, בורין, מאדמא, ג'ית, סרה, תיל, בית איבא, קוסין), חייב לעבור במחסום חווארה ולהציג שם אישור מעבר במחסומי כתר. הבאים ממזרח צריכים לעבור במחסום בית פוריפ. אין מדובר פה בשני מחסומים בלבד, אלא במערכת כבישי מתחלים, ובמחסומים ובמכשולים המשתקים את התנועה הפלסטינית.

מת"ק חברון (1.1): פלסטיני צעיר, נהג מונית, נכה, הוא מנוע שב"כ. כתוצאה מכך עליו לעבור אבחון ביטחוני בכל פעם שברצונו לבקש היתר מעבר באחד מהמחסומים הפנימיים. עליו לנסוע למת"ק חברון, להגיש את בקשתו ולנמקה, לחכות מספר ימים,

לחזור למת"ק ולראות אם בקשתו אושרה. כל זאת כדי לקבל טיפול רפואי בבית החולים בבית לחם, בתוך הגדה. הוא זקוק לטיפול רפואי חודשי ובכל פעם הוא מקבל אישור מעבר למחסום עציון, שתקף ליום אחד בלבד.

מעדויות ששמענו עולה כי פלסטינים שנתפסו שלוש פעמים כשב"חים (שוהים בלתי חוקיים) בישראל מוגדרים כמנועי שב"כ. פלסטיני מעזרייה, שעובד בירושלים באופן קבוע זה שנים רבות. מדי יום עליו לטפס על חומות, לברוח מג'יפים של מג"ב ולהתחמק ממחסומי פתע, כדי להגיע לעבודתו. פעמיים נתפס בדרך והוחזר למחסום בית לחם, בפעם השלישית הגיעו בלשים או אנשי שב"כ לבושים אזרחי וארבו לו במקום עבודתו. הוא מנסה להשיג כרטיס מגנטי זה שנה ואף יותר, אך מסורב. שמונה שנים עובד האיש באותו מקום עבודה. היו לו אלף הזדמנויות לבצע פעילות חבלנית עוינת. הוא לא ביצע. הוא סתם רוצה לעבוד ביושר ולפרנס את משפחתו. המעסיק שלו מרוצה מעבודתו. האם במניעת אישור כניסה לישראל מאדם כזה יש איזשהו היגיון ביטחוני?

מת"ק אבו-דיס (דצמבר 2003): ג', תושב אבו-דיס, בעל תעודת זהות פלסטינית, אב לשני ילדים שנפצעו קשות בתאונה. המשפחה גרה ממזרח לחומת ההפרדה. הילדים מטופלים בבתי חולים ישראלים ופלסטינים בירושלים. יש לציין ששני בתי החולים הגדולים והמתקדמים בגדה: מקאסד ואוגוסטה ויקטוריה, ממוקמים בצד המערבי של החומה. לא נותנים לו אישור כניסה לישראל ולא מנמקים. ג' קיבל פעמים אחדות אישור לליווי ילדיו לטיפולם, כל פעם ליום אחד בלבד.

מת"ק עציון: במשך השנה מתקבלות כל הזמן תלונות חוזרות על שעות הקבלה בחלון המשטרה הסגור. מגעים של מחסום Watch עם גורמים שונים במשטרה לא הועילו. אף אחד לא מצליח להשליט מרות על השוטר היחיד המאייש (ברצותו) חלון זה. דוגמה אחת מני רבות (28.9): חלון המשטרה אמור להיות פתוח משעה 13:00. בשעה 15:00 מחכים שני אנשים. חמש דקות אחרי פנייתנו לממונה החלון נפתח והממתנים טופלו. השוטר המאייש את חלון המשטרה הופיע יותר מאוחר בסככת ההמתנה. לא ברור אם היו באולם ההמתנה מודעות על השינוי בשעות הפתיחה של חלון המשטרה, אבל די ברור שהשוטר עושה צחוק מאתנו, ומהמאמץ של מחסום Watch להקפיד בשעות הפתיחה. בפגישה עם ראש המנהל האזרחי נאמר לנו שאפשר יהיה לשלם קנסות תעבורה בבנק פלסטיני. בפועל אפשר לשלם רק בסניפי דואר ביישובים ישראלים, וברוב המקרים המשלם מנוע מעבר והתשלום אפשרי רק באמצעות שליח שיש לו אישור. השוטר אמר לנו באופן חד משמעי, שגם אם ניתן יהיה לשלם קנסות בבנק פלסטיני, הוא (השוטר) לא יכבד שוברי תשלום אלו. למה? **כי זה פתח לזיופים.**

"פוטנציאלים"

קרובי משפחה, או אפילו רק מכרים, של אדם שנהרג בידי צה"ל נחשבים כבעלי מוטיבציה לבצע פיגועים ולכן מוגדרים "פוטנציאלים" ומסומנים ברשימות השב"כ כמנועים. לא רק שאיבדו את יקיריהם, עתה מונעים מהם את הזכות לחיות. לפי דבריו של ראש המנהל האזרחי, תא"ל אילן פז: "מנוע הוא לא רק מי שעסק פעם בפח"ע (פעילות חבלנית עוינת) אלא מי שברמת סבירות עלול לבצע. אם נהרג אח

שלך על ידי צה"ל, בשוגג או לא, אז תהיה כנראה מנוע, כי עלתה רמת הסבירות שתבצע פיגוע".¹⁴

קלנדיה (24.11): אנחנו פוגשות שם את אחיו של ערפאת אברהים יעקב, שנורה למוות בידי חיילים ביולי השנה בשעה שישב ושתה קפה בקיוסק במחנה. האח, טפסן במקצועו, וגם אביו, אינם רשאים עוד לצאת לעבודה בישראל. הסיבה? הריגתו של יעקב. יש לחזור שוב ושוב על האבסורד המצמרר הזה: מרגע שיעקב נורה למוות ונפתח תיק חקירה בעניינו, קרובי משפחתו הפכו להיות סכנה ביטחונית פוטנציאלית ואינם רשאים לצאת לעבודתם. הם נמצאים ברשימה של השב"כ ומנועים מקבלת כרטיס מגנטי, שהוא כאמור תנאי לקבלת אישורי תנועה גם בתוך השטחים.

בעיות רישום בתעודת הזהות

מדינת ישראל מערימה על הפלסטינים קשיים ברישום בתעודת הזהות, כמו שינויי כתובת בתוככי השטחים ורישומים אחרים. בשנים האחרונות בלתי אפשרי להכניס בתעודת הזהות שינוי כתובת, דבר שמעורר קשיי מעבר במחסומים. מפעם לפעם אנו פוגשות אנשים שיש להם בעיות בהוצאת תעודת זהות (אפילו פלסטינית) או בעיה של איחוד משפחה עם בן/בת זוג תושב ישראל.

תהליך אישור הנפקת ת"ז פלסטיניות הוקפא על ידי ישראל באוקטובר 2000. תהליכי איחוד משפחות בין בני זוג שאחד מהם פלסטיני ואחד מהם בעל אזרחות ישראלית, הוקפאו על פי חוק זמני, שכבר הוארך פעמיים נוספות.

חוארה (20.7) מלכוד: בחור צעיר שהתחתן זה מקרוב צריך לשנות בספח של תעודת הזהות שלו את מעמדו מרווק לנשוי במשרד הפנים בשכם. קצין המת"ק מפנה את הבחור לסלפית מפני שתעודת הנישואים הוצאה שם. מסתבר שהוא כבר היה שם, וגם ברמאללה, ושלחו אותו בכל זאת לשכם מפני ששם הוצאה תעודת הזהות שלו, אבל לשכם הוא אינו מורשה לעבור.

ביטול שרירותי של אישורי מעבר תקפים

בית איבא: רשימות הנהגים המורשים לעבור במחסום¹⁵ משתנות לעיתים קרובות, ונהג שיש לו אישור תקף, מוצא עצמו מנוע מלעבור, לפעמים עם משאית מלאה בסחורה מתכלה.

מת"ק עציין (2.12): לשני עובדים פלסטינים מפופין, שהיו להם אישורים שהונפקו ב-10.11. ב-11.11 נאמר להם שפג תוקפם, כי הם הוצאו בימי ערפאת ועכשיו זה עידן אבו מאזן...

14 בראיון עם צדוק יחזקאלי, ידיעות אחרונות, 23.1.04.

15 ראה פרק התעמרות ושרירותיות.

תקומיא (16.11): האישורים שהפועלים יקבלו לעבודה בישראל יהיו צריכים להיות בתוקף רק מה-11.11 (כידוע השגת אישור במת"ק כרוכה בזמן וגם בכסף). מי שיש לו אישור שהונפק לפני תאריך זה לא יוכל לעבור גם בתום הסגר. • (24.11): קבלן בניין יהודי מתלונן בפנינו שלא נותנים לפועלים שלו לעבור למרות שיש להם אישורים תקפים, כי פתאום היום נותנים רק לפועלים בחקלאות לעבור. מפקד המחסום מאשר כי הלילה התקבלה הוראה חדשה זו, וכן הוראה להעביר רק בעלי אישורים מתאריך 11.11 ואילך, ולא לפני כן. רק פועלים בודדים עובדים, הרוב מוחזרים. חקלאי ישראלי מגיע עם אישור מיוחד להביא פועלים לקטיף אפרסמונים לייצוא, אבל לפועלים שלו יש אישורים מאוקטובר. המעסיקים ממורמרים מאוד, טוענים כי כל יומיים ניתנות הוראות חדשות ובכל מחסום יש הוראות אחרות.

מרחב התפר

"מרחב" זה מגדיר את השטח בצדה הישראלי של גדר ההפרדה, התחום בין הגדר לבין הקו הירוק. בשטח זה נכלאו יישובים פלסטינים ואדמות השייכות גם לפלסטינים ממזרח לגדר, כלומר מהגדה. לאחר שאדמות אלה הופרדו/נגזלו/הופקעו מבעליהן, נמנע מהם המעבר אליהן ללא אישור מיוחד. עצם הימצאותן במרחב התפר לא מהווה סיבה למתן אישורים כאלה, כך שכל פעולה חקלאית על אדמות אלה עומדת בסימן שאלה. לדוגמה, בתקופת מסיק הזיתים הערימו קשיים רבים על חקלאים מהגדה שביקשו למסוק בכרמי הזיתים שלהם הנמצאים במרחב התפר, ואחר כך לטפח את הכרמים בתום המסיק. לעומתם, לחקלאים ממרחב התפר, שכרמי הזיתים שלהם בגדה ושם הם גם אצרו את השמן מהיבול, סירבו להתיר את מעבר השמן. ההוראות בעניין זה השתנו מדי יום לאורך כל תקופת המסיק ואצירת השמנים.

עשרות אלפי פלסטינים גרים בין הגדר המתוכננת לבין הקו הירוק, על פי מידע של ארגון "רופאים לזכויות אדם" שפורסם בפברואר 2005.

להלן מובאה מתוך צו בחתימת אלוף פיקוד המרכז אלוף משה קפלינסקי, מאוקטובר 2003:

<p>צו בדבר הוראות ביטחון מס 378, הכרזה בדבר סגירת שטח מס' 03/2 / ס' (מרחב התפר)</p> <p>2. הנני מכריז כי מרחב התפר הוא שטח סגור כמשמעותו בצו. 3. א. לא ייכנס אדם למרחב התפר ולא ישהה בו. ב. אדם הנמצא במרחב התפר יהיה חייב לצאת ממנו לאלתר. 4. סעיף 3 להכרזה זו לא יחול על: 1. ישראלי. 2. מי שניתן לו היתר על ידי או על-ידי מי מטעמי להיכנס למרחב התפר ולשהות בו.</p>
--

ממסמך זה מסתבר כי עשרות אלפי תושבי שטחים, החיים במרחב התפר, או בעלי אדמות באזור, לא יוכלו לשהות בו אלא באישור צה"ל. למעשה הם זקוקים לאישור צה"ל כדי לגור בבתיהם שלהם.

הקיום האבסורדי במרחב התפר: מחסום ג'וברא והכפר ח'רבת ג'וברא לדוגמה

מחסום ג'וברא מפריד בין שטחי הגדה המערבית ובין השטחים המוגדרים כמרחב התפר. כך נשאר הכפר ח'רבת ג'וברא, המונה כ-300 איש, בצד המערבי (ה"ישראלי") של הגדר, בו בזמן שהכפרים השכנים לו א-ראס, פרעון, שופה ועזבת שופה נשארו מעבר המזרחי (הפלסטיני). חלק גדול מהאדמות החקלאיות והחממות של תושבי כפרים אלה נמצאות במרחב התפר, וכתוצאה מכך קרו שני דברים: הכפר ח'רבת ג'וברא נותק מסביבתו הטבעית ומספקי השירותים של אוכלוסייתו, ואילו הגישה לאדמות החקלאיות של תושבי הכפרים השכנים הפכה לבלתי אפשרית כמעט לבעליהן. כך קרה, לדוגמה, לאדמותיהם של תושבי כפר פרעון שנכלאו במרחב התפר. כדי להגיע לחלק אחר של אדמותיהם, הנמצאות בצד המערבי של הגדר, על בעליהן להצטייד באישור מיוחד אותו מנפיק המת"ק. קבלת האישור מותנית בהכחת בעלות על האדמות, הליך קשה שמצמצם מאוד את מספר האנשים להם מותר לעבד את האדמה.

תושבי ח'רבת ג'וברא נכלאו בכפרם; מצד אחד הם אינם אזרחי ישראל וגם לא נחשבים תושביה. פיזית הגדר חיברה את כפרם אל ישראל, אך הם מנועים מלהיכנס אליה. מצד שני הם מנותקים גם משטחי הגדה על ידי אותה הגדר והכניסה אליהם, כמו גם החזרה אל הכפר, אפשרית רק דרך פתח אחד – מחסום ג'וברא.

המחסום הוא מעבר יחיד המחבר את תושבי הכפר לבתי הספר בכפרים א-ראס וג'מאל ובטול כרם, למכללה העל-תיכונית בטול כרם, למרפאות ולבית החולים בטול כרם, לסניף הבנק, לחנויות, לכל מוסדות הציבור כולל לשירותים מוניציפאליים ולמקומות עבודה. יתירה מזאת – כיוון שהכניסה לכפר אסורה למי שאינו תושב הכפר, נמנעת כניסתם של אנשי שירותים ותחזוקה, בעלי מקצוע, ספקים, סוחרים, ואף בני משפחה וידידים של תושבי ח'רבת ג'וברא, הגרים בכפרים הסמוכים.

הצורך באישורי המעבר המיוחדים מעורר מדי פעם בעיות קשות במיוחד: מניעת אספקת מזון לכפר בעקבות שינויים בהוראות לחיילים (כפי שקרה ביולי ובדצמבר 2004), מניעת פינוי אשפה מהכפר (במהלך חודש יוני 2004) ומניעת המעבר מצוותים רפואיים של מרפאה נידת.

האיסור על מעבר קבוע לכפר של ספקים ואנשי מקצוע גרם להרס שני ענפי פרנסה

עיקריים של תושביו: ענף הלולים נהרס כליל וענף החממות נפגע קשה. לאנשי ג'וברא יש קרובי משפחה וידידים, הגרים בכפרים הסמוכים ובטול כרם, אך אלה אינם מורשים לבקרם, אלא לאחר קבלת אישור מיוחד ממת"ק, גם אם מדובר בביקור חולים, ביקור יולדות, טיפול בבני משפחה עקב מצבם הבריאותי, או קיום אירועים משפחתיים משותפים.

ברטעה המזרחית (כפר גדול הכלוא במרחב התפר) (25.5): משאית עם קמח, סוכר, שמן וכו', תרומת מזון מ-U.N.D.P. עבור תושבי ברטעה המזרחית, עמדה בצד המזרחי של המחסום. מעבר של סחורה כזו מותר רק במחסום "גב אל גב" (בארתח או בג'למה). "גב אל גב" משמעו להביא לצד הישראלי של המחסום משאית נוספת ולשלם גם לה עבור ההובלה מהמחסום ליעד. מדובר בתרומת מזון לתושבים, שהקמח והלחם שנעשה ממנו יעזרו להם לשרוד את האבטלה והעוני. תשלום של 1,000 ש"ח נוספים ויותר עבור ההובלה הוא בלתי אפשרי. לא הצלחנו בכל הפניות שלנו לשנות את רוע הגזרה.

סוף הסיפור (30.5): מטען המזון פורק מהמשאית וממתין מאז בכפר סמוך. הפתרון: את הקמח יעבירו ב'נגלות' על טרקטור מן הכפר הסמוך אל תוך ברטעה. • (29.11): לפני זמן לא רב הרסו מבנים בברטעה בטענה שנבנו שלא כחוק, ביניהם גם בית הבד של הכפר. הברטעים פנו בבקשה להקים בית בד זמני, אפילו באוהל, לקראת המסיק הקרב, אך לא קיבלו אישור. "איפה נעשה שמן מהזיתים, בוואדי ערה?" ודאי שלא. הרי הם מנועים מלהיכנס לשטח ישראל. המת"ק הבטיח להם שתושבי המובלעת יוכלו לאצור את השמן שלהם בבתי בד בגדה. תהליך האצירה הוא ארוך, ובשיא העונה עומדים בתור ימים שלמים. אף אחד לא ישאיר את הזיתים שלו ללא השגחה ולא ייתן שיעשו שמן מהזיתים שלו ללא נוכחותו. מאתמול לא נותנים להם להעביר את השמן הבייתה לשימוש המשפחה, בטענה שאלה כמויות מסחריות שמגיעות למכירה בישראל.

נוהל "חמישה ארגזים" בברטעה (19.6, 29.6), **ובריחן** (12.12): זה זמן רב יש בעיה עם מעבר סחורות: קיימת הוראה תמוהה לפיה לירקנים מברטעה מותר להעביר לא יותר מחמישה ארגזי סחורה במחסום. הוראה זו ממררת את חיי הסוחרים ופוגעת בפרנסתן של משפחות רבות.

מניעת מעבר של אזרחי ישראל ערבים

הצבא מתייחס אל אזרחי ישראל ערבים כאילו הם פלסטינים, מעכב ומעלה אותם לבדיקת שב"כ! דבר זה אסור על פי החוק, אבל האפשרות האחרת היא הזמנת משטרה שתקנוס אותם ב־5,000 ש"ח, או תגיש נגדם תביעה בגין כניסה אסורה לשטח A.

ריחן (9.12, 13.12, 18.12): לאזרחי ישראל ערבים אין היום מעבר לגדה. למתנחלים אין שום בעיה לעבור.

בית איבא (18.7): צעיר ערבי, אזרחי, אמר בת ה־70 גרה בשכם ופעם בשלושה

חודשים הוא מבקר אותה. הוא הופך אסיר בידי המחסום לכמה שעות, ולאחר שהוא מקבל הסבר על הקנס הצפוי לו בגובה 5,000 ש"ח, הוא אפילו אסיר תודה.

גיבורה (11.12): המקום הוכרז שטח צבאי סגור; למחסום Watch מותר לעבור וכך גם למתנחלים מאבני חפץ, מעינב משבי שומרון (ועוד), כי זה ביתם, אבל הכניסה לערביי ישראל אסורה! להוציא מקרים של איחוד משפחות, ורק באישור. בכל מקרה אין כניסה לכלי רכב של ערביי ישראל לאזור. זהו נוהל חדש שתקף בין השעות 09:00 ל-16:00 מדי שבת.

על חולים, ילדים וקשישים

אין חולק על כך שהחולים, הקשישים והתינוקות העוברים במחסומים אינם מהווים איום ביטחוני. למרות זאת אנו נתקלות במחסומים פעם אחר פעם בעיכובים והתעמריות שהדעת אינה סובלת כלפי אוכלוסייה זו. הקשיים המרובים הכרוכים במעבר במחסומים מרתיעים אותם מכל נסיעה שאינה חיונית והכרחית. כך, מטבע הדברים רבים מהמגיעים למחסום נזקקים לעזרה רפואית. החיילים תוהים: כולם חולים? והתשובה היא, כן, כי למחסום מגיעים רק בלית ברירה.

לעיתים קרובות מגיעים למחסום חולים ונזקקים לטיפול רפואי, שבידיהם מסמכים רפואיים אבל אין להם אישורי מעבר. כאן מתחיל מצב אבסורדי: חיילים צעירים וחסרי כל הכשרה הם שמחליטים על מידת הדחיפות במקרה הרפואי. לא רק שאינם דוברי ערבית, הם אינם מסוגלים להבין את הרשום במסמכים הרפואיים, וכיוון שהם חושדים שהמסמכים מזויפים הם עוצרים את החולים ומעכבים אותם עד לבדיקת תעודות הזהות שלהם מול השב"כ. השעות הארוכות החולפות עד לקבלת האישור מהשב"כ גורמות לעיתים להחמצת התור לרופא או לניתוח, ואפילו להידרדרות במצבם הבריאותי.

בעיה עקרונית נוספת הקשורה לנזקקים לטיפול ולבדיקה רפואית מתעוררת עם המלווים אותם, שאין בידיהם אישור מעבר. החולה נשאר לבדו, ברוב המקרים מבוהל וחסר אונים. החיילים אינם מבינים למשל שנשים פלסטיניות עם ילד חולה אינן הולכות לרופא ללא ליווי.

לחולה ללא אישור מעבר, מציעים החיילים לנסוע באמבולנס, גם אם אין לכך הצדקה רפואית. מדוע? כי מן הנוסעים באמבולנס לא דורשים אישורי מעבר. אלא שמעטים החולים היכולים לשלם עבור אמבולנס (מאות שקלים). האמבולנס גם הוא מעוכב לבדיקה, בדרך כלל, זריזה יחסית.

גברים הנושאים תינוקות בזרועותיהם מתקבלים בחשדנות רבה על ידי החיילים. הם בטוחים כי התינוק אינו אלא "כיסוי" לאדם מסוכן כי הרי אין זה מכבודו של הגבר הערבי לשאת תינוק בזרועותיו.¹⁶ אומר אחד החיילים לאחת המשקיפות: "את

16 ע"ע ערבים בלקסיקון למונחי הכיבוש.

יודעת כמה פעמים עוברים כאן מחבלים עם תינוקות על הידיים? הם משתמשים בילדים במקום תסריח (אישור). הוא לא עובר!"

ראוי לציין לטובה את הגב' דליה בֶּסָה, מתאמת הבריאות של המנהל האזרחי, אשר מסייעת רבות בטיפול במקרים קשים. דליה בסה היא קרן אור בודדת בחשכה, קול שפוי ומסייע. אולם דליה בסה יש רק אחת והיא אמורה לסייע לאוכלוסייה של כשני מיליון תושבי הגדה.

שוב ושוב חייבת להישאל השאלה: מדוע על אנשים להזדקק להיתר בפעולותיהם היום-יומיות, שלא לומר – הומניטריות מובהקות?

כל אירוע המתואר בדוחות המצוטטים להלן הוא עולם ומלואו עבור האנשים המעורבים. בגלל קוצר היריעה הדברים לא מובאים בפירוט הראוי.

קלנדיה (28.7): מקרה מזעזע היה של נערה צעירה, שנתמכה, כמעט נגררה, בידי אמה מצד אחד וצעירה נוספת מצד שני, בדרך מרמאללה לביתם בכפר מדרום למחסום. היא עברה ניתוח ובקושי הלכה, הכאב ניכר בפניה. ברגע מסוים החווירה וכמעט התעלפה. פלסטינים אינם רשאים לנוע ברכב מצפון לדרום דרך המחסום אם אינם מחזיקים בתעודות זהות כחולות (ישראליות). אסור להם לנוע ברכב בעל לוחיות רישוי צהובות, והדרך היחידה בשבילם לעבור במחסום קלנדיה מצפון לדרום היא באמבולנס. נראה שלא היה להם הכסף הדרוש לכך, והנערה נאלצה להיגרר 200-300 מטרים מהנקודה שבה ירדו מהמונית מצפון למחסום ועד לקצה הדרומי של המחסום.

בית איבא (29.3): עזבנו את המחסום. יחד אתנו הלך אדם נושא בן קטן בזרועותיו ולידו אשתו ובנותיהם. הילד הוא בן 12 (!) סובל ממחלת ניוון שרירים וליקוי שכלי. הם חוזרים מטיפול בשכם אך לא אישרו לו להעביר את רכבו שנשאר בצד המערבי. וכך הוא שירך דרכו עם הילד בין המחסומים. המראה היה נורא וסימל את כל הרשעות שבמחסומים.

גיבורה (2.5): הצעיר עבר לאחרונה ניתוח בברכו, שמו לו "מסמרים". החיילים פקדו עליו לשבת יחד עם יתר המעוכבים. הצעיר לא ישב מאחר ששייבה על הקרקע הכאיבה לו מאוד. הוא אמר שאם יתנו לו כיסא הוא יוכל לשבת אך אינו יכול לשבת על האדמה. תשובתו של החייל: "כיסא?! שאני אביא לך כיסא?! זין אני אביא לך!"

עיכוב חולים

בית איבא (18.9): חולים בדרכם לרופא, מופנים לרופא בכפר: "בצהרים יהיה רופא בכפר שלך, תחכה, עכשיו כבר עשר". אב (עם בת קטנה) מסרב לחכות עד הצהרים, הילדה הקיאה וכנראה בלעה גוף זר. כניסתו הותרה לבסוף בתנאי שיחזור תוך שעה, תעודתו נמסרה כפיקדון והוא הוזהר: "דיר באלפ אם אתה לא חוזר תוך שעה".

- (3.10): שתי נשים בהריון, אחת מהן עם תאומים, מראות אישורים והזמנה ללידה, הריון בסיכון גבוה (האישור באנגלית). בגלל הדוחק הרב בתור הן הלכו במסלול המכוניות ונענשו על עקיפת התור בעיכוב של שעה. משמרת מחסום Watch פנתה אל

המת"ק ששחרר אותן מייד. • (19.10): צעיר מעוכב זמן רב, סובל משלשול, עיניו דמעו ממאמץ, חיזור וסובל מכאבים. כשלבסוף קיבל את תעודתו עזב כשהוא אוחו את בטנו ועיניו מלאות דמעו. במחסום בית איבא אין שירותים.

ריחן (30.11): בכניסה מהגדה לישראל עומדת אשה עם שני ילדים קטנים, צריכה להגיע לבית חולים רמב"ם לטיפול במחלת דם. יש לה תור בשעה 17:00 ומכונית מחכה לה בצד הצפוני של המחסום. מפקד המחסום לא מוכן להעביר אותה, לטענתו עליה לעבור במחסום ג'למה. מחסום Watch פונות למת"ק סאלם ומסבירות שהיא לא תספיק להגיע לבית החולים, מג'למה עליה עוד לעבור את כל הדרך הפקוקה מהמפרץ עד חיפה. הם שוקלים. הזמן עובר ואין תשובה. רק כעבור שעה, מאפשרים לאשה לעבור.

ענאתא (דוח קלנדיה) (14.7): גבר בן 50, בדרכו לרופא. יש לו בעיה בגב, כנראה גם חולה כליות. יוצא לקבל זריקה פעם בחודש והוציא את ההפניה. השוטר הגיבה בגסות: "אני לא רופאה, אל תראה לי את זה." היא ועוד שני חיילים דיברו בגסות, צחקו, אחד חיקה את המבטא שלו, השני זלזל בדבריו: "גם סבא שלי בן 80..." האיש נאלץ לבסוף לחתום על טופס שוהים בלתי חוקיים ונשלח בחזרה.

חוארה (17.6): אדם שהגיע למקום עם רגל חבושה, נדרש על-ידי המפקד בתוקפנות: "תוריד, תוריד, מה אתה מנסה לעבוד עלי!" האיש הוריד את התחבושת וחשף רגל מעוקמת ונפוחה. "מי אמר לך להוריד את התחבושת?! צעק עליו המפקד, "עוף מפה, לך הביתה!" • (5.10): בין המעוכבים אבא עם ילד בן ארבע, חולה לב, הפוער עיניים גדולות ועצובות אל החיילים. הם חזרו ברגל מבית החולים בשכם, כדי לחסוך את כסף האמבולנס. אין להם תסריח, רק צילום תשקיף החזה. טלפונים למתאמת הבריאות לא מושיעים. הם ממתינים במשך שלוש-ארבע שעות. התשובה המתמשכת: "זה בטיפול".

ה"פשפש" באבו-דיס (15.9): ערב ראש השנה, יום קשה במיוחד. הסגר לקראת החגים בעיצומו. גבר מבוגר עם גבס נשלח בחזרה. ילדה כבת שמונה שצריכה להגיע לרופא עיניים בשייח' ג'ראח נשלחת בחזרה. האב מראה מכתב רפואי. אם לא תיבדק היום, תיבדק רק בעוד חצי שנה. אנחנו מתקשרות למי שרק אפשר: פעמיים למפקד המחסום, למוקד ההומניטרי של הצבא, למתאמת הבריאות דליה בסה, לרופאים לזכויות אדם, לח"כ רומן ברונפמן, ללא תוצאה. • (3.12): גבר ביקש לעבור עם אשתו לבית חולים אל-מקסד כי היא בהריון ולא מרגישה טוב. החייל סירב אפילו להקשיב, האשה שנתמכה על ידי בעלה התעלפה והתמוטטה, החייל עדיין סירב להעבירם. לפניית מחסום Watch השיב החייל שילכו למחסום לא-זעים. בעקבות פניית מחסום Watch החיילים הזמינו אמבולנס ישראלי, אך ההמתנה לאמבולנס לקחה זמן רב (האמבולנס לא מגיע לאבו-דיס ללא ליווי צבאי). והאשה המתינה בינתיים באחת המכוניות, שכן החיילים סירבו אפילו לאשר שתמתין בצד השני בתוך גינת המנזר. הבעל חשש למצבה של אשתו ולכך שהאמבולנס הישראלי ייקח אותה להדסה (היקרה יותר) והזמין אמבולנס פלסטיני שהגיע תוך זמן קצר. כשהגיע האמבולנס הישראלי האשה כבר שכבה באמבולנס הפלסטיני והם התחילו לנסוע.

עיכוב ומניעת מעבר ממלוויהם של החולים

בית איבא (6.7): החום נורא. משפחה עם ילדים ותינוקות מלווה את האם לבית חולים,

לאב בן ה-27 לא מאפשרים להיכנס. הם ממתניים זמן רב בשמש, הפצרות מחסוס Watch לא מועילות, התינוקות בוכה והאם מיניקה אותה **בצינוק** המיועד למעצר המבוקשים, דלת הפלדה הלוהטת נסגרת עליה. במפתיע מעביר אותה לבסוף קצין המת"ק, שעות לאחר הגעתה. • (7.9): בעל צעיר מלווה את אשתו עם תינוקות הצורחת ללא הפוגה, חולה מאוד, בדרכם למרפאה בשכם. החיילים אינם מאפשרים לבעל לעבור. הם אינם מבינים שנשים פלסטיניות עם ילד חולה אינן הולכות לרופא ללא לוויה. • (2.10): בעל ואשתו – הבעל מעוכב. האשה הפילה בהריונה הראשון וכעת היא בחודש השלישי, הריון בסיכון גבוה. יש לה הפניה לרופא בשכם ואינה יכולה ללכת לבדה. החיילים: "שילך לכפר וימצא אשה שתלווה את אשתו".

"פשפש" באבו-דיס (29.9): בין העוברים לכיוון ירושלים היו אשה בהריון מתקדם ואתה גבר מבוגר, אולי אביה, נושא בזרועותיו פעוט. לאשה תעודה כחולה, לגבר כתומה. החייל אישר רק לה לעבור. כשהגבר העביר לידיה את התינוק, פתח זה בזעקות עד שהוחזר לידיו של הגבר. השוטר נראה נבוך. לאחר ש"הטקס" חזר פעמיים, הילד בוכה כשהוא מנותק מהגבר, המג"בניק אישר לשלושתם לעבור.

חוארה (13.12): זוג עומד בצד. הם הגיעו באמבולנס לפני שעה, עם גופת אחיו של הבעל והורדו ממנו לבדיקה. עומדים האבלים, שבורים מצער ומחכים לתשובת השב"כ. החייל א' אומר כמנצח: "את יודעת של מי הייתה הגופה? של מחבל!" שתי דקות אחרי פניית מחסוס Watch הזוג משוחרר לדרכו, למרות שהגופה נסעה כבר מזמן משם.

עיכובים ממושכים של ילדים, אמהות וקשישים

מחסוס צרה (דוח בית איבא) (1.1): ניסינו לסייע לזקן תושב צרה, שחזר מירדן ועמו מזוודה גדולה. המוניות אינן מורשות להתקרב למחסוס, ומורידות את נוסעיהן במרחק של קילומטר ממנו. אנשים נאלצים לכתת רגליהם במעלה הגבעה כדי להגיע למחסוס. כשעתיים ערכו החיילים התייעצויות במכשירי הקשר האם יורשה לנו להביאו במכוניתנו עד למחסוס. לבסוף, ההיתר ניתן. אולם במחסוס עצמו לא הרשו לאיש לעבור לביתו, בידיהם היו כל הניירות הדרושים. שוב, טלפונים, דיונים, פניות למת"ק, הפעם ללא הועיל. עם רדת החשיכה, כשאפסה כל תקווה, הובלנו את הזקן על מזוודתו הענקית (שלא נכנסה לתא המטען) לכפר ג'ית והשארנו אותו בתחנת המוניות שם. הנהגים בתחנה הבטיחו לדאוג לו בלילה.

ואדי נאר (28.4): זוג קשיש כבני 80, מלווים בבתם העיוורת, מגיעים במונית בדרכם מירדן לביתם שבבית סחור. לא מאפשרים להם לעבור. פניות מחסוס Watch הרבות לא נענו. לאחר כשעה וחצי של ניסיונות מתחיל הזקן, הנתמך במקל הליכה, לרדת במורד הגבעה כשאחריו נשרכת האם המובילה את בתה העיוורת. גברים אחדים התנדבו לשאת את מזוודותיהם. זה היה יום חם במיוחד וברור שהאב התשוש יתקשה להגיע למכונית.

קלנדיה (20.10): ילד בן 11 בערך מגיע למחסוס בחצי ריצה, עובר קרוסלה אחת, צועק, צורח. החיילים שולחים אחריו ידיים, גם העוברים, לשבריר שנייה זה נראה כמו משחק אבל מייד מתברר: הילד בהיסטריה. הוא מפנה שוב ושוב את הראש לאחור לכיוון

המחנה וצווח "סמיר! סמיר!". גבר אחד ניגש אליו, החיילים מתקבצים סביבו. "תגייד לו שיבוא אתנו הצידה", הם מורים לגבר. אבל הילד ממשיך לצרוח בחרדה, בהזדקקות, "סמיר! סמיר!". הוא מבועת, משהו נורא ואיום מאיים עליו. המחסום? החיילים החמושים שמקיפים אותו? הכיבוש? 11 שנות חייו שנחתו עליו פתאום בהתחלת ההתבגרות? אנחנו מציעות עזרה. – מ' היא פסיכולוגית – ונהדפות בגסות. החיילים, בקיאים גדולים בפענוח צילומי רנטגן של השקרנים האלה במחסום, יידעו להתמודד גם עם המשבר הנפשי הקטן של הילד. הילד נרגע לבסוף בעצמו וחוזר על עקבותיו. חיילת מסננת אחריו, לפרידה: **רוץ, סמיר, רוץ**.

דרום הר חברון: כביש 60 בצומת שיוח' הוא מסוכן – אין מעבר חצייה, ומספר הילדים הקטנים שעוברים בדרכם לבית ספר הוא גדול מאוד בשעות הבוקר, ממש סכנת נפשות. דיווחים כאלה חוזרים כמעט בכל דוח מדרום הר חברון, ולא נעשה דבר.

שיבוש מעבר אמבולנסים

הניסיון להשתמש מדי פעם באמבולנסים שלא לצרכים רפואיים, אינו מצדיק את הקשיים המרובים שהצבא מערים באופן גורף על תנועתם החופשית של כלל האמבולנסים במחסומים. אפשר להבין את הצורך לבדוק את האמבולנסים ונוסעיהם, אך זה אינו מצדיק עיכוב ממושך או אף מניעה מוחלטת של מעברם.

שיתוק הפונקציה ההומניטרית הזו הוא פגיעה חמורה בזכויות אדם בסיסיות!

עיכובים מיותרים

אִרֵם (21.7): אמבולנס חולף במהירות על פנינו בצפירות ובאורות מהבהבים בדרכו דרומה. כעבור כמה דקות כשהוא נעצר במחסום מתברר המקרה הנורא: האמבולנס מוביל תינוק בן שבועות במצב של אי-ספיקת לב, מבית חולים בשכם לבית החולים מקאסד בירושלים. אבי התינוק, בעצמו רופא, נמצא באמבולנס. הנהג אמר שדיבר עם מתאמת הבריאות דליה בסה. האמבולנס אכן מתחיל לנסוע, אך פתאום נעצר. שוטר מג"ב מחזיק בידו את תעודותיהם של נהג האמבולנס והחובש המלווה, ושואל שאלות: מי אתם, מאיפה באתם, לאן אתם נוסעים. הם מנסים להסביר באנגלית ובשברי עברית, שבאמבולנס יש תינוק בסכנת חיים. השוטר ממשיך לשאול. אנחנו קוראות לעברו שיש שם תינוק שעלול למות, שדליה בסה אישרה לו לעבור, שכל עיכוב מסכן את חייו עוד יותר. החייל מקשיב הפעם, מצלצל לדליה בסה, לשווא. מצלצל לכל מיני מקומות במת"ק, אך לא מקבל תשובות. דקות יקרות עוברות. אנחנו מנסות במקביל להשיג את דליה בסה. היא אומרת לנו שאף אחד לא דיבר אתה, ומי הם אלה באמבולנס, ולאן הם נוסעים ואיך קוראים לנהג. אנחנו נותנות לה לדבר עם הנהג. "הוא היה מאוד חצוף," היא קובלת באוזנינו אחרי כן. (מי שמנסה להוביל תינוק לבית חולים ונתקל בחומה הוא לחוץ. חצוף באורח נפשע הוא מי ששואל שאלות ומסכן את חיי התינוק). עוד דקות עוברות. בינתיים חוזרים הנהג והחובש ושוב מפצירים בחייל, ואנחנו אתם, שייתן להם לעבור. "אתן מפריעות לי", אומר השוטר. החובש מתייאש. "זה נגמר", הוא אומר. "לא נגמר", אנחנו צועקות. השוטר מורה לחברו לבדוק את האמבולנס. הדלת האחורית נפתחת וא' רואה אותו: זעיר, מחובר כולו למכשירים, ולידו האב. בודקים, ורק עכשיו נותנים להם לעבור.

חוארה (6.11): באמבולנס שנדרש לחנות בצד היתה אשה חולת לב, מלווה ברופא ואחות, בדרכה מבית החולים בשכם לבית החולים ברמאללה. בדיקת האמבולנס נמשכה שעה וחצי. בשלב הראשון נמסרו תעודות הזהות של כולם לבדיקה. אחר כך הורה מפקד המחסום להוציא את כל הציוד מהרכב. האחות פרשה סדין על האדמה והוציאה את כל הציוד, כולל כפפות סטריליות שהתפזרו על האדמה, מסכות חמצן וכו'.

שלב זה נמשך כ-20 דקות. אחר כך נתבקשה החולה ללכת לבדיקה גופנית מאחורי וילון, שם בדקה אותה חיילת. הציוד הוחזר לאמבולנס והנהג התבקש לפתוח את מכסה המנוע. הדבר היחיד שלא נבדק באותו מעמד היה האוויר בגלגלי הרכב. ואחרי כל זה הם עדיין לא הורשו לעבור.

ואדי נאר (27.4): ביום אחד נכחנו בעיכוב **תשעה** (!) אמבולנסים במחסום. אמבולנס לא הורשה להעביר אשה חולה לטיפול בבית חולים בבית לחם, בגלל שהיתה מלווה בבתה ובנכדתה התינוקת. "המלווים מעבירים מטענים", אמר המג"בניק. לבסוף עבר האמבולנס עם החולה המבוגרת, אך ללא בתה המלווה... הנהג נאלץ להחזיר את המלווה (לצד השני של המחסום) ורק אז הותר לו לעבור. כעבור כחצי שעה שב האמבולנס והפעם שוטרי מג"ב לא הרשו לו לעבור משום שהוא... **ריק!** וכך למדנו על תקנה חדשה: אמבולנס המסיע חולים יכול לעבור, אך אסור לו לשוב.

בשעות אחה"צ עוכבו עוד שני אמבולנסים ריקים, שחזרו מבית לחם לאחר שהעבירו לשם חולים באישורה של הגב' דליה בסה. אמבולנס אחד עוכב מעל שש שעות (!) והשני "רק" ארבע שעות. אמבולנס שהסיע צוות רפואי מרמאללה לחברון לא הורשה לעבור. התקשרנו אל כל הגורמים הרלוונטיים, בתיאום עם נציגת ארגון רופאים לזכויות אדם. בסופו של דבר נאמר שישנה הוראה להתיר את מעבר האמבולנס, אך שוטרי המג"ב במחסום לא קיבלו שום הוראה כזו. כך נאלץ הצוות הרפואי להמתין במחסום כשעתיים עד אשר ההוראה הגיעה.

אחר הצהריים עוכב במשך שעתיים וחצי אמבולנס ובו מנהל בית החולים בבית ג'אלה, שהעביר תרופה בקרח, באישורה של מתאמת הבריאות. חולים נוספים עברו מאמבולנס לאמבולנס בשיטת גב אל גב. אין במחסום מבנה או מתקן המאפשר להוריד חולים בצורה אנושית, מבלי לחשפש לפגעי מזג האוויר ולאבק התמידי המרחף מעל מחסום הקונטיינר. כך נפגע כבודם של החולים ומלוויהם ויש חשש שנגרמים להם נזקים בריאותיים.

חוארה (8.8): אשה בחודש הרביעי או החמישי להריונה, אשר חשה כאבי בטן עזים פונתה מהמחסום באמבולנס. הבעל הצליח איכשהו לעלות לאמבולנס והחייל שראה זאת נתן הוראה מיידית למחסום הצפוני לעצור אותו. • (16.9): אמבולנס ובו אשה בצירי לידה נבדק ביסודיות ובגסות. חבילת הפדים מושלכת על הקרקע, חפצי היולדת מפוזרים ומתלכלכים.

עטרה צפונית לרמאללה (דוח קלנדיה) (17.7): בתוך פקק תנועה ענק שיצר מחסום פתע, המתין אמבולנס במשך 40 דקות, ובתוכו ילדה חולה מאוד.

ואדי נאר (26.4): אמבולנסים ובהם ארבעה חולים (שניים עם שברים ושני ילדים) מגיעים מרמאללה לכיוון חברון ומעוכבים זמן רב. הסתבר כי בגלל הסגר כל אמבולנס חייב באישור מיוחד מהמת"ק, וזאת גם אם יש לו אישור רגיל. בסיוע מתאמת הבריאות נתקבל האישור – שעתיים ורבע לאחר שהגיעו למחסום.

קלנדיה (8.12): אמבולנס מהבהב וגיפים של צבא ומשטרה סביבו. מתברר שגיף צבאי דרס עובר אורח שנפגע ברגלו. האיש, חולה לב, שכב בתוך האמבולנס, ועכשיו התנהלה איזו התדיינות על הפרטים.

העברת חולים בין אמבולנסים בשיטת "גב אל גב"

במחסומים רבים נמנע המעבר מכל כלי רכב, כולל אמבולנסים ורכב הומניטרי. הנוסעים, בכללם חולים המתקשים מאוד לנוע, נדרשים לרדת מאמבולנס אחד ולעבור לאמבולנס אחר המחכה בצד השני של המחסום.

חסימה ליד מחסום ה-DCO **בבית-ג'אלה** (דוחות בית לחם) (25.4): סיפור קשה במיוחד: במקום עמד אמבולנס שהביא חמישה חולי סרטן מנפת חברון. אמבולנס נוסף עמד בצד הפנימי של החסימה, מחכה להעביר חולה לבית חולים בחברון. חולי הסרטן היו אמורים להצטרף לקבוצת חולים נוספת ולצאת יחד לטיפול על פי סידור קבוע ומתואם. החיילים שאיישו את החסימה הבריחו את האמבולנסים ולא נתנו לחולים לעבור רגלית את החסימה. במשך שעה וחצי היו פניות למתאמת הבריאות, אך ללא הועיל. בסופו של דבר, בעצתה של המתאמת, עברו החולים בחסימת בית-ג'אלה, כ-500 מ' מתחת ל-DCO, כשהם נאלצים לטפס על תלולית אבנים ולדדות על ערמות עפר.

ענבתא (דוחות בית איבא) (14.12): בענבתא יש שער ברזל גדול שחוסם בקביעות את הכביש בין טול כרם לשכם. המקום אינו מאויש בחיילים כי ממילא השער מונע את המעבר לכל סוגי כלי הרכב. שני אמבולנסים מעבירים אלונקה ועליה קשישה, בשיטת גב אל גב. האלונקה ובה האשה מועברת מתחת לשער הברזל הלא מאויש והלא אנושי. אפילו שחורות מועברות בתנאים נוחים יותר.

חוארה (4.10): אמבולנס ובו חולה סרטן משכם מחכה שיתירו את האיסור לעבור אל אמבולנס פרטי ישראלי המחכה לו (הכל בתיאום) כבר למעלה משעה. הסיבה לעיכוב היא (על פי עדות הנהג הישראלי) כי התמונה של החולה בתעודת הזהות לא דומה לו מספיק, פניו עתה נפוחים כתוצאה מהטיפולים שהוא מקבל. נהג האמבולנס הפרטי (ישראלי יהודי) נראה נרעש, מימיו לא ראה דבר כזה, הוא לא מאמין, לא נרגע. אמרנו לו, "ספר מה ראית, ספר את האמת".
"אף אחד לא יאמין לי", הוא אמר.

עיכוב אמבולנסים שאינם מסייעים חולים

ואדי נאר (23.4): אמבולנס ריק נשלח להחזיר לבית לחם חולה שעברה ניתוח קרדיולוגי ברמאללה. החיילים סירבו לאשר לה את המעבר בטענה שיש פקודות מיוחדות לסגר מוחלט ושזה אינו מקרה חירום. בעזרת מתאמת הבריאות הותר מעברו של האמבולנס. • (28.4): אמבולנס הגיע מדרום ולא הורשה לעבור. ראינו את הרופאים (או עובדי בית החולים?) מטפסים במעבר העוקף, מתחת לאף של החיילים. היה שם טנדר עמוס תרופות בדרכו לחברון, שלא הורשה לעבור.

פרק זה מתאר אירועים חמורים שהתרחשו לנגד עינינו ובנוכחותנו, והם אך קצה הקרחון של מה שמתרחש בהיעדרנו. על-פי ניסיוננו המצטבר בארבע השנים האחרונות, אין לנו ספק כי חיילי המחסומים נוטים להפעיל פחות אלימות פיזית בשעה שאנו נמצאות במחסום. דבר זה מאשר את התחושה שלנו כי לנוכחותנו השפעה ממתנת על התנהלות הצבא במחסומים. בה בעת ברור לנו כי החיילים שנוהרים מאתנו, הרואות והמדווחות, מתירים את הרסן כאשר אנו לא בשטח.

פרק זה אינו משקף אפוא את מלוא היקפה של תופעת האלימות במחסומים כלפי פלסטינים, וגם לא את האלימות וההתנכלויות נגדם מצד המתנחלים, שעליה יש בידינו מעט עדויות.¹⁷

הנה לדוגמה כיצד משפיעה נוכחותנו על החיילים:

קלנדיה (6.12): תקרית בצומת נווה יעקב בין חיילי מג"ב ושני בחורים צעירים. ראינו ושמענו את המג"בניק מאיים: "אני יכול ביד אחת לפרק לך ולכל החבורה שלך את הצורה", ולהמחשה הוא מנופף באלה שבידו. חיילת מג"ב מנסה לסלק אותנו אך אנחנו נשארות. אולי בשל כך התקרית מסתיימת תוך דקות והחיילים מחזירים לצעירים את תעודותיהם ומשחררים אותם.

אלימות והתעללות במחסומים

בית איבא (25.7): סטודנטים מבקשים לחזור הביתה, אבל היום זה אינו היום המותר למעבר לסטודנטים לפי "החוק".¹⁸ אחד מהם לא מוותר, ניגש לחייל ומנהל אתו שיחה שקטה, מנסה לשכנע. פתאום החייל מתחיל לצעוק: "אף אחד לא יגיד לי שאני שקרן" ומכניס לסטודנט שתי מכות אגרוף בבטן ומטיח את פניו במחיצת הבטון עד זוב דם. שלושה חיילים מנסים להפריד ביניהם ולהחזיק בחייל התוקף. הסטודנט מתרחק. החייל מצליח להשתחרר מאחיזת חבריו, חוזר וצועק שוב: "אף אחד לא יגיד לי שאני שקרן". הסטודנט בורח. החייל דולק אחריו, לוקח נשק מאחד החיילים ואנו שומעות ירי בצרורות. חבריו של החייל דולקים אחריו ומנסים לעצרו. כשאנו מגיעות, הפלסטיני שהותקף מובל על ידי החיילים חזרה אל המחסום. נראה שזרועו נפגעה ופניו זבים דם. החיילים משכיבים אותו על האדמה, בצד הדרך המאובקת ומלאה אשפה, ומגישים לו

17 ראה פרק מתנחלים ואחרים.

18 ראה פרק התעמרות ושרירותיות.

עזרה ראשונה: חובשים את ידו ומקבעים אותה, מנקים את פניו הנפוחים מהדם. הבחור אינו יכול להזיז את אצבעותיו וכל תזוזה גורמת לו לזעוק מכאבים. בינתיים הנשק נלקח מידי היורה, אלא שהוא הולך ומביא את הנשק האישי שלו וחוזר כל הזמן על המשפטים: "אף אחד לא קורא לי שקרן... אני אהרוג את הבן זונה... לא איכפת לי ללכת לכלא...". תוך כדי כך הוא נותן הוראות חבישה לחבריו, שמעדכנים אותנו שהוא בעצמו חובש. החיילים מזעיקים עזרה בקשר. מגיע אמבולנס צבאי, החובשים מחליפים את החבישה, גוזרים את בגדיו של הפצוע, מחברים אותו לאינפוזיה ועוצרים אמבולנס פלסטיני שלוקח אותו לבי"ח רפידיה בשכם. הירי המיותר הזה התבצע מול המוני אנשים ורק בנס לא נפגעו נוספים. באשר למותקף – זהו מוחמד כנען, סטודנט למוסיקה ונגן צ'לו שנפגע בידו הימנית, האם יוכל אי פעם לשוב ולנגן?

תגובת צה"ל: "החייל נשלח כמובן למעצר... נפתחה חקירת מצ"ח והדין אתו ימוצה... המעשה הוא חריג ובלתי מקובל... צה"ל רואה בחומרה...". בתחילת 2005, פורסם בגזר הדין על אותו חייל אלם: "מומחי בריאות הנפש מצאו כי הוא סובל מהפרעות אישיות נרקיסיסטיות וכן מחוסר יכולת לשלוט בדחפים אלימים. הפרעות נפשיות אלה באו לידי ביטוי בסיטואציה שנוצרה בעת האירוע וגרמו לתוצאה הקשה". עוד לפני התקיפה התריע מחסום Watch על התנהגותו המתעמרת של החייל המסוים הזה, וגם מפקדיו ראו וידעו. אכן, ההתפרצות ואיבוד השליטה היו צפויים לגמרי! • (6.11): בקבוצת הסטודנטים שנתפסה בהרים היה בחור שלדברי החיילים התפרע ועל כן הוחזק בצינוק, כאשר ידיו ורגליו קשורות באזיקונים וסמרטוט קושר את עיניו. וכך הוא עמד, ללא יכולת לשבת או לנוע, משעה 08:00 (לדברי הפלסטינים) ועד השעה 16:00 (אנחנו הגענו ב-12:00, והוא כבר היה במצב זה לפחות ארבע שעות). ב-16:00, כאשר שוחרר, קיבל "מתנת פרידה" מיוחדת מידי אחד החיילים במחסום, **וראשו הוטח בקיר!** במהלך שהייתנו במקום ראינו את מפקד המחסום כשהוא מכוון אליו את נשקו ומורה לו לעמוד עם הפנים אל הקיר.

אִרִם (10.7): במהלך בדיקה ביטחונית, שוטר מג"ב תקף פלסטיני, תושב ירושלים, בפניו, באמצעות מברג, ושוטר אחר הטיח את ראשו כנגד מדרגות ברזל. למרות שדם זרם מפניו סירבו השוטרים להזמין אמבולנס וכפתו את ידיו. הוא הגיע באמבולנס (על חשבוננו) לבית חולים הדסה; הטיפול בו התעכב בגלל שהשוטר המלווה לא הסכים לשחררו מאזיקיו. חברות מחסום Watch היו עדות לחלקו הארי של האירוע, ואף מסרו עדות במשטרה. שוטרי מג"ב נקטו באלימות מילולית כלפיהן, איימו שייקחו את המצלמה שלהן, ואמרו, **אנחנו לא מבינים מדוע אתן מתרגשות, הרי אירוע כזה קורה 10 פעמים ביום.**

ירי במחסום קלנדיה

במחצית הראשונה של שנת 2004 אירעו עשרות מקרים של ירי במחסום קלנדיה. תופעה שארעה כמעט מדי יום גם בשנת 2003, אשר גבתה חיים של שלושה נערים ב-2003, ושל גבר בן 31 ביוני 2004.

בכל מקרה ירי כזה הרמנו טלפונים בהולים לכל רשות צבאית שבכוחה להפסיק את הירי, אבל בני שיחנו בדרך כלל לא התרגשו. אילו שעו הרשויות לאין ספור

התרעותינו מהשטח בזמן אמת, אולי היתה נמנעת ה"כרוניקה של מוות ידוע מראש".

קלנדיה (6.6): חיילים הרגו אדם בקלנדיה. ילדים זרקו אבנים, זה היה ערב מוקדם, חיילים מג'יפ ירו ועראפת יעקוב, בן 31, נורה בראשו ומת. הוא היה נכה מפציעה קודמת, גם היא מירי של חיילים, והיה מרותק לכיסא גלגלים. בזמן הירי הוא ישב בבית קפה ליד הסמטה המובילה למחנה הפליטים, במרחק כ"ק"מ מהמחסום. • (16.3): מקרה אופייני של ירי: הילדים ממחנה הפליטים קלנדיה עולים לגבעה וזורקים אבנים לכיוון הגדר. מגיח ג'יפ, אחריו נגמ"ש. מתחיל הירי שנמשך מעל חצי שעה, תחילה בכדורי סרק, אך כשנער אחד נופל פצוע, ברור שכעת מדובר בתחמושת קטלנית (מאוחר יותר מתברר שמדובר בכדורי גומי). בשלב הזה, א' ממחסום Watch מחליטה להתערב ורצה להפריד בין הנערים לבין החיילים. הנער שנפצע ברגלו מפונה וא' מצליחה לשכנע את שני המנהיגים של חבורת הילדים (כבני 16) לרדת מהגבעה. אחד מהם נותן פקודה: "הביתה!" והילדים נשמעים לו. התנאי שלהם הוא שגם הצבא ייסוג. הנגמ"ש אכן מסתלק, הג'יפ עדיין לא. רגע לפני שהכול מסתיים, החיילים עוד משגרים אחריהם רימונים של גז מדמיע.

צומת דורה-אל פאואר (דוח דרום הר חברון) (29.3): במחסום נייד, בשעת בוקר מוקדמת, כשהמקום הומה עוברים ושבים בדרכם לחברון, נורתה ירייה ופצעה שני ילדים ברגליהם כשהיו בדרכם לבית הספר. שני הילדים הלכו צמודים אחד לשני – אחד קיבל פגיעה ישירה וחברו קיבל ריקושט של הכדור. אנחנו ראינו את כתמי הדם על הכביש ובמוניות. הילדים פונו מייד לבית החולים בחברון.

נזק לרכוש

ענפתא (דוח בית איבא) (7.12): היום בבוקר סיפרו לנו נהגי מוניות על התנכלויות הולכות ומחריפות מצד הצבא. הנהגים מספרים שמלבד החרמת תעודות, חיילים פוגעים ברכבים – שוברים מראות, בועטים בשלדה ועוד. חלק מהנזקים ראינו בעצמנו. סיפרו גם שהלילה נחתכו בסכין כל הצמיגים של אחת המוניות.

כליאה בצינוק

הצינוק הוא מעין תא צר ביותר המאפשר לאדם אחד בלבד לשהות בו, בעמידה או בכריעה. דלת פלדה נסגרת על הכלוא. בימים שהחום בלתי נסבל הדלת מתחממת וקשה לגעת בה. להבנתנו מיועד הצינוק לעכב חשודים מבוקשים בשב"כ או במשטרה, אך בתצפיותינו נוכחנו שהצינוק ממלא תפקידים רבים ומגוונים. הצינוק בבית איבא שימש אפילו כתא להנקת תינוקת בת חודש, אשר אמה עוכבה במשך שעות במחסום.¹⁹

19 ראה פרק חולים, ילדים וקשישים.

בית איבא (16.8): כמה דקות לאחר שהגענו הוכנסה פלסטינית צעירה לצינוק, לדברי החיילים מפני שקיללה אותם והתחצפה. הבחורה עמדה שם, ראשה מבצבץ מעל הדלת, צעקה ודפקה על דלת הברזל. הגשנו לה מים. היא שוחררה כעבור כשעה. • (1.9): צעיר נכלא לשעה וחצי בצינוק בגלל ויכוח עם החיילים. בהתערבות משמרת מחסום Watch הוא מועבר לעמדת המעוכבים. בתום הבדיקה הוא שוחרר כמו כולם.

חוארה (12.8): כליאה בצינוק של ילד בן 12.²⁰

כפיתה באזיקונים וקשירת עיניים

אנשים שהחיילים מעכבים במחסומים נכפתים באזיקונים, לעיתים למשך שעות. אזיקונים אלה הם גרסה מפלסטיק של אזיקי המתכת הידועים, בעלי המנעול. למעשה זו רצועה דקה מפלסטיק קשיח ומחורץ, שניתן במשיכה קלה להדק אותה בחוזקה סביב הידיים או הרגליים. אין לה מנעול ולכן כדי לנתק צריך לחתוך את האזיקון. מאותה סיבה אי אפשר להרפות את ההידוק החזק ולכן הידיים מתנפחות מייד והרצועה הדקה ממשיכה וחוטכת בבשר החי עד זוב דם. הידיים תמיד נכפתות מאחור ובגלל התנוחה הזו כל תנועה גורמת לייסורים קשים. נדגיש שהמעוכבים הכפותים ממתניים בצורה כזו בסך הכל לבדיקת תעודות הזהות שלהם, עוד בטרם הואשמו בדבר מה. רובם המכריע משוחררים לדרכם לאחר העיכוב מבלי שינקטו נגדם אמצעי ענישה נוספים.

חוארה (17.4): החיילים כבלו את ידי בחור צעיר באזיקונים וקשרו אותו אל גדר התיל. חברת מחסום Watch מחתה בתוקף ובקשה לשחררו. החיילים אמרו שהם "חייבים" לעשות זאת כי הוא "התחצץ ועשה בעיות, וכדי שכולם ילמדו...".

מחסום עציון (דוח בית לחם) (20.10): מעוכב, ידיו אזוקות מאחור, פלנלית קשורה על עיניו. הוא ממתין כבר כשעה ויחד אתו מעוכבים כל נוסעי המונית שנסע בה. עם הופעת מחסום Watch החייל מסיר מייד את הפלנלית ואת האזיקים ואומר לבחור: "סליחה, מצטער, היתה טעות". שאר הנוסעים מודים לנו, ואומרים שרק בגללנו הוא שוחרר.

אלימות קיצונית של משמר הגבול

מגיעות אלינו הרבה עדויות על מקרי אלימות והתעללות במחסומים המאווישים בידי חיילי משמר הגבול. אלה עדויות בעל-פה מאירועים שלא נכחנו בהם. לא תמיד העדויות ברורות לחלוטין, אבל כבר למדנו שאין עשן בלי אש ומפעם לפעם אכן נחשפים אירועים איומים.

בעקבות חשיפה של התעללות קשה בשני פלסטינים במלון קליף באבר-דיס, פורסם כי: "המקרה מצטרף לשורה ארוכה מאוד של מקרים שבהם נחשדו, הואשמו והורשעו שוטרי מג"ב בהתעללות ואף בהריגת פלשתינאים. באפריל אשתקד פורסם

20 ראה יום במחסום חוארה.

שבגזרת חברון לבדה התנהלו 30 חקירות נגד שוטרי מג"ב במחלקה לחקירת שוטרים".²¹

מלון "קליף" באבו-דיס "הוסב" לבסיס של משמר הגבול. בביקורינו היום-יומיים במקום אנחנו רואות לעיתים קרובות מעוכבים שממתינים שעות לבדיקת תעודות הזהות שלהם. שוהים בלתי חוקיים בישראל (שב"חים) נתפסים ומובאים למקום. אך אין יודע מה נעשה בחדרי חדרים. לאחרונה התפרסם בתקשורת שב-11.9 אירעה מסכת התעללויות בשני פלסטינים באותו מקום. לא נכחנו בעצמנו באירוע, אך נפגשנו עם אחד הנפגעים. וכך פורסם: "השוטרים היכו אותנו בכל הגוף, אחד אחרי השני. במפשעה, בבטן ובפנים. הם גם הכריחו אותי לשתות שתן. הם פתחו לי את הפה בכוח ושפכו עלי את השתן. אחר-כך הם המשיכו להרביץ לי וכיבו לי על הגוף סיגריות. בסוף הם הרימו אותי וזרקו אותי מהחלון. זחלתי אל פלשתינאים בסמוך, שלקחו אותי למרפאה ומשם לבית החולים." "הם הכריחו אותנו למרוח את הסבון על פניו, 'ולשטוף' את פניו בברז שממנו לא יצאו מים. אל-בקרי הוכה, בהמשך הורו לו השוטרים לקפוץ מחלון, אל-בקרי קפץ, נחבל, וטופל גם הוא במרפאה מקומית."

מדברי שופט בית משפט השלום בירושלים, חיים לירן על לוחמי מג"ב הנאשמים: "מעשיהם בעלי אופי נלוז ומעוררים חלחלה. אסתפק בכך שאומר שיורדים הם לשפל המדרגה של התנהגות בן אנוש כלפי זולתו." ומתוך דברי הנאשמים עצמם: "כך התעללנו בפלשתינאים: המעשה זוועתי. עוצמת אכזריותו כמעט בלתי נתפשת. קיבלנו מין אטרף כזה ונהיינו לא אנושיים", הסביר אחד הנאשמים, בחקירתו במחלקה לחקירות שוטרים (מח"ש). "אצלנו הכל היה כמו במערבון פרוע. המ"פ הגדיר מושג שנקרא תפוקה. היינו אמורים להביא עד סוף המשמרת תפוקה מסוימת של שב"חים שהמ"פ דורש... לעבוד על-פי מכסה."²²

חיילים מכוונים נשק

נשות מחסום Watch מזועזעות מהנהוג לכוון נשק אל מעוכבים או אל אנשים הממתינים לעבור. החיילים משחקים עם הנשק, מנופפים בו, מסמנים בו (למשל לאיזה כיוון לצעוד), ולעיתים קרובות מכוונים אותו בצורה מאיימת אל המעוכבים, למשל כשהם נדרשים לשבת על הריצפה. יש על כך דיווחים מרוב המחסומים.

בית איבא (8.7): חייל מסתער על תור של פחות מ-10 אנשים, מחציתם ילדים קטנים, דוחף את כולם לאחור בשאגות כשהרובה מכוון אליהם.

חוארה (2.9): החייל מתקרב לצעיר, נצמד אליו, ובמכות/טפיחות/דחיפות בעזרת הגוף והנשק המוצמד לחזהו הוא מקים את הצעיר מהגדר וצועק עליו. קצין פונה לחייל ואומר לו להפסיק. החייל ממשיך בדחיפות ובמכות ובצעקות להרחיק את הצעיר שצועק בחזרה. פתאום החייל מרים את הרובה ומכוון לבטנו של הצעיר, כשאצבעו על ההדק, וצועק עליו לזוז מכאן.

21 הארץ, 28.9.04.

22 מעריב, 22.10.04.

התעמרות ושרירותיות

ההתעמרויות וההתנהלות השרירותית במחסומים, מתאפיינות בחוסר היגיון מכוון האופייני למערכת הנהלים כולה הנהוגה בשטחים הכבושים. המערכת מפעילה כושר המצאה בלתי נדלה על מנת להתיש ולהטריד את העוברים במחסומים ולכתוש את סבלנותם וכבודם עד דק. האם זו הוראה מגבוה או יוזמות בשטח של חיילים קשי לב? חייל אחד מסוגל להשרות אטימות על חבריו במחסום, שגם מפקד בעל סמכות לא יכול לה. המשימות מוטלות על חיילי המחסום על ידי הדרג הבכיר וההנחיות המתקבלות מלמעלה הן עמומות ומעמידות את הפקודים הזוטרים בשטח בשאלות אנושיות קשות.

לחיילים אין כלים לפסוק בשאלות אלה. בגלל חוסר הכשרה מוקדמת, בשל גילם הצעיר וחוסר ניסיונם בחיים, וגם משום דעות קדומות, השפעה סביבתית ושטיפת מוח קודמת. מי ששולח אותם ל"עבודה" כזאת, חייב לדעת ולהבין את הבעייתיות בתפקיד החייל במחסום. על השולח מוטלת אחריות גדולה מזו המוטלת על אנשי השטח.

עם זאת בל נשכח שכיבוש הוא כיבוש ומחסום הוא מחסום, גם אם התנהלות החיילים היא לכאורה מנומסת וקורקטית.

האירועים המתוארים בפרק זה מעוררים שוב ושוב את השאלות: איך כל זה מתיישב עם ביטחון ישראל? האם מישהו נותן דעתו איזו שנאה זורעות ההתעמרויות הללו? ואיזו קרקע פורייה היא זו שממנה יצמח המחבל הבא?

רשעות: חווארה (28.6): אזרחית ישראל ניסתה לעבור לשכם, מלווה בילדי אחותה שנפטרה יום קודם לכן. האשה ביקשה להתייחד עם גופת אחותה בפעם האחרונה. הילדות, בגילאי 15-16, בכו בכי מר אבל הוראות הצבא נאכפו. האשה חזרה הביתה, והילדות המשיכו בדרכן לשכם. לבדן.

השפלה: השירותים במחסום **חווארה** לא חוברו לאספקת מים ולביוב במשך כמה חודשים. **חווארה** דרום (20.9): צחנה נוראה בכל מקום, ומאחור, צינורות פתוחים שדרכם נשפכת הצואה החוצה, במרחק מטר או שניים מאזור ההמתנה. היה קשה לנשום, נשמנו דרך הפה. אי אפשר היה להביט. האם הם אינם נגעלים מהצחנה? האם הם אינם ראויים להיגינה ולו גם המינימלית? הביוב תוקן לאחר חודשים רבים, אבל בפברואר 2005 שוב עולה הצחנה לשמיים. יש גם תלונות על כך שהדלתות אינן

מסתירות את הנזק (ובעיקר את הנזק) לשירותים והם עושים את צרכיהם ללא פרטיות.

חלמאות: ג'ובר (28.2): עגלה וסוס של חקלאי הוחרמו בידי חיילי המחסום, מאחר שלא היה לבעלים אישור נפרד לסוס וגם לעגלה. לאחר התערבות המוקד ההומניטרי הם שוחררו והתברר שכלל אינם צריכים אישור שכזה (לא ביחד ולא לחוד...). החקלאי עוכב למשך חמש שעות מיותרות.

הכנר במחסום בית איבא (9.11): בעברו במחסום התבקש הסטודנט לנגינה וסאם תיאים להוציא את כינורו מהנרתיק לבדיקה. הוא הוציא את הכינור וניגן קטע קצר. האירוע צולם על ידי חברת מחסום Watch והתמונות פורסמו ועוררו סערה, והעמידו בצל את האירועים הקשים היום-יומיים המתחוללים במחסומים. "העבר היהודי" זכה לכותרות, ועד מהרה תוגה הפרשה בידי צה"ל כאירוע "חריג". הדיון הציבורי בישראל התמקד בעיקר בשאלה, השולית, האם באמת נדרש הכנר לנגן, או שהוא עשה זאת "מרצונו החופשי". מי שמודע למציאות במחסומים יודע שאף פלסטיני העובר במחסום אינו נהנה מהמותרות של "רצון חופשי".

סטודנטים: רשאים להיכנס לשכם בימי שבת בלבד, ולצאת ממנה בימי רביעי בלבד: "החלטת מח"ט ואין מה לעשות". תהינו איך ביום רביעי הם צדיקים וביום חמישי הם סיכון ביטחוני פוטנציאלי? אין מרשים לסטודנטים לעבור במחסום בימי בחינות שאינם הימים שנקבעו (חודש אוגוסט). בחופשה מתקיימות בחינות והרשמה לשנת הלימודים הבאה. בתחילת ספטמבר בוטלה ההגבלה של ימי רביעי ושבת בלבד. בספטמבר, עם ביטול הגזרה על כניסתם ויציאתם של הסטודנטים בימים מסוימים, באה עליהם צרה חדשה: עכשיו הם מעוכבים ומנועים גם בימים שבהם היה מותר להם לנוע לתוך ומחוץ לשכם ללא הצקות. בתחילת נובמבר הוחזרה הגזרה. בתחילת 2005 הסטודנטים שוב מורשים לנוע בכל ימות השבוע.

דרום הר חברון (5.9): נהג מונית סיפר שבדרך לירושלים הוא נבדק ב-11 מחסומים!

נהגים, ונהגי מוניות בפרט, חייבים לעצור לפני ביקורת המחסום ולא לחצות "קו קדוש", בדרך כלל בלתי נראה, ששום תמרור חוקי אינו מזהיר מפניו. אלה העוברים על הקו, גם בהיסח הדעת, נענשים בעיכוב (במקרה הטוב) או בהחרמת המפתחות ורישיונות הרכב לימים מספר.

בית איבא (8.7): תעודה שאובחנה כמזויפת, הפכה להיות תקינה מייד לאחר פניית מחסום Watch לנציג המת"ק. • (7.12): מחסומי פתע במרחק של חמש דקות נסיעה מבית איבא. הנוסעים מורדים מרכבם, עומדים בחושך ובקור מקפיא בצד הדרך, התעודות נאספות, ביניהן תעודות של מעוכבים שנבדקו ושוחררו רק לפני חמש דקות על ידי השב"כ. הם עוברים בדיקת תעודת זהות מחודשת. • (28.12): לא עובר מי שלא רשום! נהג עם אישור "תנועה בכתר" תקף, מבקש להיכנס לכפר קוצין הנמצא כמה מאות מטרים ממחסום בית איבא. ברכבו יש ירקות בשווי 3000 שקלים (הון תועפות עבורו) שירקבו אם לא יגיעו לכפר בזמן. הרכב אינו רשום במחסום והחיילים מונעים את כניסתו. הוא נשלח לחווארה. אבל מחווארה אין כניסה לקוצין. החיילים שולחים

את הנהג לרשום את הרכב במת"ק בחווארה. אחרי שעה וחצי של התעקשות, סירוב ותשובות שליליות, קיבל מפקד המחסום אישור מהמת"ק להעביר את הירקות.

חווארה (9.11): מן המחסום הצפוני מגיעים דיווחים מרובים על מכונת השיקוף. תהליך בדיקת התיקים אומנם מהיר יותר, אבל התיקים נשפכים מקצה המסוע ונופלים ישר על הקרקע המאובקת. ראינו אשה עם ארבעה ילדים קטנים שולחת שניים מהם לצד השני בתור התופסים, בעוד שניים נשארו בצד הראשון בתור המעמיסים. מי שלא זריז דיו מוצא את הפיתות שלו, את הבגדים שלו, או את מכשירי החשמל שלו פזורים על הקרקע. מדינת ישראל לא מצליחה לארגן שולחן לאיסוף הכבודה. • (14.12): תינוק בן יומיים שנולד עם בעיות לב מועבר לאמבולנס ישראלי כדי לנסוע לניתוח בתל השומר. על אמו נאסר לעבור איתו כי הרופא רשם בטעות את שם הסבתא במקום את שמה. **מוצע להם לשלוח את הילוד עם אביו! (האב אמור גם להיניק אותו...).** • (6.12): המפקד מסביר כי אומנם הם מעכבים בדרך כלל רק את מי שאין לו אישורים מתאימים, או שחסרה לו תעודה, אבל בעצם, לעיתים מזומנות, למחבלים (האמיתיים) יש את כל האישורים. למשל, הסטודנטים מאוניברסיטת אנג'אח מורשים לעבור, אבל למחבל האחרון היתה תעודה תקפה של סטודנט באנג'אח. הוא מדגיש את החשיבות בבדיקה אצל השב"כ גם את בעלי האישורים. עבור הפלסטינים המשמעות היא מילכוד: אין לך אישור, אתה חשוד. יש לך אישור, אתה חשוד עוד יותר. • (22.7): ריטואל חדש. כל בוקר פוקדים את המחסום שני מוזיקאים פלסטינים עם כלי הנגינה שלהם, בפקודה! הם מענגים את החיילים בקונצרט של בוקר, שבסיומו נותנים להם לעבור. הנגנים אמרו לנו שהם, בלשון המעטה, ממש לא נהנים מהעסקה.

בית פוריפ (24.1): וטרינר משכם מעוכב. בבוקר הוא יצא לעבודה עם המכונת דרך בית איבא. עכשיו מרשים לו לחזור הביתה, אבל בלי המכונת, כי לה אין אישור. ואיך יצאה המכונת בבוקר משכם? עכשיו, הדוקטור תקוע במחסום בין ההוראה בבוקר לאפשר לו לצאת משכם עם המכונת, להוראה של אחה"צ לא לתת לו להיכנס. אחרי שיחה קצרה עם המת"ק, העניין סודר. כל-כך פשוט לפתור את המצב...

מספר שאלות למחשבה:

1. כמה זמן הדוקטור היה מעוכב במחסום אם לא היינו מגיעות?
2. מדוע אנחנו היינו צריכות להתקשר ולעדכן את המת"ק ולא הקצין במחסום?
3. האם החיילים הסירו מעצמם כל אחריות על טיפול במעוכבים?

עזרייה (דוחות אבר'דיס 25.7, 26.9, 28.12): כמעט מדי בוקר מוצב מחסום זמני במזרח עזרייה, בואך מעלה אדומים. המחסום יוצר תור מכונות ארוך, אך בסביבות השעה 09:00 המחסום מוסר. התור מתפוגג, והסכנה הביטחונית נדחת ליום המחרת. האם הכוונה היא להקטין את עומסי התנועה של הבוקר בכניסה המזרחית לירושלים לטובת מתחלי מעלה אדומים ובנותיה?

קלנדיה (1.1, 4.1, 6.1, 11.1): חל איסור על תושבים החוזרים מעיסוקיהם ברמאללה לעבור דרך המחסום בדרכם לבתיהם שבא-רם הסמוכה, אשר בתיה ניבטים מנגד. התופעה משקפת את האבסורד של היות מחסום קלנדיה מחסום פנימי, שמעברו הדרומי קיימים ישובים שתושביהם בעלי תעודות זהות פלסטיניות, בעוד שמצפון

למחסום גרים פלסטיניים בעלי תעודות זהות ישראליות. האנשים נשלחים לסורדא, מצפון לרמאללה, ומשם בנסיעה "קצרה" של 60 ק"מ הם יכולים להגיע בדיוק לצד השני של המחסום ולשוב לבתיהם. לקראת הקיץ הונהגו הקלות. תושבי נפת רמאללה מורשים לחזור לבתיהם שמדרום למחסום קלנדיה; אולם הנוסעים לחלקי הגדה הדרומיים עדיין חייבים לנסוע צפונה עד סורדא כדי להגיע דרומה. הקלות אלו אינן מפריעות לחיילי המחסום לעכב מדגם של בעלי אישורים למשך כמה שעות, לצורך בדיקת תעודותיהם בשב"כ. **כל קבלת אישור מעבר במת"ק** (מפקדת תיאום וקישור) **טעונה בדיקת חפות מול השב"כ, מדוע אם כן לעכב שוב במחסום?** בתחילת 2005 חלו הקלות נוספות ואין עוד צורך באישור למעבר בקלנדיה מצפון לדרום.

ישראל הכריזה כבר על כוונותיה לגבי מחסום קלנדיה, העומד להיות מסוף גדול ומעבר גבול לישראל.²³ עם השלמת החומה, פלסטיניים בעלי תעודות כחולות יוכלו לעבור לכיוון ירושלים, אבל לא יוכלו לעבור לבית לחם ולחברון.

ה"פשפש" באבו-דיס

סיפור הפשפש מתחיל עוד לפני 2004. באוגוסט 2002 נבנתה באבו-דיס חומה בגובה שני מטר ומחצה לערך, שחצתה את השכונה וחסמה את המעבר לכלי רכב ולהולכי רגל בציר הראשי, היא דרך יריחו. התושבים פרצו מגרעת בחומה, דרכה אפשר היה לקפוץ מעבר לחומה. במטרה להסיט את המעבר, חסמה משטרת עוטף ירושלים את המעבר ופתחה שער ברזל קטן, הלא הוא הפשפש, אבל במקום מרוחק, בעלייה לבית פאדג'י, בטענה כי זה שיפור התנאים לתושבי השכונה.

מאמצע 2003 שימש הפשפש כמעבר שכונתי לבתי הספר, לבתי החולים ולביקורי משפחות חצויות. במקום יש נוכחות אקראית של משמר הגבול. כשהם נמצאים, הם מאפשרים רק לבעלי תעודות זהות כחולות ולבעלי אישורים לעבור. כשהשוטרים אינם, התנועה לישראל חופשית דרך מעבר זה.

מאז תחילת יוני, נחסם המעבר להולכי רגל, אך בצד החומה הזמנית נפער חריץ צר המאפשר מעבר תוך כדי טיפוס מסוכן. זקנים ונשים עם תינוקות, אינם יכולים לעבור ללא עזרה. אשה עם תינוק או ילד חייבת לתת את ילדה לאדם זר ולעבור בעצמה. תגובת הילדים היא בכי קורע לב. המעבר הוא על ערמת אבנים תלולה שבה עולים ויורדים, על עברי פי תהום של כמה מטרים.

בתחילת נובמבר הוקמה במקום זה חומת הפרדה (בגובה שמונה מטרים) וחסמה את המעבר לחלוטין. אבל עדיין אפשר לעבור דרך המנזר הסמוך. מה ההיגיון לא לאפשר מעבר בתנאים אנושיים?

23 ראה נספח המחסומים, איפה ולשם מה.

לאחרונה מפנה משמר הגבול למקום עלום את כל עוברי הפשפש שנסגר, שם אמורה להיות רחבת חנייה מוסדרת לנוחות הנוסעים ומקום מאורגן לבדיקות ביטחוניות.

הפשפש באבו־דיס (נובמבר): נשים כפריות רבות מגיעות עם שקי ירק ענקיים בידיהן ועל ראשן, מנסות להגיע לשער שכם או לרחוב סלאח־א־דין למכור את תכולתם. כמובן שהן לא מורשות לעבור. הן מכירות את המצב, ממתירות בישבה על המדרכה ועוברות לאחר שגיפ משמר הגבול נעלם. • (28.12): יצאנו לבדוק איפה נמצא המחסום המסודר ומגרשי החנייה ליד א־זעים. המקום פשוט לא קיים. יש דרכי עפר משובשות, מלאות שלוליות, שאינן עבירות לרכב פרטי. דרכים אלו עולות לכיוון החומה שמסתיימת כמאה מטרים מהכביש הראשי במגדל תצפית. שני טרנזיטים העפילו עד המגדל ואספו משם נוסעים. הולכי רגל מעטים בוססו דרכם סביב החומה. וההפתעה: אין שם בדיקה מכל סוג שהוא. מי שמצליח להגיע אל המקום הקשה והמרוחק הזה יכול להגיע לירושלים בחופשיות. יחי הביטחון!

ואדי נאר (הקונטיינר)

מחסום פנימי זה שולט על הדרך היחידה בין צפון הגדה לדרומה ולהיפך. נציג המת"ק ציין בפנינו שזהו מחסום חשוב ביותר מבחינה אסטרטגית, שכן הוא "מחבר בין צפון איו"ש (אזור יהודה ושומרון) לדרום איו"ש ובכך מאפשר לצבא לשלוט ולווסת את התנועה", ובמילים אחרות לנתק את שני חלקי הגדה. במחסום זה מותר המעבר להולכי רגל ללא אישורים, להוציא במצבי סגר/כתר, התרעות וכיו"ב. כן מותר המעבר לרכב ציבורי, מסחרי ולמשאיות. מכוניות פרטיות חייבות באישור, שקשה מאוד להשיג. יש עמימות בקשר להגדרת מכוניות כמסחריות, ומונעים מעבר של טנדרים וטרנזיטים, ואילו מוניות מורשות.

משיחה עם נהג משאית אנחנו לומדות על דרך הייסורים שעובר היום פלסטיני שנוסע מרמאללה לחברון. במקום נסיעה ישירה הם מיטלטלים בדרכים עוקפות במשך כשלוש וחצי שעות, וזאת אם לא מעכבים אותם. כשהם מגיעים לקונטיינר הם כבר אחרי שעתיים של נסיעה. כלומר, יצאו מרמאללה בסביבות חמש בבוקר ויגיעו לחברון ב־10:30, נסיעה של חמש וחצי שעות במקום 45 דקות.

ואדי נאר (דוחות אבו־דיס) (8.11): נראה שפלסטינים רבים עדיין לא שמעו על זה שגם מכוניות מסחריות לא יכולות לעבור. ה"הם יודעים" הגורף, מניח שזה שאחד מכיר את ההוראות החדשות משמעו שכולם יודעים. • (25.4): התגלה לנו אבסורד המחסומים בהתגלמותו! תנועת הולכי הרגל זרמה על המדרון סמוך למחסום, ממש מתחת לאפס של המגב־ניקים ולא הפריעה להם. העיקר שבמחסום יש שקט ואף אחד לא עובר. מה שעורר אותם מתרדמתם היתה המצלמה שלנו. שלא נצלם אותם... ובכלל אין לנו רשות להיות שם. • (22.9): משאית עמוסה חול באה מכיוון קידר בדרכה דרומה. כביש קידר הוא כביש מתנחלים ואסור לפלסטינים לנסוע עליו. מפקד המחסום מבקש מן הנהג לפתוח את חולצתו ושולח אותו חזרה, באותו הכביש, לעשות עיקוף ולבוא אל המחסום מהצד "הנכון". שאלה: איך יכול הנהג לדעת שהוא נוסע בכביש אסור? "כי שמה אני

עוצר אותו", ענה החייל. • (3.11): תעודות מצופות בניילון מאבדות את תוקפן – גזרה שלא הודיעו עליה מראש. נהג טרנזיט שהעביר פחי שמן זית לא הורשה לעבור לבית לחם וחזר על עקבותיו. בידי כל האישורים הדרושים, אך משום שהאישור היה מנוילן הוא לא הורשה לעבור. נציג המת"ק אמר למחסום Watch שאלמלא היה האישור מנוילן, היה שוקל לתת לו לעבור עם המטען ההומניטרי. הסתבר שבאותו יום מוחרמים כל האישורים/התעודות המנוילנים. הוא עבר היום כבר ב-11 מחסומים, ואיש לא עיכב אותו בגלל הניילון. הוא סיפר שהחייל אמר לו שיש לו עשר דקות להוריד את הניילון. הוא אפילו ניסה, אבל קילוף הניילון הורס לחלוטין את המסמך.

קרוסלות

לקראת אמצע שנת 2004 הותקנו שערים מסתובבים – קרוסלות – בחלק גדול ממחסומי הקבע. בכל התצפיות דווח כי בשעת לחץ, כאשר מצטבר קהל רב שנדחף אל הקרוסלות, העוברים בתוכן נמחצים והן הופכות למלכודות מסוכנות.

מי שחשב שהקרוסלה "תעשה סדר בתורים" קיבל את ההיפך הגמור. בבית איבא, שם אין קרוסלה (עדיין?) המעבר מהיר ויעיל יותר, ויש פחות לחץ ומצוקה בשעת ההמתנה.

הקרוסלה מאטה את קצב המעבר ובשעות העומס הזמן הוא גורם משמעותי בהתנהלות המחסום. כל עיכוב בבדיקה יוצר לחץ מחודש ומגביר את הסכנה.

המרחק בין הקרוסלה לגדר צר מאוד. אנו מתריעות על סכנה של מחיצת אנשים או היתפסות שולי בגד או חבילה בקרוסלה.

בירור שנעשה מטעם מחסום Watch עם המפעל המייצר את השערים המסתובבים העלה שמשדר הביטחון הזמין דגם של שערים קטן בהרבה משערים דומים המותקנים בישראל (באוניברסיטאות, בתחנות רכבת, בבתי חולים ועוד). אורך זרוע הברזל של הקרוסלה בתחומי ישראל נע בין 75 ל-90 ס"מ. במחסומים, אורכה 55 ס"מ בלבד.

הקרוסלות מופעלות בשלט-רחוק על ידי החיילים מאחורי עמדה. מסיבות שונות, בגלל השלט או בגלל הפסקות חשמל, הקרוסלות נתקעות לעיתים קרובות והפלסטינים נאלצים לעבור ברווח שבין הדלתות. בגלל כפל הקרוסלות, כל הדוחק והלחץ מתרחשים רחוק מעמדת החיילים והרחק מעיניהם. הכל מתנהל בעצלתיים, על פי לחיצת הכפתור.

בעקבות דיון עם קצין הבינוי של פיקוד מרכז, התרשמנו שגם הם מבינים את המצוקה שגורמות הקרוסלות, ושיש תוכנית להסירן או להחליפן בדגם נוח יותר. בפועל אומנם הסירו קרוסלות, או אפשרו לאנשים לעקוף אותן, אך נכון לפברואר 2005, הן הוחזרו לפעולה, ללא שיפור.

חוארה (25.10): במחסום הצפוני יש מערכת כפולה של קרוסלות. כל אדם שעובר, חולף בחמש תחנות: מערכת קרוסלות ראשונה, שערי שיקוף, מערכת קרוסלות שנייה, דלפק בידוק, מכונת שיקוף תיקים. מאז הותקנו הקרוסלות יש הרבה יותר אירועים של דחיפות ומאבקים קולניים בתור. במערכת הקרוסלות הראשונה האנשים מצטופפים עד כדי מחנק, כשהם מנסים להידחק אל בין הברזלים. החיילים שולטים על קצב המעבר באמצעות מנגנון חשמלי. כל כמה שניות הם עוצרים את סיבוב הקרוסלה כך שכל פעם שניים-שלושה אנשים נשארים כלואים בתוך המשולש הצר בין הסורגים עד שהחיילים מפעילים שוב את המנגנון החשמלי והקרוסלה נעה מחדש, וחוזר חלילה. • (18.11): נשים וילדים נדחסים אל עבר הקרוסלות הצרות. החיילים – ברצונם משחררים וברצונם עוצרים ולוכדים אותם בין מוטות הברזל הקצרים. הרבה פעמים הם לוכדים בשויון נפש מוחלט הם פשוט מניחים לנשים להיתקע לכודות על צרורותיהן וילדיהם הבוכים. אשה ושלושת ילדיה הקטנים לכודה. הילדים מבוהלים ובוכים והיא אובדת עצות ומושפלת. בקשתנו מהמפקד שיפעיל את הקרוסלה וישחרר את הכלואים נענית בתשובה: **"את מפריעה לי לעבוד"**. המפקד גם לא מרשה לנו לסייע ולהעביר את הילדים הקטנטנים, הנישאים בידי האמהות הלחוצות והנדחפות, מעבר לקרוסלות. לא, הוא כלל לא מתרגש מהדוחק ומהסכנה לילדים הקטנים בקרוסלות.

נראה שרק אסון ממשי יגרום לצה"ל להסיר את מתקן השליטה המסוכן הזה. כנראה רק כשמישהו יצטרך להסביר לוועדת חקירה (שתוקם כדי להוכיח לעולם שוב כמה אנחנו אנושיים) את ה"מחדל הלא צפוי". או אז יימצא האשם, מן הסתם איזה מפקד מחסום צעיר, חלש, שרק עשה את תפקידו... והוא ייתן את הדין על התכנון הגאוני המאפשר לצבא גם במתקן זה לשלוט, להשפיל, למרר ולהתיש את כוחה של האוכלוסייה האזרחית. **"זה רק בני של תינוקות"**, אומר החייל הצייתן.

החרמה ואובדן תעודות זהות

על פי **סעיף 91 ג'** לצו בדבר הוראות ביטחון בעניין נטילת תעודת זהות: החרמה מותרת עד 96 שעות. ההחרמה טעונה במתן מסמך חלופי ובו מצוינים פרטי בעל התעודה, פרטי המחרים, ומועד ומקום החזרת התעודה. בפועל, לא ניתן כל מסמך חלופי, ובמקרים רבים תעודות זהות אובדות.

ללא תעודת זהות אין לפלסטיני קיום, הוא עלול להיעצר בכל מחסום, חסימה או מחסום פתע. התירוץ שהתעודה אבדה במחסום לעולם לא יתקבל על דעתם של החיילים. שיחזור התעודה כרוך בתשלום ובאי נוחות. במקרים רבים התעודה נלקחת לצורך בדיקה בלבד, ונעלמת. לא פעם הוחזרו תעודות שכאלה, שנעלמו לפתע, רק בעקבות התערבות מחסום Watch. אף אחד אחר לא טרח לחפש אחריהן.

בית איבא (10.5): פגשנו איש שתעודת הזהות שלו נלקחה ממנו, לדבריו, לפני שישה חדשים, על ידי חייל בגי'פ צבאי, בעת שהוא עצמו נהג בטרקטור. מאז הוא מחפש אותה לשווא. הוא ביקר כ-20 פעם בשבי שומרון וגם בחומש. הוא ניסה לעבור היום לשכם, מצויד במסמך מהרשות הפלסטינית ובצילום תעודת הזהות שלו. הצילום נלקח בידי

החיילים ואבד. לדברי החיילים לא היה כל צילום כזה. • (8.12): בתוך עמדת הבידוק ראינו לתדהמתנו עשרות תעודות זהות מפוזרות, חלקן על הריצפה. לא מפתיע שתעודות הולכות לאיבוד.

חוארה (20.6): השעה 15:30 והמעוכב מהבוקר עדיין כאן. הפנייה למוקד ההומניטרי מסתיימת ללא הצלחה. השעה 16:30 המעוכב עדיין כאן. השעה 17:00 המעוכב נשאר במקום. טלפון למוקד להגנת הפרט בעניינו. הם בודקים. הקצין מסביר שתעודתו אבדה. כנראה שמפקד המשמרת הראשונה הכניס אותה לכיס והלך. מן המוקד מסבירים לי שאפשר להגיש תלונה. המעוכב מסרב. הוא מסביר שאינו רוצה דבר. הוא רוצה הביתה וזהו. השעה 17:30. הוא נשאר במקום.

קלנדיה (2.11): שני מעוכבים בעלי תעודות זהות כחולות, שנתפסו ב-14:15 כשהם מנסים לעקוף את המחסום, מחכים שתעודותיהם יוחזרו להם אחרי הבדיקה מול השב"כ. מתברר שהתעודות נמצאות בכיסו של קצין כלשהו שמסייר בגיפ. לאחר זמן אנו מבקשות להתקשר לקצין ההוא. התשובה: "הוא בסיוור... הוא יגיע... יש לו דברים יותר חשובים לעשות..." בעקבות התערבות מחסום Watch, התעודות מגיעות למחסום כעבור שלוש שעות והשניים משתחררים.

החרמת מוניות

מצבם של נהגי המוניות בלתי נסבל. הצבא פוגע בפרנסתם ומטיל עליהם מגבלות שונות ומשונות, שמשתנות מדי פעם. בתוך הערים אין עבודה והם נאלצים לנסוע בין המחסומים והחסימות, על כבישים אסורים ומותרים ומה שביניהם. כל חייל בהאמר או בגיפ מזדמן, רואה עצמו רשאי להחרים את מפתחות המוניות ותעודות הנהגים. עד מתי? עד שיתחשק לו להחזיר, אם בכלל.

ההוראה שיש לספק לפלסטינים אישור חתום כאשר מכוניותיהם מוחרמות, לא מתקיימת תמיד במציאות. לעיתים נעלם ההאמר כלא היה ואיתו התעודות היקרות, והנהגים מתרוצצים בין המחסומים בחיפוש נואש אחריהן. הדבר חמור במיוחד לאור העובדה שרוב הנהגים אינם בעלי המונית אלא שכירים המפרנסים משפחות גדולות. לעיתים כל מה שהם מרוויחים מכסה אך בקושי את דמי השכירות וההוצאות. החרמת המונית כמוה כהחרמת פרנסתם.

החרמת מפתחות הרכב היא פגע שכיח שנתקלנו בו במקרים רבים. דרגים בכירים בצבא אמרו לנו כי מהלך כזה אינו חוקי בעליל, והגדיל לעשות דובר צה"ל, שהכחיש בפה מלא כי בצה"ל בכלל קיימת פקודה כזו.²⁴ בתערוכה של "חיילים שוברים שתיקה" הוצגו עשרות מפתחות של רכבים שהוחרמו.

קלנדיה (27.2.05): נהגי טרנזיטים בעלי תעודות זהות פלסטיניות, הנוהגים במכוניות עם לוחיות רישוי ישראליות (צהובות), מספרים שמכוניתם הוחרמה, לחודש. הטענה

24 הארץ, 23.4.04.

העיקרית: אסור להם לנהוג ברכב ישראלי כי זה מסוכן, דהיינו, יוכלו להסתכן לישראל כישראליים. לעומת זאת, את המכונית עם לוחית הזיהוי הפלסטינית מחרימים בטענה שזה שטח ירושלים. כמו הרבה דברים תחת הכיבוש, נראה בבירור שההחרמה קודמת לסיבה, וההתעללות קודמת לרציונליזציה. קודם לקחת, לגזול, לפגוע, להצר, למנוע, ואחר כך תבוא סיבה. האם הסיבה "מגויסת" מחוקי המנדט, או הטורקים, או הצלבנים, או כי זו שעת חירום, הכל גמיש; הקבוע הוא ההתעללות לשם התעללות. מדוע אגב להחריס להם את המכוניות? פשוט מאוד. כי הם זקוקים להן כדי לחיות. כך לא יוכלו להתפרנס. כך יסבלו. זהו. כי הרי אילו המכוניות היו מסוכנות ומסכנות כטענתם, אז מדוע אחרי תשלום וזמן החרמה הן מוחזרות לכביש?

ענבתא (דוח בית איבא) (16.5): מישהו שרטט על קו דמיוני פס צהוב. מי שנתפס כשהוא חונה מעבר לשוליים הצהובים של הכביש, מחרימים לו את מפתחות המונית שלו לחמש שעות לפחות. לפני חודש נלקחו מוניות על נהגיהן לגיזברה והמפתחות הוחזקו שם 14 יום. הנהגים עוכבו עד השעה 21:00 ואז נשלחו לביתם.

חוארה (5.5): עשרה מעוכבים. ביניהם שני נהגי מוניות שהחרימו להם את מפתחות המוניות שלהם בגלל ש"התקרבו" יותר מדי. הוחרמו גם מפתחות של שתי מוניות נוספות אבל נהגיהן אינם מעוכבים. כעבור כשעה, שני הנהגים שלא עוכבו קיבלו את המפתחות. השניים שעוכבו קיבלו בחזרה את התעודות ו"פתק" לבוא בעוד שלושה ימים לקבל את המפתחות. לשאלתי לפי מה נעשתה החלוקה, ענה החייל: "השניים הראשונים היו מהמשמרת שלי והשניים האחרונים היו מהמשמרת של הבוקר" (או אולי להיפך?).

צומת ג'ית (דוח בית איבא) (9.5): בעל מונית סיפר שהתבקש על ידי חיילים להסיע שלושה פלסטינים בתשלום לעינב. בדרכו, בצומת ג'ית, שאל את החיילים האם יאפשרו לו לחזור בחזרה ללא בעיות ונענה בחיוב. בדרך חזרה, באותו צומת, הוא נתפס ונלקחו ממנו המפתחות ורישיונות המונית שלו, והוא עוכב במחסום צרה יחד עם נהג נוסף. דיברנו איתו בשעה 13:30. הובטח לנו במת"ק שלאחר שיחתם טופס ההחרמה הוא ישוחרר לדרכו. ב-16:30 עדיין לא נחתם הטופס. ב-17:00 הגיע נציג מת"ק למקום, שוחח עם החיילים והסתלק כלעומת שבא, מבלי לדבר עם הנהגים. לדברי נהג המונית "החיילים עשו ממנו צחוק". ב-22:00 הועברו הנהגים למחסום שבי שומרון. שם, על פי עדותו של אחד מהם, קיבלו את פניהם חיילים בדחיפות, קללות, יריקות ובעיטות. ב-24:00 נמאס לו, הוא השיג את הטלפון של המת"ק, התקשר בעצמו והובטח לו שמייד ישוחרר. ב-01:45 קיבל את מפתחות המונית והרישיונות ונסע הביתה.

שטח צבאי סגור

לעיתים מוכרז שטח המחסום כשטח צבאי סגור. החוק מחייב להראות צו חתום של אלוף (היכול להאציל את סמכויותיו למפקדי החטיבות המרחביות), כולל מפה ומשך תוקפו של הצו. לא ראינו מעולם מסמך כזה ולכן נראה שסגירת השטח היא יוזמה של המפקדים המקומיים. למרות ההכרזה, הפלסטינים עוברים כרגיל. כדי לעכב

באופן גורף את הפלסטינים מכריז צה"ל על "נוהל הפסקת חיים"²⁵. לנו נראה שהכרזת שטח צבאי סגור נעשית כדי להרחיק את נשות מחסום Watch. מה ההיגיון הביטחוני לסגור את המחסום בפנינו כאשר הפלסטינים עוברים ורואים את כל הסודות?

רמדאן

חודש הצום, המסתיים בחג, נמשך השנה מאמצע אוקטובר עד אמצע נובמבר. במהלך החודש הזה צמים המוסלמים במשך היום ולפנות ערב שוברים את הצום בסעודה חגיגית. למרות ההצהרות על התחשבות בנוהגי החג ומתן הקלות, נוכחנו בתקופה זו בלא מעט התעמרויות של דווקא, ועיכובים מכוונים של אנשים שמיהרו לביתם לשבור את הצום.

הפסח באבו-דיס (15.10): יום השישי הראשון של רמדאן. מאות אנשים מנועים מלעבור. חיילי מג"ב עברו לצד השני של החסימה ולא אפשרו מעבר גם לבעלי תעודות כחולות, בטענה שעליהם ללכת דרך א-זעים. הסגר היה מוחלט ונאמר שהוא ימשך עד השעה 13:00, כלומר עד אחרי התפילה. אחרי טלפונים רבים של מחסום Watch הותרה מעט הרצועה, ולמבוגרים מעל גיל 60 אפשרו לעבור כבר בשעה 11:00. לכל האחרים רק ב-12:00. כלומר: לטפס על האבנים במעבר המביש. ההוראות משתנות משעה לשעה, לא ברור על פי מה.

ואדי נאר (8.11): משפחה מחברון הורשתה לעבור בבוקר כדי להתפלל בירושלים אך לא הורשתה לחזור במכונית שלה (טרנזיט לבנה): "שינסו במחסום בית לחם... שישאירו את המכונית במחסום וייסעו במונית..." , לבסוף המשפחה "פתחה שולחן" לשבירת הצום על רצפת המכונית – פיתות ומיץ. מתפללים ליד המכולת. מבייש.

25 ראה פרק מניעת חופש תנועה באמצעות המחסומים.

מתנחלים ואחרים

"החיבוק ההדדי צבא-מתנחלים הוא כול נוכח בשטח, אף כי לעיתים סמוי מעט מן העין. ארץ ההפרדה נחשפת בצמתים הכואבים ביותר שלה, במחסומים, הקבועים או הניידים, מאוישי חיילים עייפים, מרושלים, קהים. בעוד טורי המכוניות הפלסטיניות מתארכים משני צדי המחסום, אנחנו במכונית הישראלית חולפים ביעף תוך ניד שלום נבוך לחיילים. המתנחלים, אדוני הארץ, אינם נבוכים כלל לשייט ללא הפרעה בטורי רכב נבדלים או בכבישים נפרדים, כבישים יהודיים. חיילים ושוטרים אף אינם מרתיעים אותם מפני התנכלות לבני המקום, הפלסטינים."²⁶

אלימות המתנחלים המופנית זה שנים רבות כלפי הפלסטינים, היתה עד עכשיו סמויה מן העין. לאחרונה, לנוכח תוכנית ההתנתקות, התחילו המתנחלים לפעול באלימות גם נגד חיילי צה"ל. דבר זה מיקד אליו את עניין הציבור, המביע את שאט נפשו מהתנהגות זו.

העדויות בפרק זה מתארות בעיקר גילויי אלימות מצד מתנחלים ואחרים כלפי מחסום Watch. בשנת 2004 היו לא מעט תקיפות פיזיות ומילוליות של תומכי ימין (מתנחלים ואחרים) נגד חברות מחסום Watch – מכות, שריטות, דחיפות, היצמדות למותקפת וצרחות וקללות מחרישות אוזניים. יש לציין שזה נעשה באופן שיהיה קשה לשים גבול ברור בין תקיפה פיזית לבין הטרדות ואיומים, או אלימות מילולית גרידא. רוב התקיפות התרחשו במחסומים באזור שכם, אך היו גם אירועים באזור בית לחם.

ההיבט הפלילי של התופעה הוא ברור וחד-משמעי, ואף על פי כן לא קיבלנו הגנה מהחיילים שהיו עדים ונוכחים בשעת המעשה, ולא סיוע משביע רצון מהמשטרה. במיוחד מדאיגה הגישה המאוזנת כביכול של המשטרה הן כלפי התוקפים/ות והן כלפינו המותקפות, שעיקרון פעולתנו מתאפיין באי-אלימות. על הצבא לאכוף את החוק בכל מצב פלילי המתרחש בנוכחותו עד לבוא המשטרה. ברובן המכריע של התקיפות נגדנו הצבא לא מצא לנכון להגן עלינו; המשטרה, שהגיעה באיחור, התייחסה לתוקף ולנתקף באמות מידה שוות. עד שהמשטרה מגיעה פורעי החוק נעלמים.

יש להדגיש את המשמעות הפוליטית החמורה של תקיפות אלו. זהו טרור במשמעות

26 "אדוני הארץ", מאת עקיבא אלדר ועדית זרטל. כנרת, זמורה-ביתן, דביר 2004 (עמ' v).

הראשונית של המושג – הפחדה. זהו איום על הפעולה הלגיטימית והלא-אלימה של קבוצות מיעוט במרקם הדמוקרטי השביר של החברה הישראלית. ניתן היה לחשוב שגם בימין יימצאו אנשים שהשמירה על ערכי הדמוקרטיה חשובה להם, שיגנו את התוקפנות והתקיפות וינסו להניא את הבריונים והבריוניות מלהמשיך בדרך זו. אך השנאה אלינו מצד הימין היא כה עזה, כיוון שאנו, בעצם נוכחותנו ועדותנו, מפריעות להם להיות "אדוני הארץ", מפריעות להם להפעיל אלימות, לגרום עוול ולהפר זכויות אדם. אלמלא אנחנו, היה להם קל יותר לחתור למטרתם הנכספת – גירוש פלסטינים מאדמתם ומולדתם והעברתם אל "תחומי המושב" - הבנטוסטנים, וטוב אף מזה – אל מחוץ לגבולות הארץ.

תקיפות של "נשות כחול-לבן", ארגון המסונף לליכוד²⁷

חווירה (21.10): שתי נשים כנראה מ"נשים בכחול-לבן", מלוות בגבר. הנשים מחלקות לחיילים אוכל, דברי מתיקה ושתייה, לנגד עיני הפלסטינים הצמים ברמזאן. הקבוצה שתוגברה בעוד שלושה, נצמדת אלינו צמוד צמוד, חוסמת את תנועותינו. הגבר דוחף אותנו באגרסיביות, וכל אותו הזמן הם משמיעים נאצות. • (25.10): חבורה של "נשים כחול-לבן" מקיפות אותנו בלהט של שליחות משיחית ועל סף השיגעון, מלוות בשני גברים שמתעדים את ההתרחשות בווידיאו, ואיתם מתנחל צעיר וגדל מידות שמאיים עלינו כי אם לא נעזוב תוך חמש דקות הוא יביא את החברים שלו והם יראו לנו מה זה. אשה אחת נדבקת אלינו וצורחת באקסטזה: "ערפדות מוצצות דם", רושמת את מילותיה על דף נייר ומדביקה גם אותו על פנינו. ע' מוצאת את עצמה מגוננת על מחברתה מפני המתנחל האלים ומפני דחיפותיה של האשה הצורחת. חצי שעה חולפת עד שמחליט המפקד לשים קץ לאנדלמוסיה ומפזר מעלינו את ההפגנה. על פי החוק, הצבא אחראי לשמירת הסדר ומניעת אלימות, עד לבוא המשטרה. • (29.11): שתיים נקלעו ראשונות לתוך מתקפת "כחול-לבן". בקבוקי מים נשפכו עליהן, הטלפון של ת' נחטף באלימות חסרת תקדים. ושוב, כל העת, המזוקן מצלם. גם ר' הותקפה וניסו לחטוף את הטלפון שלה, וכשהתוקפת לא הצליחה בזה היא חטפה לה את המחברת, קרעה כמה דפים וזרקה אותה מעבר לגדר הבטון. ר' נסוגה לתוך עמדת החייל וחייגה 100 וקראה לעזרה. כל העת ביקשנו מהחיילים שיצילו אותנו כי אנו מותקפות. אך ללא מענה. בשלב זה עברה המתקפה האלימה לכיוון מ' וש', שוב עם בקבוקי מים קרים ומכות וצילום. בבוא המשטרה, הרגשנו מצד השוטרים יחס עויין ביותר. נראה שהתוקפות טמנו לנו פח והגישו תלונה נגדנו עוד בטרם אנו הגשנו (מסתבר שהטלפון שלנו להזעקת עזרה אינו נחשב כתלונה). כך חמישתנו היינו במצב מקביל לאלו שתקפו אותנו. עוכבנו במשטרת אריאל לתחקיר. שוחררנו לאחר ארבע שעות ולקיחת טביעות אצבעות, חתימה על ערבות של 3,000 ש"ח כל אחת, והרחקה מחווארה לשבועיים (אותו דין לתוקפות ולמותקפות).

תקיפות מתנחלים

צומת ג'ית (דוח בית איבא), מחסום פתע (6.5): הותקפה משמרת של מחסום Watch על ידי מתנחלות ובראשן **דניאלה וייס**, ראש מועצת קדומים. הן היכו שלוש נשים שלנו, שברו את הדגלים שלנו, תלשו את התגים שלנו, ורוקנו את תוכן התיק של מ'. כמו כן מתנחלים-גברים תקפו את נ' הנהג שלנו, היכו אותו קשות בפניו ושברו את פנס המכונית שלו (פניו נפוחים ושיניו מתנדנדות). כמובן שכל זה היה מלווה בצרחות, קללות ואיומים. • (16.6): מתנחל שזיהה את מחסום Watch הזעיק תגבורת ותוך חמש דקות הגיעה כנופיה של שלוש נשים וגבר, חמושים בשני מגאפונים עליהם מוטבע באותיות קידוש לבנה, כחול על גבי לבן: **מועצה מקומית קדומים**. הם הסתערו על שלושתנו בשאגות קרב, צרחו, צווחו, איימו, קיללו, דחפו ותוך שניות התחילו להכות, כשהם דוחפים את המגפונים וצורחים לתוך האוזניים שלנו. גם אחרי שהצליחו המפגעים לתלוש מידנו את הפנקסים ואנחנו פצועות, רצועות המומות וזבות דם – המשיכו בתקיפה. כשאנחנו תחת מטר האלימות ניסינו ללא הצלחה לחמוק לכל כיוון. התחלנו לדדות ברגל במעלה הכביש, רועדות, משותקות ומוכות, והם המשיכו להיצמד אלינו ולהתעלל בנו באותן טכניקות. המשטרה הופיעה 25 דקות אחרי שהזעקה – מרחק נסיעה איטית מתחנת משטרה קדומים למקום הוא שלוש דקות, בנסיעת חירום זה ייקח 90 שניות! המתנחלות הסתערו עכשיו על השוטרים בצעקות, איומים חרפות וגידופים. השוטרים לא מיהרו לחלץ אותנו מן המקום או להגיש לנו עזרה אחרת.

שבי שומרון (28.12): צוות מחסום Watch נתקל בשבי שומרון במתנחלים, אשר המתינו לאוטובוס שהוביל את מנהלת ההתנתקות שביקרה בהתנחלויות. זו היתה החזרה הגנרלית לקראת המתקפה הפראית על האוטובוס. שתי מתנחלות ומספר תלמידי ישיבה צעקו והשמיעו דברי נאצה. אחת המתנחלות התיישבה על המכונית של חברת מחסום Watch ונסוגה רק אחרי שהנהגת התחילה לנסוע באיטיות אך בנחישות. הם נותרו מאחור צועקים וצורחים מילים שאין הנייר סובל.

בית לחם מחסום 300 (28.3): גברת לבושה בחולצה ירוקה ("נשים בירוק!") בחנה את התגים שלנו ומייד החלה בפעולה: הליכה בצמוד אלינו עד כדי חיכוך, דחיפות גסות, ובסופו של דבר חטיפת התג של ח' תוך דחיפה גסה וניסיון לתלוש מידיה את הדף שרשמה בו. אלימות פיזית לשמה תוך מלמולים שהיא מגנה על חיילי ישראל מפני הבוגדות. קריאותינו לחיילים כמעט שלא נענו, ולגברת אפשרו להתקדם. על פי דרישתנו הופיע כעבור זמן קצר מפקד, שבפניו היא סירבה להזדהות ולתדהמתה ("הרי אני מגנה עליכם"), דרש ממנה שתעלה על הניידת כדי שתיחקר במשטרה (תחנת מוריה). ואנחנו...בעקבותיהם. התלונה במשטרה נרשמה וכך בילינו בוקר במשטרה במקום במחסומים.

הטרדות ואיומים

בית איבא (12.5): הגיעו מתנחלים, צעקו, קיללו, איימו והזעיקו את חבריהם, הגיעה מכונית מלאה מתנחלים (כנראה מאיתמר) שירדו אל הכביש ובאטרף של אלימות פנו ישר לעברנו. האלימות נמנעה רק כי נ' הנהג ירד לשוליים ובדהרה פראית עקף אותם. נמלטנו.

חוארה (6.9): נשים "כחול-לבן" גם בבית פורכי. הנשים מקללות את נשות מחסום Watch "נאציות, עוכרות ישראל, שתתפוצצו בפיגוע, חבל שלא נשרפתם באושוויץ" וכו'. • (28.11) ...המתנחל אמר "תחזרו לבית הזונות ממנו באתם". (לשוטר אמר, "אני לא קיללתי").

בית לחם מחסום 300 (30.3): במחסום קבוצה של חמש נשים מ"נשים בירוק", בראשן נדיה מטר מלווה בתינוקת שלה. הן קראו בפני החיילים כרוז שמסביר מדוע אין עליהם להקשיב או להתייחס אל נשות מחסום Watch, אשר מתחזות לפעילות זכויות אדם אך למעשה מצדדות באויב, בוגדות, ומהוות קבוצה סהרורית וקיצונית. הן הוסיפו כי מותר לכל חייל שאנו מציקות לו לתבוע אותנו לדין. נדיה מטר צילמה אותנו, ליוותה אותנו ממש עד הרכב והבטיחה להפוך לסיוט שלנו.

מתנחלים ואזרחים עושים במחסומים כבשלהם

אלו תופעות מטרידות מאוד מבחינת טשטוש התחומים בין המתנחלים והצבא:

"בשנים האחרונות הגיעה הסימביוזה הזאת לשיאים כאלה, שיש מקרים שבהם מתנחלים עומדים במחסומים עם החיילים ומחליטים מי יעבור ומי לא. חלקים ממפת המחסומים והכבישים העוקפים, מתנאי הסגר והכתר וגם מתוואי גדר ההפרדה הוכתבו על ידי ראשי יש"ע ונועדו אך ורק לרצותם. מתנחלים תבעו מחסום שווא בין עפרה לשילה, בוואדי חרמייה – הם קיבלו, עד שנהרגו שם, במרס 2002, שבעה חיילים ושלושה אזרחים, והמחסום פורק."²⁸

מה שאנחנו רואות במחסומים הוא רק קצה הקרחון של חדירת המתנחלים לתחומי הצבא ורשויות אחרות. גורמים שהם ספק חיילים/משטרה/אזרחים/מתנחלים/מיליציה פרטית, לוקחים לעצמם סמכויות נרחבות בשטחים, מבלי לתת כל דין וחשבון על מעשיהם. התופעה מאוד מדאיגה ונוגדת מנהל תקין, במיוחד נוכח הנטייה "להפריט" את שירותי הביטחון, דבר שפותח כר נרחב חדש לאלימות מתנחלים.

בתצפיות שלנו במחסומים אנחנו מזהות את הנוכחות וההשפעה של המתנחלים על התנהלות המחסום.

גיבורה (6.1.04): למפקד המחסום היה "עזר כנגד" אזרחי, עובד על אחד הכלים הכבדים במקום. הוא התנגד לשהותנו במקום, וכמיטב יכולתו ניסה לסלק אותנו באמצעות איומים, צעקות ודרישה מהחיילים שיעיפו אותנו. • (21.12): נער הוכה על ידי אנשי אבטחה של החברה הסוללת כביש ועוקרת זיתים. תחקיר של הצבא – האלימות (לדבריו: דחיפה תחת דחיפה) של המאבטחים היתה ביטוי ל"הגנה עצמית". על אירוע זה הוגשה תלונה למשרד הביטחון מטעם מחסום Watch. לשמחתנו התייחסות משרד

28 "היעדר הגבול בין יש"ע לצה"ל", גדעון לוי, הארץ, 6.2.05.

הביטחון היתה רצינית ביותר, נראה שהם מבינים את החומרה של ההתנהגות הפרועה של המאבטחים. מתוך תשובת משרד הביטחון: "בסמכות מאבטחי קו התפר לאבטח את העובדים על מנת שיוכלו לבצע את עבודתם, ואין להם כל סמכות להיות במגע עם אזרחים פלסטינים או ישראלים. כל מגע עם אזרחים הינו באחריות כוחות צה"ל הנמצאים באזור. חברות האבטחה הנ"ל עומדות בקשר רציף עם הכוחות והמפקדים בשטח ובמקרי חירום כפופים להם לחלוטין. הסמכות להפסיק את העבודות בשטח נתונה למפקד הגזרה. במקרה המדובר, לאחר קבלת התלונה ובדיקה מהירה של המקרה, הוחלט, על דעת מפקד הגזרה, על הפסקת העבודות באזור עד לבירור מלא של פרטי האירוע. לאחר בדיקה שנערכה במפקדת החטיבה המרחבית באותו יום, הוחלט על ידי מפקד החטיבה, על הרחקתו של אותו מאבטח לצמיתות מאבטחת עבודות קו התפר."

חוארה (31.10): המתנחלים משתמשים בגדר שהקים צה"ל בין המחסומים, כלוח מודעות ענק לכרזות פוליטיות, הזמנות להפגנה ולתפילת המונים בכיכר ציון. אם המתקן הוא שטח צבאי איך מתירים להם? • (8.11): ליד המחסום נתלו כרזות עם הכיתוב: סכנה, MACHSOMWATCH, משת"פיות של האויב הערבי. השלטים נתלו כנראה הבוקר על ידי הנשים הירוקות וגם הכחולות-לבנות. כרזות זהות נצפו גם על לוחות המודעות בירושלים.

בית פוריפ (17.7): "בשבילי את רוצחת", אמר למחסום Watch אחד החיילים במחסום. בשיחה עם מפקד המחסום מחינו על ההתבטאות, ותשובתו: "הם באמת מגזימים לפעמים, אבל תביני – הם מתנחלים."

הפּשֵׁט (אבו־דיס) (24.8): דחפור ענק שרוחבו כרוחב הכביש, עם שרשראות כשל טנק, חרץ בכביש חריצים עמוקים. מאחורי הדחפור התנהל רכב אבטחה ובו שני בחורים לבושים במדים שחורים. כשפנו תושבים אל אנשי האבטחה בבקשה להפסיק את הנסיעה שגורמת נזק לכביש וחוסמת את תנועת כלי הרכב, נענו על ידי אחד המאבטחים בשליפת אקדח ובטענה שאלה ההוראות שקיבלו: לירות בכל מי שמפריע בעבודה של הקמת החומה. פניה למג"ב לא הניבה תוצאות. שוטר כחול לקח את הפרטים וטען שעל החברה יהיה לשלם את הנזקים שנגרמו לכביש.

עדויות של מחסום Watch על התנכלויות לפלסטינים שלא במחסומים

מסמך המתאר עשרות מקרים של אלימות והתנכלויות אחרות כנגד פלסטינים, מצד מתנחלים בשומרון ובדרום הר חברון, הוכן לבקשת שי ניצן, המשנה לפרקליט המדינה. מסמך זה הוכן בהשתתפות מחסום Watch. הצבא, שהיה נוכח במספר רב של אירועים, בדרך כלל לא מתערב, או פועל דווקא ל"הגנת" המתנחלים התוקפים. דיון בנושא המסמך התקיים ב-10.2.05 בהשתתפות מחסום Watch וארגונים נוספים. למרות המידע הקשה שהוגש למשנה לפרקליט המדינה, הוא לא הסכים לדבר על מדיניות כוללת נגד אלימות המתנחלים, אלא רק על אופן אכיפת הנהלים. לא היתה נכונות לדון בשינויים המתבקשים מהמצב בשטח, או על הקשיים באכיפת הנהלים הקיימים הנובעים מעצם הכיבוש והקשר הגורדי בין המתנחלים והצבא.

ועוד אמר המשנה לפרקליט המדינה: אפשר לקבוע נהלים, יכולים להעניש, לקבוע פיקוח ובקרה, אך אי אפשר להבטיח ביצוע תקין של הנוהל.

א-טוואני (14.7): הפרשה של הרעלת באר על ידי המתנחלים פורסמה אתמול בכל אמצעי התקשורת. מתנחלים ממעון הרעילו בור מים בא-טוואני על ידי השלכת חומר כימי ופגרי תרנגולות. המקרה קרה בשעות הצהריים, לעיני תושבי הכפר. המשטרה הגיעה לאחר שעתיים וחצי ופתחה בחקירה ללא תוצאות. הבור שהורעל הוא הבור העיקרי המספק מים לכפר. באנו לראות כיצד נוכל לעזור. אין מים – יש תרנגולות מתות על שפת בור המים, וריח נוראי של חומר הדברה. ויש בושה גדולה וכאב ענק ודמעות עצורות שהיו יכולות למלא גם את בור המים וגם את הכנרת. בשיחה עם מפקד המת"ק ועם אנשיו הם הבטיחו שהצבא יוריד את החסימה ליטא השכנה ויביא לשם מים – יתר הבורות ריקים וצריך לתת להם 1,000 קוב חלופיים. • (18.7): ביקור נוסף בכפר, עדיין לא הגיעה אספקת המים המובטחת. • (21.7): ביקור בא-טוואני ובסוסיא. הכפר מקבל עוקב מים בן 10 קוב ליומיים מעיריית יטא, והצבא מביא ליטא את המים (בבור המים שהורעל היו 150 קוב וזאת הכמות שהצבא התחייב בפנינו לתת להם). ח' נמצאת בקשר יום-יומי עם המת"ק על מנת לברר שהם עומדים בהתחייבותם. נסענו עם נ', פלסטיני תושב סוסיא, לראות את בורות המים. המתנחלים מפריעים לאנשי הסביבה לקחת את המים שלהם. שדכנו בינם לבין הצבא והם יוכלו לבוא עם העוקבים שלהם ולהוציא את המים מהבורות. מחסום Watch ממשיך לעקוב עם יד על הדופק האם זה באמת יקרה. במקום יש סכסוך על אדמות בין אנשי ההתנחלויות לבין התושבים המקומיים. המתנחלים לא נותנים לתושבים המקומיים לעבד את השדות ולעלות עם עדריהם על אדמות ששייכות להם. • (26.7): ביקורנו את המוכתר, ועדיין התערבותנו נחוצה על מנת שיקבלו מים ועל מנת שיורידו את החסימה ליטא. • (19.10, 25.10): ילדי אום טובא ואביהם ויתרו על הדרך הקצרה לבית הספר בא-טוואני, כי המתנחלים במאחז מעון ממשיכים לרגום אותם ואף שיסו את הכלבים "במקרה" בשעה שהילדים הלכו שם. הצבא שהיה במקום לא עשה כלום (אורך הדרכים הוא 8 ק"מ כנגד 1.5 ק"מ). הבריונים יורדים מהחורשה כשהילדים מתקרבים מכיוון מזרח להתנחלות מעון (הדרך הקצרה עוברת בין ההתנחלות לבין המאחז, סה"כ כמה קרוונים בחורשה). • (9.11): ביוזמת מחסום Watch נערך דיון בוועדת הכנסת לזכויות הילד ב-2.11.04, על התנכלות המתנחלים לילדים הרכים בדרכם לבית הספר. בדיון סוכם עם הצבא שהילדים מהכפר אום טובא יקבלו ליווי של ג'יפ צבאי בדרכם לביה"ס בא-טוואני. הג'יפ אמור להגן עליהם מהפורעים שגרים במאחז חוות מעון. בתחילת 2005 חזרו המתנחלים להתנכל לילדים בדרכם לבית הספר.

מחסומים, איפה ולשם מה

האתרים שבהם מתקיימות משמרות של מחסומים²⁹

בצה"ל ובמשרד הביטחון מדברים בדרך כלל על כמה עשרות מחסומי קבע, שיש בהם מבנים והם מאוישים בחיילי צה"ל או בשוטרי משמר הגבול. אולם מלבד מחסומי הקבע קיימות בשטחים מאות חסימות פיזיות אחרות, שמהוות הפרעה קשה לחופש התנועה של תושבי הגדה, לפעמים קשה יותר ממחסום מאויש.

מידע אמין על המחסומים נאסף על ידי שלוחה של האו"ם בשם: Office for the Coordination of Human Affairs (OCHA).³⁰ גוף זה מרכז מידע גם בנושאים אחרים הקשורים לכיבוש הישראלי. אחת למספר חודשים מוציא OCHA מפות מעודכנות של המחסומים ושל חסימות פיזיות אחרות, הכוללות מחסומי קבע, מחסומים זמניים, חסימות דרכים (בקוביות בטון לדוגמה), שערים סגורים, סוללות עפר, תעלות ומגדלי שמירה. בנובמבר 2004 נספרו על ידי OCHA ברחבי הגדה המערבית 719 מחסומים וחסימות. למעשה, כל החולף בכבישי הגדה המהירים יכול לראות במו עיניו את החסימות בדרכים המסתעפות לעבר כפרים פלסטינים.

כאשר מודיעים בקול תרועה רמה על הקלות לפלסטינים, פותחים לפעמים כמה ממחסומי הקבע לתנועה חופשית. אבל, תוך זמן קצר אותם המחסומים נסגרים שוב לתנועה, בקול דממה דקה. כך קרה לדוגמה במחסום עציון.

בעקבות הודעות על ההקלות קיבלנו מלשכת הרמטכ"ל, ביולי 2004, רשימת מחסומים וחסימות שהוסרו. בתצפיות בשטח ראינו שחלק גדול מהמחסומים שמופיעים ברשימה לא הוסרו כלל, או הוצבו מחדש. נראה שמטרת השינויים להשאיר את האוכלוסייה הפלסטינית במצב של חוסר ודאות, ללא כל פתח של תקווה לעתיד. פתאום "מותר" גם לבעלי תעודת זהות פלסטינית לעבור מכאן לשם, ובו בזמן הולכת גדר ההפרדה ונסגרת. פירושו של דבר כי האפשרות למעבר תהיה תלויה ומותנית והמעבר עצמו יהיה בעיקר – אסור.

אנו משקיפות באורח סדיר בלמעלה מ-40 אתרים (מחסומי קבע ואחרים), לא כולל חסימות בדרכי הגישה ליישובים בדרום הר חברון, הזוכים גם הם לביקורינו

29 ראה נספח מפות המחסומים.

30 <http://www.reliefweb.int/hic-opt/>

התכופים. מעת לעת נערכים ביקורים בעוד שורה של מחסומים ובמפקדות תיאום וקישור (מת"קים).

להלן פירוט המחסומים עליהם משקיפות נשות מחסום Watch באופן סדיר.³¹ בכל מחסום או חסימה מצוין אם מדובר במחסום **פנימי** (בתוך השטחים) או במחסום **כניסה** לישראל. תיאור מפורט יותר של המחסומים ראה באתר מחסום Watch.

■ **מחסום ארתאח** כניסה דרומית לטול כרם. שמות נוספים: מחסום 700, מחסום טייבה, שער טול-כרם הדרומי או מחסום שער אפרים. המחסום ממוקם דרומית לעיר טול-כרם, בהמשכו של כביש 5614 מזרחה מהכביש 444. המחסום נמצא כחצי ק"מ מזרחית לקו הירוק, סמוך לכפר ארתאח, ונמצא קרוב לתחום שטח A של העיר טול כרם. יש מעבר סחורות "גב אל גב". זהו מחסום **כניסה לישראל**.

■ **מחסום א-רם** באזור שסופח לירושלים ב-1967, על דרך שועפאת סמוך לצומת נווה יעקב. מחסום **כניסה לישראל**.

■ **מחסום אפרת** ממזרח להתנחלות אפרת. שמות נוספים: מחסום 130. על כביש 3157 בלב הגדה, בדרך להתנחלויות נוקדים, תקוע ומעלה עמוס. מחסום **פנימי**.

■ **מחסום בית איבא** מחסום בכניסה המערבית לעיר שכם. ממוקם על כביש 557 בקרבת כביש 60, בין בית איבא לדיר שאראף, בתוך מחצבה פעילה (המון אבק!). המחסום סמוך להתנחלויות שבי שומרון. מחסום **פנימי**.

■ **מחסום בית ג'אלא** דרומית לירושלים. שם נוסף: מחסום ה-DCO. נמצא בכניסה המערבית לעיירה בית ג'אלא, ליד צומת ה-X בין הכביש העולה להר גילה והכביש היורד לוולג'ה. מחסום **פנימי**.

■ **מחסום בית לחם** בכניסה הצפונית לבית לחם, באזור שסופח לירושלים ב-1967. שם נוסף: מחסום 300. המחסום נמצא על כביש ירושלים – בית לחם, מעברו המזרחי של המוסד הנוצרי טנטור. המחסום עתיד לעבור מעט דרומה ולהשתלב בחומת ההפרדה. מחסום **כניסה לישראל**.

■ **מחסום בית פוריפ** בכניסה מזרחית לשכם. המחסום נמצא בצומת כביש 548 וכביש 5487 המקשר בין בית פוריפ לשכם ומשמש את הכפרים בית פוריפ ובית דג'ן. במרס 2005 נחסם מחסום סאלם בסוללות עפר ומאז תושבי הכפרים סאלם, עזמוט ודיר אל-חטב נאלצים בדרכם לשכם לעשות עיקוף ולעבור דרך מחסום בית

פּוּרִיכ. הַתְּנַחְלוּיּוֹת סְמוּכּוֹת לְבֵית פּוּרִיכ: אֵיתֵמֵר וּמֵאַחֲזִיָּה וְאַלּוֹן מוֹרָה. מַחְסוּם פְּנִימִי.

■ **מַחְסוּם בְּרֵטְעָה** בְּצַפּוֹן מֵעֵרֵב הַגְּדָה, דְּרוּמִית לְאוּם אֶל־פַּחַס. הַמַּחְסוּם נִסְגַּר בְּאוּגוּסְט 2004 וּבִמְקוֹמוֹ נִפְתַּח מַחְסוּם רִיחָן. קוֹ שְׁבִיתַת הַנֶּשֶׁק שֶׁל 1949 (הַקּו הִירוּק), חֲצָה אֶת הַכֶּפֶר בְּרֵטְעָה לְשֵׁנִים, בְּרֵטְעָה הַמְזֻרְחִית וּבְרֵטְעָה הַמְעֵרְבִית שֶׁהִתְאַחְדוּ שׁוֹב ב־1967. עִם הַקְּמַת גְּדֵר הַהִפְרָדָה נוֹתְרָה בְּרֵטְעָה הַמְזֻרְחִית בֵּין הַקּו הִירוּק וְגְדֵר הַהִפְרָדָה בְּתַחוּם הַמוּגָדֵר מֵרַחֵב הַתֶּפֶר.³² כִּיּוֹם שֶׁעַר כְּנִיסָה לְמֵרַחֵב הַתֶּפֶר לְחַקְלָאִים בְּעֵלֵי אִישׁוּרִים מִיּוֹחֲדִים.

■ **מַחְסוּם ג'וֹבְרָה** בְּסִבִּיבוֹת טוֹל־כֶּרֶם. שֵׁם נוֹסֵף: מַחְסוּם כִּפְרִיאַת. הַמַּחְסוּם מִמוּקָם בְּהַצְטַלְבוֹת כְּבִישׁ 557 הַמוֹבִיל לְהַתְּנַחְלוּיּוֹת אֲבִנֵי חֶפֶץ וְעִינֵב, עִם כְּבִישׁ 574 הַמוֹבִיל מִטוֹל־כֶּרֶם לְכֶפֶר אֶרֶאֶס וְדְרוּמָה. כְּבִישׁ מִשׁוּבֵשׁ וּבִלְתֵּי עֵבִיר בַּחוּרְף. מֵרַחֵק מֵהַקּו הִירוּק – כְּשִׁלוֹשָׁה ק"מ. לְאַחֲרוֹנָה הַחֲלוּ בְּכִרִיית מִנְהַרָה מִתַּחַת לְכְּבִישׁ 557, לְמַעַבֵּר לְטוֹל־כֶּרֶם וּמִמֶּנָּה. הַדְּבָר כְּרוּךְ בְּהֵרֵס הַנוֹף וּבְכִרִיתַת עֲצֵי זֵית. בְּמַחְסוּם שְׁלוֹשׁ נִקְוֹדוֹת מְעַבֵּר, הָאֶחָת מֵהוּוֹה **כְּנִיסָה לְיִשְׂרָאֵל**, הַשֵּׁנִיָּה מֵהוּוֹה מַחְסוּם פְּנִימִי, וְאֵילוֹ הַשְּׁלִישִׁית הִיא שֶׁעַר כְּנִיסָה לְכֶפֶר ח' ג'וֹבְרָה הַמֵּהוּוֹה **כְּנִיסָה לְמֵרַחֵב הַתֶּפֶר**.

■ **מַחְסוּם ג'לְמָה** נִמְצָא בְּצַפּוֹן הַגְּדָה, צְפוֹנִית לְגִינִין. הַמַּחְסוּם מִמוּקָם סְמוּךְ לְכֶפֶר ג'לְמָה בְּכְבִישׁ 60 כְּחֶלֶק מִגְדֵר הַהִפְרָדָה, הַחוֹפֶפֶת בְּאֶזוֹר זֶה לְקו הִירוּק. בְּמֵרֵס 2005 עֲדִיין נִמְשַׁכַּת בְּנִיית הַטְּרַמִּינַל אֲשֶׁר יִשְׂרָת אֶת הָעוֹבְרִים וְשִׁבִים מֵהַגְּדָה לְיִשְׂרָאֵל וּבַחֲזָרָה. יֵשׁ בּוֹ מְעַבֵּר סְחוֹרוֹת "גֵּב אֶל גֵּב" פְּעִיל. מַחְסוּם **כְּנִיסָה לְיִשְׂרָאֵל**.

■ **גֵּשֶׁר חֲלָחֹל-חֶבְרוֹן** קִטַּע כְּבִישׁ הָעוֹבֵר מֵעַל כְּבִישׁ 35 וּמַחְבֵּר אֶת חֲלָחֹל עִם חֶבְרוֹן. מַחְסוּם פְּנִימִי.

■ **מַחְסוּם הוּמְנִיטְרִי** בְּכְנִיסָה הַצְּפוֹנִית לְחֶבְרוֹן. שֵׁם נוֹסֵף: מַחְסוּם אֶל־ג'וֹרָה. מִמוּקָם לִיד צוֹמַת כְּבִישׁ 60 עִם כְּבִישׁ 35. אִפְשָׁרוֹת מְעַבֵּר לְרִכְבִּים רִפּוּאִיִּים וְרִכְבִּים הַנוֹשָׂאִים מִטְעֵנִים הוּמְנִיטְרִיִּים. מַחְסוּם פְּנִימִי.

■ **מַחְסוּם וְאֵדִי נֶאֶר (הַקּוֹנְטֵינֵר)** הַמַּחְסוּם מִמוּקָם בְּפִאתֵי סוּוֹאחֲרָה אֶד־ שְׂרָקִיָּה בְּצַד מְזֻרְחָה, עַל כְּבִישׁ לֹא מְסוּמָן. הַמַּחְסוּם נִמְצָא בְּשִׁטַּח B, עַל גִּבּוֹל שִׁטַּח C, שֵׁם נִמְצָאוֹת הַהַתְּנַחְלוּיּוֹת קִידֵר וּמַעֲלָה אֲדוּמִים, וְקָרוֹב מְאוֹד לְעוֹבִיידִיה הַנִּמְצָאֹת בְּשִׁטַּח A. מַחְסוּם פְּנִימִי זֶה שׁוֹלֵט עַל הַדֶּרֶךְ הַיְחִידָה בֵּין צַפּוֹן הַגְּדָה לְדְרוּמָה וְלְהִפְךָ, וּבִכֶּךָ הוּא מֵאִפְשֵׁר לְצַבָּא לְשִׁלוֹט וּלְנַתֵּק אֶת שְׁנֵי חֲלָקֵי הַגְּדָה.

32 עוֹד עַל מֵרַחֵב הַתֶּפֶר, רֵאָה פֶּרֶק מְנִיעַת חוֹפֵשׁ תְּנוּעָה בְּאִמְצָעוֹת הַבִּירוֹקְרַטִיָּה.

■ **מחסום וולג'ה** דרומית לירושלים. פועל מזמן לזמן בכניסה לכפר וולג'ה, סמוך להר גילה. מחסום פנימי.

■ **מחסום זעתרה** לרגלי הרודיון. שמות נוספים: נוקדים, הרודיון. נמצא על כביש 356, בקצהו של הכפר זעתרה. המחסום ממוקם על הדרך העוקפת את בית לחם ממזרח. זוהי דרך המשרתת את התנועה בין צפון הגדה לחברון, תנועה העוברת גם דרך ואדי נאר. מחסום פנימי.

■ **חסימות אל-ח'אדר** בכניסה המערבית לבית לחם. ממוקמות מעבר לפנייה מזרחה מכביש 60, מול הצומת בין כביש 60 לכביש 375 לחוסן ולמבוא ביתר. אלה שלוש סוללות עפר וגם רפש, המשתרעות לרוחבו של מה שהיה פעם כביש כניסה לכפר אל ח'אדר והכניסה המערבית לבית לחם. חסימה פנימית.

■ **אל-ח'אדר דרום** חסימת עפר בהמשך כביש 60 דרומה, בכניסה לאפרת צפון. מקום זה משמש להעברת סחורות לבית לחם בשיטת "גב אל גב". חסימה פנימית.

■ **מחסום חווארה** בכניסה הדרומית לשכם. ממוקם צפונית לכפר חווארה על כביש 57 סמוך להסתעפות של כביש 548 לאלון מורה. למעשה אלה של שני מחסומים: חווארה צפון בו נבדקים היוצאים משכם, וחווארה דרום בו נבדקים הנכנסים לשכם. מרחק ההליכה בין המחסום הדרומי לצפוני כ-450 מטרים. לאחרונה בוטל המחסום הדרומי והעוברים לשכם נבדקים לעיתים רחוקות. ביקורת היוצאים משכם נמשכת כרגיל. התנחלויות סמוך למחסום חווארה: ברכה, יצהר, איתמר ומאחזים. מחסום פנימי.

■ **חסימת הלחול** בכניסה הצפונית לחלחול, ליד כביש הגישה להתנחלות כרמי צור. חסימה פנימית.

■ **חסימות בכניסה לכפרים בדרום הר חברון** האזור מאוכלס ביישובים כפריים, חקלאיים לרוב, סביב שלוש ערים מרכזיות: חברון, חלחול וִקְטָא, הנמצאות בשטח A. כל הכפרים באזור דרום הר חברון מבודדים וסגורים כמעט לחלוטין בחסימות עפר על דרכי הגישה אליהם. החסימות מונעות מעבר כלי רכב בין הכפרים והערים, וחוסמות את דרכי הגישה בין הכפרים השונים לכביש 60 (כביש האורך המוביל לבית לחם וירושלים), כביש 35 (כביש רוחב), כביש 356 וכביש 317. בכבישים ראשיים אלה התנועה אסורה לרכב פלסטיני שאין לו אישור. כתוצאה מכך רוב התנועה בין הכפרים מתבצעת במוניות מאושרות לנסיעה (בכפוף לאישורים ובקטעים מסוימים בלבד של הכבישים), וכן תוך שימוש בחמורים, אופניים וברגל. התנועה לרוב דלילה. חציית הכבישים הראשיים הללו מותרת לרוב להולכי רגל בלבד. חסימות פנימיות.

■ **מלון קליף (Cliff Hotel) באבו־דיס** זה אינו מחסום אלא בסיס קטן של משמר הגבול, הממוקם בניין של מלון פלסטיני. שוהים בלתי חוקיים (שב"חים) ואחרים, הנתפסים בידי שוטרי משמר הגבול, מעוכבים בחצר המלון לפרקי זמן ארוכים לצורך בדיקת תעודות מול השב"כ ולצורך חקירות. נמצא במעלה הרחוב, בואך התנחלות (בת בניין אחד) בשם קדמת ציון.

■ **מחסום המנהרות** דרומית לירושלים על כביש 60, מעבר לצומת גילה ובמרחק כ-200 מטר מפתחה הדרומי של המנהרה, במסלול המזרחי של כביש 60. נבדקים רק רכבים הנוסעים צפונה לכיוון ירושלים. אין הולכי רגל. **מחסום כניסה לירושלים.**

■ **סורדא** צפונית לרמאללה בדרך לאוניברסיטת ביר זית. זה אינו מחסום קבע כי אם סדרה של חסימות עפר המרוחקות זו מזו כשני ק"מ. החסימות הוסרו והוחזרו מחדש מספר פעמים במשך שנת 2004 (נכון למרס 2005, הדרך פתוחה). בתקופות בהן המעבר בקלנדיה היה מוגבל, שלחו לסורדא (צפונה) את כל המבקשים לעבור לדרום הגדה.³³ **מחסום פנימי.**

■ **מחסום סנסנה** דרום הר חברון. ממוקם על כביש 60 בחצייתו את הקו הירוק, סמוך ליישוב הישראלי מיתר. המחסום הוצב בספטמבר בעת שהוסר מחסום שמעה. **מחסום כניסה לישראל.**

■ **מחסום עוורטא** דרומית מזרחית לשכם, ליד מחסום חווארה. מחסום סחורות גב אל גב. **מחסום פנימי.**

■ **מחסום עזרייה** במבוא הדרום-מערבי של מעלה אדומים, על כביש 417 (הכביש הישן ליריחו). המחסום פועל עד השעה 09.00 בלבד. האם הכוונה היא להקטין את עומסי התנועה של הבוקר בכניסה המזרחית לירושלים? מחסום דומה פועל באזור מישור אדומים. **מחסום פנימי.**

■ **עטרה** צפונה לרמאללה וסמוך לביר זית ולמעבר סורדא, על גשר העובר מעל כביש המתנחלים 465. זוהי חסימה המופעלת לעיתים וחוסמת את המעבר לכביש 60 ולצפון הגדה. **מחסום פנימי.**

■ **מחסום עין יאלו** על הכביש היורד מוולג'ה לקניון מלחה בירושלים. **מחסום כניסה לירושלים.**

■ **מחסום ענאתא** בצפון מזרח ירושלים, על דרך ענתות סמוך לרמזור בשדרות משה דיין. חוסם את המעבר לבאים מענאתא ומחנה הפליטים שועפאת. סמוך לגבעה הצרפתית. **מחסום כניסה לירושלים.**

33 ראה פרק התעמרות ושרירותיות.

■ **ענבתא** חסימה קבועה ולא מאוישת בצורת שער ברזל נעול, החוסם מעבר למכוניות בכביש ראשי בין שכם לטול-כרם. השער נמצא על כביש 57, מאות מטרים צפונית לצומת עם כביש 557, ליד ההתנחלות עינב וסמוך לכפר הפלסטיני ענבתא. בסוף מרס 2005 נפתח השער והוסר, ביחד עם מסירת טול-כרם לשליטה פלסטינית. חסימה **פנימית**.

■ **מחסום עציון** נמצא בצומת גוש עציון, ליד מעגל התנועה בצומת כביש 60 וכביש 367, סמוך להתנחלויות שבאזור גוש עציון. המחסום פעל באורח קבוע עד אמצע שנת 2004. במסגרת גל של הקלות הוסר המחסום, אך בחודשים האחרונים הוא פועל לעתים מזומנות. מחסום **פנימי**.

■ **מת"ק עציון** משרד של המנהל האזרחי האמור להנפיק כרטיסים מגנטיים ואישורי תנועה.

■ **ה"פשפש" באבו דיס** (בערבית: בואבה)³⁴ – ממוקם בשכונת אבו דיס שבמזרח ירושלים, בגבול בין שכונת א-שיח' לבין בית פאג'י. זהו מעבר **כניסה לירושלים** אך לא בדיוק מחסום, כי אם עמדת קפיצה מאולתרת בצד חומת ההפרדה. ביקורת התעודות אינה נערכת בקביעות אלא מפעם לפעם.

■ **צומת ג'ית** ממש ליד התנחלות קדומים, מקום מועד למחסומי פתע. בחיבור בין כביש 55 לכביש 60 יש נוכחות כמעט קבועה של ג'יפ צבאי והחיילים עוצרים מכוניות לבדיקה. חסימה **פנימית**.

■ **מחסום צומת תפוח** על כביש 60 בצומת תפוח, המחבר כביש זה עם כביש הרוחב 505 הבא מאריאל ויורד לבקעת הירדן. התנחלויות בסביבה: כפר תפוח, רחלים, עלי, מעלה לבונה, אריאל, מגדלים, מעלה אפרים. מחסום **פנימי**.

■ **מחסום צרה** סמוך לצומת ג'ית ולהתנחלות קדומים, ליד הכפר צרה. המחסום הוסר במחצית השנייה של חודש מרס 2005 אך בשעות הלילה הוא עדיין סגור בשרשרת. מחסום **פנימי**.

■ **מחסום קלנדיה** באזור שסופח לירושלים ב-1967 בסמוך לשדה התעופה המושבת עטרות, וליד הכניסה למחנה הפליטים קלנדיה. המחסום שולט על היציאה הדרומית מרמאללה. כיום (תחילת 2005), עדיין מהווה מחסום פנימי. עם השלמת בניית החומה בתוואי עוטף ירושלים, יועתק המחסום מערבה ויהיה **אחד משערי הכניסה לירושלים**.

■ **מחסום ריחן** דרומית לאום אל פחם, על גדר המערכת אשר ממערב לה ועד

34 עוד על ה"פשפש" ראה פרק התעמרות ושרירותיות.

לקו הירוק משתרע מרחב התפר ובו מספר יישובים פלסטינים. שם נוסף: מחסום 5,4. מחסום ריחן החל לפעול באוגוסט 2004 לאחר שמחסום ברטעה נסגר. ממוקם על כביש 596, דרומית מזרחית לריחן. התנחלויות סמוכות למחסום: ריחן, שקד, חיננית, טל מנשה. מחסום **כניסה למרחב התפר** המשמש גם כמעבר לגדה וממנה לבעלי אישורים.

■ **מחסום שבי שומרון** ליד ההתנחלות שבי שומרון, סמוך לכביש 60, במרחק חמש דקות נסיעה ממחסום בית איבא. בדצמבר 2004 הוסר המחסום, אך מפעם לפעם יש שם נוכחות של כוחות ביטחון ובדיקות. מחסום **פנימי**.

■ **מחסום שמעה** דרום הר חברון. מחסום זה הוסר בספטמבר 2004, בעת שהוצב מחסום סנסנה. ממוקם על כביש 60 סמוך לצומת שמעה עם כביש 317, וסמוך להתנחלות שמעה. מחסום **כניסה לישראל** אך מרוחק מהקו הירוק.

■ **שער התלמידים** נקרא גם שער החקלאים או שער 753. שער אחד בגדר ההפרדה, משל לעשרות השערים האמורים לאפשר מעבר דרך גדר ההפרדה. השער נמצא בשולי הכפר ח' ג'וברה. שער **כניסה למרחב התפר**.

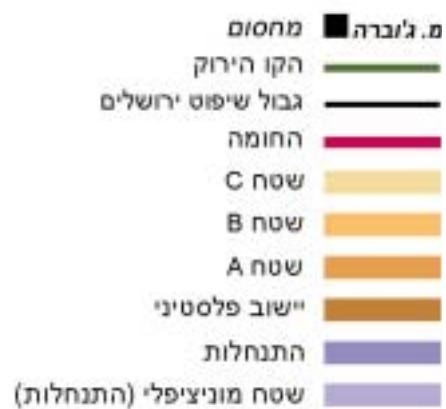
■ **שער שקד** זהו שער נעול ולא מאויש בגדר ההפרדה, מזרחית להתנחלויות שקד וריחן, שנפתח פעמיים ביום במיוחד לתלמידים ממרחב התפר הלומדים ביישובים פלסטינים ממזרח לגדר (טורה, יעבד). לעיתים מתאפשר המעבר באותה הזדמנות גם לתושבים מבוגרים המתגוררים בקרבת מקום, לפי שיקול דעת לא־עקבי של החייל התורן. שער **כניסה למרחב התפר**.

■ **מחסום תרקומיא** המחסום ממוקם על כביש 35 סמוך לצומת עם כביש הגישה לעיירה תרקומיא. מחסום כניסה לישראל, הנמצא במרחק כחמישה ק"מ מזרחית לקו הירוק. בתקופת אוסלו היה מיועד להיות המעבר הראשי מהרצועה לגדה.

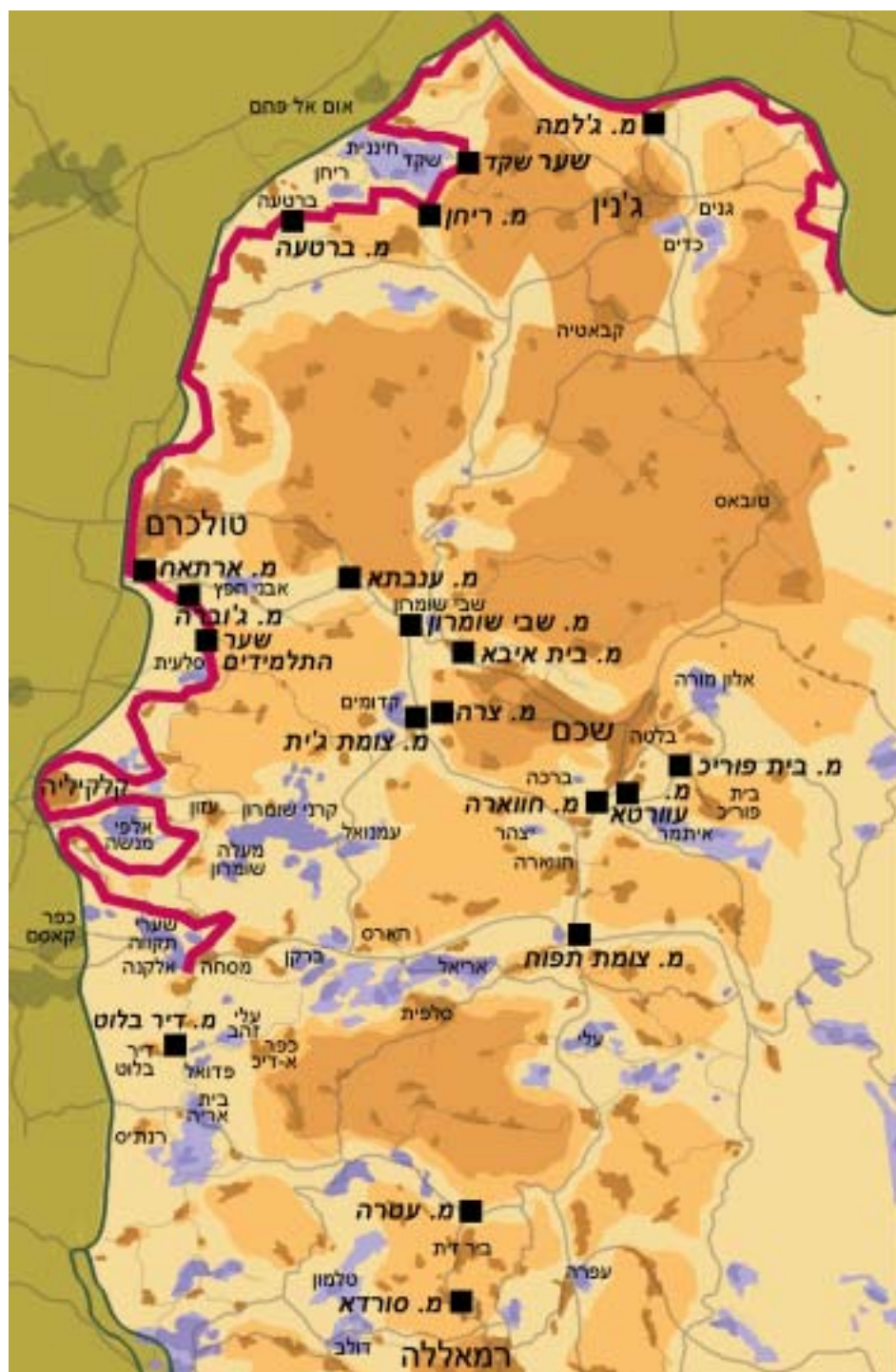
עוד אתרים הנצפים על ידי מחסום Watch מעת לעת:

■ מחסומים: בית עווה, ניעלין, דיר בלוט, זאווייה, מחסומי יריחו, חמרה, תיאסיר, מחסום באקה.

■ מפקדות תיאום וקישור (מת"קים): חברון, בית אל, טול כרם, חווארה, סאלם, יריחו.

שער התלמידים בגדר ההפרדה, ליד חירבת ג'זברה

כפיתה ונשק שלוף

ה"פּשפּש" באברדיס : עמדת קפיצה ליד החומה

מחסום בית איבא : המתנה

חברת מחסום Watch משקה אדם כפות

"אמבולנס" במחסום ג'זברה

חוקי התורה קודמים לחוקי האדם, כתובת בצומת תפוח

מאחורי הסורגים במחסום קלנדיה

מחסום חווארה: קרוסלה – שער תקוע

מחסום חווארה : כפות באזיקוני פלסטיק, בתא כליאה זעיר

מחסום חווארה

השער הסגור תמיד בענבתא. כדי להגיע לאמבולנס, החולה יאלץ לעבור מתחת לשער.

קרוסלות תקועות

במהלך שנת 2004 נשלחו כ-100 מכתבי תלונה מטעם מחסום Watch, שהופנו אל הצבא, משמר הגבול, המשטרה, המינהל האזרחי ומנהלות התיאום והקישור (המת"קים), משרד הביטחון וחברי כנסת.
13% מהתלונות זכו לתשובה מלאה; ל-30% מהמקרים התקבלה תשובה לא מספקת; ל-5% מהמקרים התקבל מכתב המאשר את קבלת התלונה, ול-52% מהתלונות כלל לא הגיע מענה.

סטטיסטיקת מכתבי התלונות

אחוז	נושא
19	אלימות – ירי, מכות, שימוש בגז מדמיע
4	עיכוב אמבולנסים
2	"הפסקת חיים" – עצירה מוחלטת של התנועה
19	הגבלת תנועה – כפרים חסומים, כבישים אסורים, מנועי תנועה
15	התנהגות לא-נאותה של כוחות ביטחון – התנכלויות, התעללויות, שרירותיות, יחס משפיל
7	החרמת מסמכים – תעודות זהות, רשיונות רכב ומפתחות
15	תנאים פיזיים במחסומים – קרוסלות צרות, שעות פתיחה מצומצמות, צל, מים, שירותים, משטח לבדיקת חפצים
4	מתנחלים – גרימת נזק לרכוש של פלסטינים, אלימות כלפי נשות מחסום Watch
15	אחר – "אלמנת קש", שימוש במחסומים לגבית מיסים ומתן דוחות תנועה קנטרניים, מדיניות המת"קים, דרישה לביטול קנסות לא מוצדקים, בקשות להסרת "מניעה", התנכלות למחסום Watch

להלן שלוש תלונות מייצגות:

1. תלונה מתאריך 6.5.04 על אלימות והתעמרות במחסום ג'זברה שבנפת טול כרם. לא התקבלה כל תשובה.
2. תלונה מתאריך 12.5.04 על התעמרות באדם נכה במחסום א-רם. לא התקבלה כל תשובה.
3. תלונה מתאריך 1.10.05 על חסימת דרכי הגישה לכפר ראמין שבשומרון, והחרמת תעודות זהות לשעות ארוכות. בתאריך 17.2.05 הגיע אישור לקבלת התלונה ובו נמסר שהנושא "בבדיקה".

6.5.04

אל: תא"ל אילן פז
ראש המינהל האזרחי

הנדון: התנהגות נציג המת"ק במחסום ג'זרה

שלום רב,

ביום שלישי 4.5.04 בשעות אחה"צ, הזדעזענו מהתנהגות ע', נציג המת"ק במחסום ג'זרה. כמו כן, התנהגותו של מתנדב קו התפר היתה על גבול עברה פלילית. נציג המת"ק החרים אישורי מעבר ברי תוקף מפלסטינים, בטענה כי "עקב הסגר האישורים בטלים". רק פנייתנו למפקד מת"ק טול כרם עצרה התנהגות זו.

ע' היה גס ובוטה ביחס למעבר פלסטינים במחסום, והיו מקרים שלמרות שהוא הקשה ומנע מעבר, מפקד המחסום אפשר את המעבר. ע' השתמש בקנה הרובה שלו על מנת להרחיק פלסטיני מלעבור במחסום.

מתנדב קו התפר התנפל על פלסטיני וכופף את ידו עד כדי התפתלות האיש על הריצפה מרוב כאב. אותו מתנדב היה ראש למסתערים ואלים במיוחד בשני מצבים בהם המתח במחסום עלה עקב אזעקות שווא. במקרה הראשון הוא עצר והכה פלסטיני שנסע מהמחסום בחזרה לכפר צור, ומכונניתו נראתה משום מה חשודה לחיילי המחסום. אחרי שהמכוננית נעצרה ונהגה יצא, הכה אותו המתנדב וכבל אותו באזיקים. (הפלסטיני שוחרר אחרי שאותה "הסתערות" התבררה כהסתערות שווא!). במקרה השני שוב הסתערו החיילים, ובראשם אותו מתנדב, לעבר פלסטיני שנראה כאילו הוא חוצה שלא במחסום. החיילים עצרו והכו אותו. בדיעבד שוב התברר שטעו.

אנו רואות בחומרה רבה אלימות פיזית ביחס לפלסטינים ללא כל עילה בידי חיילים במחסום!

מתנדבי קו התפר אמורים, לפי מיטב הבנתנו, לסייע לחיילים במחסום. בהתנהגותם הבוטה והעוינת כלפי הפלסטינים הם רק מעלים את המתח והלחץ ואת קוצר הרוח בתנאים הקשים ממילא במחסום.

אנו מצפים מכם לטפל במלוא החומרה ביחס למקרים אלה ולדווח לנו על כך.

בכבוד רב

בשם Watchמחסום

ע.מ.

העתקים: ראש מת"ק טול כרם, קאמיל

אברשה, אוגדת אי"ש

מח"ט חטיבת אפרים, תמיר

12.5.04

לכבוד
ניצב דוד צור
מפקד משמר הגבול

הנדון: התעמרות מזעזעת באזרח נכה על ידי לוחמי מג"ב

ב-5.5.04 בשעה 17:45 נתקלו שתי חברות מחסום Watch במחסום א-רם במחזה האימים הבא:

אדם נכה 100% על קביים (קשיים בהזזת הגפיים התחתונות, עיוותים בפה ובגוף) הגיע למחסום א-רם. האיש גר בבית לחם ומטופל ברמאללה והיה בדרכו לביתו. זוהי הדרך היחידה שנכה במצבו יכול לנוע בה, אמנם בקושי רב, כיוון שאינה כרוכה בטיפוס על חסימות אבנים. לדבריו, הוא עובר לעיתים קרובות במסלול זה ללא עיכובים.

לוחם מג"ב במחסום לקח את תעודת הנכה של האיש ולא אפשר לו לעבור. הנכה התחנן שתעודתו תוחזר לו והלוחמים איימו להחרימה. לאחר זמן-מה תעודתו אכן הוחזרה אך עדיין לא הותר לו להמשיך בדרכו. **הוא עוכב חצי שעה למרות שאינו יכול לעמוד. כשנפל, החיילים טענו שהוא עשה זאת בכוונה.**

בסופו של דבר התאפשר המעבר רק לאחר שביקשנו את התערבותו של מפקד מג"ב ירושלים.

אנו מודעות ללחצים האדירים ולקשיים הניצבים מול לוחמי מג"ב, המאיישים את המחסומים, ולצרכים הביטחוניים של המדינה. עם זאת אין בכך להצדיק התעמרות באיש נכה. איש מהלוחמים לא הפעיל שיקול דעת ורגישות אנושית מינימלית. משיחתנו עמך התרשמנו שאינך מגבה התנהגות זאת, ולכן אנו פונות אליך בבקשה לאתר את המתעמרים ולדאוג שהתנהגות כזו לא תשנה.

בברכה,

מ.ר.

בשם מחסום Watch

העתקים: אלוף ד"ר מנחם פינקלשטיין, הפרקליטות הצבאית הראשית
תא"ל רות ירון, דוברת צה"ל
האגודה לזכויות האזרח
ארגון "בצלם"

1.10.04

לכבוד :

אלוף משה קפלינסקי – אלוף פיקוד מרכז
 תא"ל גדי אייזנקוט – מפקד אוגדת איו"ש
 אל"מ יובל בזק – חטיבת שומרון
 תא"ל רות ירון – דוברת צה"ל

הנדון: כפרים חסומים בנפת שומרון

בניגוד להודעת דובר צה"ל מתאריך 14.6.2004, הצבא חסם את דרכי הגישה לכפר ראמין. תושבי ראמין נאלצים לנסוע בדרך חקלאית העוברת במטעי הזיתים כדי לעקוף מחסומים. אך חיילים אורבים לנוסעים ומתנכלים להם.

להלן עדות של משקיפותינו מאירוע חמור שהתרחש בתאריך 19.9.2004 :

החיילים שהגיעו בגי"פ עצרו את כל הנוסעים מכלי רכב שונים, החרימו את תעודות הזהות שלהם ושלחו את כולם להמתין בשמש הקופחת במגרש החניה מול המחסום בשבי שומרון.

החייליים בגי"פ שמרו אצלם את התעודות והאנשים חיכו שעות. בשעה 14:00 מצאנו עשרות מכוניות ו-90 אנשים ממתנינים, ביניהם 15 ילדים, חלקם פעוטות, וגם נשים מבוגרות. לאחת מן הנשים היתה יד מגובסת בגבס טרי. אחת האימהות הצעירות טענה שבנה, בן פחות משנה, רק יצא מבית חולים אחרי מחלה.

ניסינו לדבר עם החיילים ולטלפן לחטיבת שומרון ולמת"ק, אך ללא הועיל.

בשעה 15:00 שלחו החיילים את אחד מנהגי המוניות לקחת את תעודות הזהות שלהם מהחיילים שבגי"פ. הוא נסע וחזר כלעומת שבא כי החיילים סירבו לתת לו את התעודות. אחד מהם טען, לדבריו, שהוא המפקד ואף אחד לא יגיד לו מה לעשות.

בשעה 15:20 הגיעו התעודות ובתוך דקות אחדות התרוקן האזור ונותרו רק ארבע מכוניות. מאוחר יותר התברר שאיבדו את תעודת הזהות של אחד מן האנשים שעדיין נותרו במקום. בהתערבותנו הגיע שוב נציג מת"ק ונתן לאיש פתק המעיד שאיבדו לו את תעודת הזהות כדי שיוכל לפחות לשוב לביתו.

בדרכנו ליד הכפר דיר שאראף ראינו שהמפעל לארזיות השמן שלהם עולה בלהבות. התושבים לא ידעו להסביר מה בדיוק קרה. הם ציינו שזמן קצר לפני השרפה עבר במקום סיור של הצבא. פועלים שעבדו במפעל שמעו פיצוץ ואחריו פרצה השרפה. כל הגישות לכפר חסומות ולכן כבאית שהגיעה משכם לא הועילה הרבה.

1. המדיניות בה חוסמים כפר ולא מאפשרים לתושבים לצאת ולהיכנס ברכב היא **בלתי חוקית**, ודאי **בלתי אנושית**, ובניגוד להתחייבות צה"ל בפני בג"ץ. בשני המקרים המתוארים להלן נגרם סבל רב ומיותר לאנשים. בשרפה בדיר שאראף נגרם גם נזק כלכלי כבד ורק בנס לא עלה בחייהם של בני אדם. אנו תובעות להסיר את המכשולים ולאפשר גישה ברכב אל כל כפר ויישוב.
2. לקיחת מסמכים אישיים שלא למטרות המוגדרות בחוק – אסורה. בכל פניותינו אליכם בנדון הכשתם שימוש בהחרמת מסמכים לצורך ענישה. סירוב החיילים להחזיר את התעודות במשך שעות ארוכות אינו יכול להתפרש אלא כאקט של ענישה, ללא עילה מעשית. נבקשכם לשוב ולחדד את הנהלים בקרב החיילים.
3. נבקשכם לבדוק אם יש קשר בין סיור החיילים בדיר-שאראף והדליקה שפרצה במקום.

בברכה:

בשם מחסום Watch

מ.ר.

העתק: תא"ל אביחי מנדלבלויט, הפרקליטות הראשית הצבאית

נספח: לקסיקון למונחי הכיבוש מכנסת מלים

בספרו **הזמן הצהוב** (1987), בפרק שהגדרתו שאובה מהגדרתו של עמוס אילון "מכנסת המילים", כותב דוד גרוסמן: "מדינה במבוכה משכזבת לעצמה אוצר מלים חדש. ישראל אינה המדינה הראשונה שעשתה זאת, אך למי שהשפה חשובה בעיניו קשה ומקומם הדבר לחזות בהשחתתה האטית. לאט לאט מתפתח פה זן חדש של מילים מגויסות, בוגדניות, מילים שאיבדו את משמעותן המקורית, מילים שאינן מתארות מציאות אלא משתדלות להסתיר אותה". ספרו של גרוסמן נכתב לפני 17 שנה – פרק זמן ארוך מאוד. מאז גדלו והתרחבו ממדי המבוכה ובעיקר גדל הצורך להסתיר. צה"ל מעסיק כנראה בלשנים מיוחדים, יצירתיים מאוד, שתפקידם לתאר במילים דברים ומצבים שאין להם תיאור ואין להם שיעור. הם מעוותים את המציאות, מכשירים שרצים ומעצבים תפישות עולם שקריות.

המאבק של מדינת ישראל באינתיפאדה הנוכחית מתאפיין יותר מכל בענישת האוכלוסייה הפלסטינית, המתבטאת בין היתר בהגבלת חופש התנועה שלה. אחרי ארבע שנים של נוכחות במחסומים ברור לנו שהביטחון אינו הסיבה אותה הם מנסים למכור לנו.

השהייה במחסומים מחדדת את עינינו ואת אוזנינו. הפכנו רגישות יותר לשקרים השגרתיים והיום-יומיים המלווים את חיינו, למונחים המכובסים הסובבים את הוויית המחסומים ומסתירים מציאות של עוול, הפקעות שרירותיות ושליטת זכויות אדם. אנו נוציא אותם, נפרוש אותם לעין השמש ונסביר אותם.

זר לא יבין זאת, אבל כמו בכל תרבות, בניה מתקשרים ביניהם במונחים המוצפנים בקוד שנראה שכולם מבינים. ברשימה שלהלן תמצאו מבוחר מונחים ומילים המשמשים כעגת המחסומים.

בדיקה רנדומלית עיכוב ובדיקת תעודות אקראית של הולכי רגל או נוסעי המוניות במחסומים. איך יודעים את מי לעצור? **"תסמכו עלינו, אנחנו יודעים בדיק את מי לעצור."** הטיעון הביטחוני כאן די מופרך, שאם לא כן היה צורך לבדוק את כולם.

גב אל גב העברת סחורות ממשאית בצדו האחד של המחסום אל משאית בצדו השני. באופן כזה עוברים/מעבירים גם חולים מאמבולנס לאמבולנס. כמעט בכל מחסום אנשים צריכים לעבור כברת דרך ארוכה ברגל, מהרכב המסיע אותם אל

המחסום, ומשם עד הרכב המסיע אותם הלאה מן המחסום. נוהל זה מקשה במיוחד על חולים וקשישים ואנשים המטופלים בילדים. המונח אינו משקף כלל את גודל העוול.

גדר ההפרדה באתר האינטרנט של משרד הביטחון (מכבסת מילים מופלאה בזכות עצמה) – קוראים לגדר ההפרדה פרויקט "מרחב התפר", והיא מתוארת כך: **העיקרון המנחה הוא להבהיר ויזואלית שמדובר במרחב שאין לעבור אותו ומכאן שאדם שיזוהה כמי שמנסה לעבור אותו יוגדר כ"מחבל פוטנציאלי". תפיסת ההפעלה של המרחב כולו תהיה מותאמת לכך וכן גם הוראות פתיחה באש.**

מכל עוולות הכיבוש, גדר ההפרדה היא הבוטה והיקרה ביותר. אורכה המתוכנן 680 ק"מ ועלותה המשוערת שישה מיליארד ש"ח. גם בית הדין הבינלאומי בהאג הגדיר אותה כפשע מלחמה. הגדר היא התגלמות האובססיה הישראלית להגבלת התנועה של הפלסטינים, לסיפוח עוד ועוד שטחים, ובעיקר "לא לראות ערבים בעיניים". רחוק מן העין רחוק מן הלב, אמרו רבותינו.

האם יש הצדקה לגדר מבחינה ביטחונית? מן הסתם, לפני שניווכח בכך ניאלץ לשלם את כל ששת המיליארדים, לעקור רבבות עצי זית, לגלח מאות דונמים של שטחים ירוקים, להפקיע אדמות ובארות מים חיוניות לחקלאות הפלסטינית, לשלול לצמיחות את חופש התנועה של עוד ועוד אנשים ולספוג עוד גינויים בינלאומיים. אהוד ברק קבע: אנחנו פה והם שם, טענה שאף היא חוטאת לאמת. חלקים גדולים מגדר ההפרדה אינם חוצצים בין פה לשם אלא מפרידים בינם לבינם, כלומר חוצים משפחות, מפרידים חקלאים מאדמותיהם וילדים מבית ספרם (ע"ע **מרחב התפר**). ייתכן שגדר ההפרדה אכן תפחית את מספר הפיגועים בטווח הקצר. אך האם נשקלה התועלת מול הנזקים? האם נלקחה בחשבון עוצמת השנאה שהגדר מעוררת? האם לא ברור שהיא מרחיקה את הסיכוי לשלום בר-קיימא בינינו לבין הפלסטינים? אין לשכוח שהגדר לא רק כולאת את הפלסטינים בתחומי מושב קטנים, היא גם מכילה את ישראל בתוך גטו, לאמור – אנחנו תמיד נשאר בועה ולא נאפשר השתלבותנו כחלק מהמזרח התיכון.

ג'ורה בור, בערבית. בור ביוב, בעברית. כך קוראים החיילים למכלאה שבה מוחזקים המעוכבים (ע"ע). זהו עוד ביטוי לבוז ולזלזול בבני אדם הנשלחים לחכות שם, שמתיימר להעניק גם תחושת כוח ועליונות. **"תעוף לג'ורה ותחכה עד שאני ארשה לך לצאת משם"**.

הדרה מרחבית כצפוי במכבסת מילים, המשמעות האמיתית של המונח "מרחב" היא דווקא צמצום, דחיקה, איסור וסגירה. הדרה מרחבית אינה נוגעת ליהודים, אלא רק לאיסור על הפלסטינים לשהות או להתגורר במקומות מסוימים. איזה מקומות? את זה קובע מי שהמרחב בידו.

"הם" נקיטת גוף נסתר רבים באה תמיד עם חריצת משפט שאין עליו עוררין:

"הם כולם משקרים, הם כולם מחבלים". זוהי ההנמקה הלגיטימית ליחס הנוקשה של הצבא לפלסטינים. **"הם יודעים"** (ולמרות זאת הם עושים מה שעושים) זו הטענה המקובלת המתרצת יחס אכזרי במיוחד, כמו נוהל "הפסקת חיים" (ע"ע), הריסת בתים, הפקעת מוניות ועיכוב במחסומים. זה התירוץ האולטימטיבי לכך שאין שילוט ואין הודעות על הגבלות ואיסורים המשתנים מדי יום.

זליגה/דליפה מי שנתפסו כשהם עוקפים את המחסום (ואת העיכובים, הטרטורים ובזבוז הזמן היום-יומיים) "דרך ההרים", נקראים זולגים או זולפים. העונש החינוכי על זליגה הוא שעות ארוכות של עיכוב במחסום.

חיות הגדרה זואולוגית של הפלסטינים בפי החיילים. שמים המון צפוף, ממחר ועצבני בתוך שרוולי בטון או גדר, לפנייהם "קרוסלות" (ע"ע) נתקעות, מתנהגים אליהם בגסות, מעכבים אותם שעות בחום או בגשם וחורצים עליהם משפט: **"הם כמו חיות"**. רק לשם השוואה, קחו נהג ישראלי שתפסו לו את החניה, ותראו.

יחידת המעברים ההגדרה "מחסום" עברה כביסה ועתה היא "מעבר". החיילים המשרתים שם נקראים "יחידת המעברים". למה לא להיות חיוביים? ועוד שכך אפשר להכריז על סילוק כל המחסומים הפנימיים בגדה. עכשיו יש רק מעברים.

ישובים/התיישבות/מתיישבים בגבור החשש שמא בְּאֶשֶׁת ההתנחלויות נמאסה על הציבור, מייד כובסו השמות מתנחלים/התנחלויות והלבינו כשגל. על השלט במחסום המכוון מכוניות למסלול השמור רק למתנחלים כתוב: "מתיישבים". מושג תמים עם ניחוח של הציונות הישנה והטובה.

כתר בעוד הסגר (ע"ע) מונע מעבר פלסטינים לישראל, הכתר סוגר כל עיר וכל כפר בגדה, אין יוצא ואין בא. להגברת יעילות הכתר צה"ל הורס כבישי גישה לכפרים הפלסטיניים, חוסם אותם בקוביות בטון גדולות, או חופר בהם מהמורות גדולות ומשאיר מכשולי עפר בלתי עבירים. המצוקה מולידה דרכים חלופיות משובשות ביותר, שמזיקות למכוניות של הפלסטינים ומגבירות את השנאה והתסכול. **"הם יודעים שיש כתר אז יותר טוב שיישארו בבית"** (מפקד מחסום).

לך לסורדא הכפר סורדא נמצא מצפון מערב לרמאללה, סמוך לביר-זית. בלשון הקסרקטינים פירושו: **עוף לי מהעיניים, שמישהו אחר יטפל בך**. ליה נירגד, פעילת מחסום Watch, מתארת בספרה חורף בקלנדיה:

"סורדא סורדא, כמה פעמים שמענו את החיילים משלחים לשם אנשים עיפים, בכל שעה, בכל מזג אויר. כבר הבנו שדרך סורדא הם יכולים להגיע בדיוק לאן שהיו מגיעים אילו אישרו להם לעבור במחסום. אבל בשביל לעבור במחסום צריך תסריח (אישור), ובשביל לעבור בסורדא צריך רק זמן וכסף. עשרים וחמישה שקל לטרנויט, שעה וחצי בדרכים."

ליה וחברותיה למשמרת החליטו לבדוק בעצמן ונסעו לסורדא ואחר כך דרך בית אל

עד צומת אדם, ומצאו את עצמן כעבור כ-50 ק"מ ושעה נסיעה בצדו השני של מחסום קלנדיה. כן, משם מותר לנסוע. משם הם כבר לא מהווים סכנה ביטחונית.

המוקד ההומניטרי של צה"ל על פי המשפט הבינלאומי, ובמיוחד לפי אמנת ז'נבה הרביעית להגנה על אוכלוסייה אזרחית במצב של מלחמה או כיבוש, הכוח הכובש הוא האחראי לחייה, לשלומה, לביטחונה ולמרקם החיים של האוכלוסייה האזרחית הנתונה תחת כיבוש. זאת, כדי לאפשר לה לנהל חיים נורמליים ככל האפשר, גם כאשר נלחמים בטרור. ישראל חתומה על אמנת ז'נבה, אולם היא לא מכירה בהחלטה על השטחים, מכיוון שהיא לא מחשיבה את הגדה המערבית ואת רצועת עזה כשטחים כבושים. עם זאת, כדי לא להצטייר רע בעיני העולם, הוקם גוף המתקרא מוקד הומניטרי, שאינו אלא עלה תאנה המכסה על היעדר יחס הומניטרי בשטחים הכבושים. בפועל, לא הפלסטינים ולא החיילים יודעים על קיומו. בכל אופן חובה לציין שבמקרים מסוימים המוקד אכן נענה לפנייות ועוזר. כך, תחת מסיכה של "הומניטאריות", הופכים צרכים יום-יומיים לצרכים חריגים, הזקוקים להרשאה לפנים משורת הדין.

מזעור החיכוך עם אוכלוסייה נגועה בטרור להשגת היעד הזה הכריזו בגדה על כבישים מסוימים כ"סטריליים", כלומר שלפלסטינים אסורה כליל הנסיעה עליהם; נבנו מגדלי תצפית (פילפוקס) הצופים מגבוה על שטחים נרחבים ומצוידים במיטב המכשור האלקטרוני; נתווה קו דמיוני במחסומים שמעבר לו אסור לנהגי המוניות להחנות את רכבם; הוצבו בתוך המחסומים קרוסלות (ע"ע) המופעלות בשלט רחוק ושומרות את הנבדקים במרחק ביטחון מן הבודקים.

מחסום מדלג מעצם הגדרתו הקלילה מובן כי זהו מחסום לא קבוע, שמיקומו משתנה בהתאם לדילוגי המצב הביטחוני. כמו אחיו המחסום הקבוע, גם המדלג ממרר, מעכב ועוצר את החיים. לרוב זהו ג'יפ צבאי שחוסם את התנועה.

מחסום קבע בשטחים הכבושים יש כ-60 מחסומי קבע ומתוכם רק 19 הם מחסומי כניסה לישראל. בנוסף יש עוד 600-700 מכשולים וחסימות, קבועים ומדלגים (הנתונים נלקחו מתוך דוח בצלם, אוגוסט 2004). מטרת המחסומים להפריד בין כפר לכפר, בין כפרים לעיר המחוז, בין יישוב לכביש הראשי העובר לידו, בין ילדים לבית ספרם. כמעט כל יציאה מהבית כרוכה במעבר במחסום. המחסום, או הסרתו, משמש כקלף במשחק הצביעות: מגיע ביקור של בכירים אמריקאיים באזור, או הגיע הזמן לשחרר עוד הכרזה על ויתורים והליכה לקראת? צה"ל מודיע שהוא מוריד כך וכך מחסומים (בדרך כלל הוא נוקב בעשרות), ורק נשות מחסום Watch העוקבות אחרי ההצהרות מצביעות על חוסר האמת שבהודעות אלה. יועץ שר הביטחון, ברוך שפיגל, הממונה על "מרקם החיים" בגדה (מושג מכובס שהיה קודם לכן "החיים תחת עול הכיבוש"), הציע לבטל את המושג "מחסום" ומעתה לקרוא לו "נקודת בידוק". ייתכן שהוא שאב את הרעיון מהנוהג

היהודי להחליף את שמו של הילד שחלה, כנגד עין הרע. בשם החדש אין ולו רמז קטן למניעת חופש התנועה ולמירור החיים במחסומים, שאין להם דבר עם צורכי ביטחון.

המחסום שלי אין לטעות בביטוי החיבה הזה, מדובר בהכרזת שליטה ועליונות ללא עוררין. המחסום הוא אמצעי השליטה הנפוץ ביותר בשטחים הכבושים, וככה הוא מחלחל גם אל מחזור הדם של החיילים. הביטוי שגור לרוב בפיו של מפקד המשמרת המאיישת את המחסום. זה **המחסום שלי ואת לא תגידי לי איך לעשות את העבודה שלי** (ע"ע עבודה).

מנועי שב"פ בעיקר גברים צעירים (מאות אלפים כמשוער), הכלולים ברשימה שנקבעה על ידי השב"כ ובגינה הם מנועים מקבלת כרטיס מגנטי. הכרטיס המגנטי הוא תנאי הכרחי (אך לא מספיק) לקבלת אישור לנוע בתוך השטחים או לעבור למרחב התפר ולישראל. לכאורה המניעה נועדה לסנן ולעצור אנשים מסוכנים ומרשימה זו כנראה יציל רק המוות. אך בפועל פלסטיני שיכול להרשות לעצמו להגיש בג"צ, מצליח לרוב לבטל את המניעה עוד לפני הדיון בבית המשפט, ללמדך שלא היתה לכך כל עילה מלכתחילה.

מעוכבים גברים צעירים, בטווח גילים שמשנתנה מעת לעת, המעוכבים במחסום עד לבירור מידת הסכנה שבהם. גם אם בידם כרטיס מגנטי או אישור מעבר תקף, החייל לוקח מהם את תעודת הזהות ומעלה את מספרה באמצעי הקשר בפני השב"כ, והנבדקים נשלחים למכלאת המעוכבים. הבדיקה נמשכת בין חצי שעה לשלוש שעות ואף יותר, זאת בנוסף להמתנה ממושכת לעיתים בתור הרגיל. העיכוב משמש גם כ"עונש חינוכי" שעליו מחליט החייל במחסום לפי מצב רוחו. יש להדגיש כי רובם המכריע של המעוכבים משוחררים בסופו של דבר לדרכם ללא נקיטת אמצעים. את מי מעוכבים? זולגים שנתפסו בהרים; חוצפנים שהעזו לדבר או להביט לא יפה אל החייל; נהג מונית שעבר את הקו הדמיוני שמעבר לו אסור לחנות (ע"ע **סטריילי**); אזרחי מדינות זרות המבקשים לבקר קרובים בגדה; "שקרנים" שגרסתם לא אמינה בעיני החיילים. בקיצור, כל אחד יכול למצוא עצמו במכלאה או בג'ורה (ע"ע **ג'ורה, תלתליות**), ולבזבז כחצי יום על הספסלים השבורים ורצפת הבטון הרטובה והמטונפת, ממש על יד בתי שימוש מצחינים, שאינם מחוברים לשום ביוב. כאשר הם מעזים להתמרמר או להתחנן הם מקבלים הוראה ש"אסור לשבת", "אסור לעשן סיגריה" וכיוצא באלה צעדי זהירות ביטחוניים. יצוין כי נשים מעוכבות אף הן, אך רק לעיתים רחוקות. לא אחת קורה שהחייל כלל אינו מעלה את מספר תעודת הזהות של המעוכב מול השב"כ, או לא מזדרז לשחרר אותו כאשר מתקבלת התשובה המיוחלת.

מצלמה מצלמה במחסום היא כמו סמרטוט אדום לשור. צלו של בית הדין הבינלאומי בהאג מבעת את צה"ל. המצלמה מתעדת גם הפרת זכויות אדם, ולכן כל

עדות מצולמת היא עדות מאיימת. החיילים מתרצים את התנגדותם לצילומים בטענה כי המחסום הוא שטח צבאי סגור ועל כן "סודי" ואין לצלמו. זוהי טענה מגוחכת שכן אלפי פלסטינים עוברים בו מדי יום ולפעמים, לצערם, פעמיים ביום, ורואים הכל. ציטוט מפי שוטר משמר הגבול (עיתון מעריב): "אתה עומד שם על הכביש, נושם את הגז של המכוניות ויכול להיתקע שעתיים בלי מים. לאף אחד לא איכפת ממך. המפקד מגיע עם ג'יפ, פותח את החלון, שואל מה קורה ונוסע. בזמן סגר מתאספים כמה עשרות פלסטינים שרוצים להיכנס לארץ, מתנפלים, חלק זורקים אבנים, ואתה לא יכול לעשות כלום כי במחסום יש שלוש זקנות מארגון זכויות אדם עם מצלמה ולמחרת כל מה שאתה עושה יהיה בעיתון!!!"

מקרים חריגים/עשבים שוטים מעשים רגילים שמבצע צה"ל בשטחים דבר יום ביומו, הנחשפים בידי העיתונות, משקיפים זרים, חיילים שמצפונם נוקף אותם, או חברות מחסום Watch. משנחשפו, הצבא מזדרז להתנער מהם ולהדגיש כי אלה מקרים יוצאי דופן, חריגים. אותם המקרים עצמם, שנחשפים על ידי פלסטינים, מוגדרים מייד כשקרים (ע"ע צה"ל רואה בחומרה).

מרחב התפר המושג הזה התכווץ מאוד בכביסה והחוט שממנו תפרו אותו עשוי תיל או בטון בגובה 8 מטר וברוחב 100 מטר, ואין שום מרחב אלא הצרת צעדיהם וחייהם של הפלסטינים. הכוונה במושג זה למובלעות שנכלאו בין הקו הירוק ובין גדר ההפרדה (ע"ע) שנבנתה מזרחית לו. במובלעות מצויים יישובים ושטחים פלסטינים, שהופרדו על ידי הגדר מרצף השטחים והיישוב הפלסטיני בגדה. כך, למשל, בתוך מרחב התפר נמצאים שטחים חקלאיים נרחבים, שבעליהם גרים בגדה וזקוקים לאישור מיוחד שלא תמיד ניתן כדי לעבד את אדמותיהם או למסוק את זיתיהם. לעומתם, פלסטינים המתגוררים במרחב התפר זקוקים לאישורים מיוחדים כדי לצאת ולהיכנס מתוך ואל מקום מגוריהם (ע"ע שב"חיים בניתם שלהם). שגרת החיים היום-יומית מופרעת קשות.³⁵

מת"ק מנהלת תיאום וקישור, שתפקידה לטפל בעניינים האזרחיים של הפלסטינים. המת"ק הוא הזרוע הביורוקרטית הכלי-יכולה של הכיבוש וככזה הוא מפעיל אלימות סמויה מן העין אך אכזרית ומתוחכמת ביותר. המת"ק יושב בעמדת שליטה מוחלטת וסמכותו רק מתחזקת ככל שהוא שרירותי יותר. תפקידו של המת"ק להנפיק אישורי מעבר או אישורי עבודה/כניסה לישראל. רק עם אישורים כאלה הפלסטינים יכולים, אומנם בקשיים מסוימים, לנוע מעבר לדלת אמותיהם בגדה או ברצועה, להתפרנס, לשמור על קשרי משפחה, להגיע לאוניברסיטה, לבית החולים.

נוהל אלמנת קש ניהול החרמת בית מאוכלס, לשימוש הצבא. הצבא מקצה

35 ראה פרק מניעת חופש תנועה באמצעות הביורוקרטיה.

לדיירי הבית מקום מחיה מצומצם (חדר) אך כמעט ואינו מאפשר להם קשר עם סביבתם. בספר **מראה מקום** של גלעד עברון מובא תיאור הנוהל הזה:

...אותו לילה החלו גשמים לנקוב בטיפות כבדות את האדמה ולהינתז מהסלעים. כבלים היטלטלו ברוח כנגד עמודי צינור נוטים על צדם, האדמה ניגרה בבוץ חלקלק, יונק, הברקים הבהבו במרחקים וקור עז פשט בהרים. אחרי חצות הלילה נפלה ההחלטה שאין לאפשר לחיילים לשהות באוהלי השדה המתעוותים להקיא ברוח. זקיפים תורנים הוצבו בחוליית הפיקוד הקדמית ושאר חיילי היחידה חלחו לתוך בתי האבן של הכפר. הם העירו משנתן משפחות של כפריים, בדקו את חדרי הבית, העמידו שומר, הורו לבני המשפחות להצטמצם וכעבור זמן קצר מילא הבל פיהם הסמיך של החיילים הישנים את החדרים שהוחרמו, וקול נחירה בעל בתי בטוח נתחב באוזני דיירי הבית המכווצים שהפכו לזרים בביתם.

נוהל הפסקת חיים נוהל המתקבל בצינורות הגבוהים בעקבות התרעה על מחבל העושה דרכו אל המחסום. עם הפעלת הנוהל נעצרת ומשתתקת התנועה במחסום לשעות ארוכות. דוגמה אחת מני רבות: באוגוסט השנה הופעל הנוהל במעבר אל-ח'אדר ליד בית לחם. במשך 10 שעות שמרו חיילים חמושים על המעבר מבית לחם אל חמישה-שישה כפרים מצדו השני של הכביש. מאות אנשים חיכו שם בשמש הלוהטת כדי לחזור הביתה. אמהות שהשאירו ילדים בבית, סטודנטים שחזרו מן הלימודים, רופאים, פועלים שחזרו מהעבודה, נשים הרות ואפילו אמן אחד עם תיאטרון בובות במזוודה. מול כל אלה עמדו חיילים חמושים ותחילנותיהם של המבקשים לעבור נענו בצעקה אחת: "**לכו מפה, לכו הביתה!**"

נוהל שכן זה לא המקרה שחסרה כוס סוכר. מדובר בנוהל הידוע לשמצה של שימוש בבני אדם כבמגן חי, כדי למנוע סיכון ביטחוני לחיילים, למשל, כאשר צריך לפרוץ לבית של פלסטינים. הנוהל נפסל בבג"צ אבל מכוח ההרגל או מטעמי נוחיות הוא עדיין בשימוש ואף אומץ במחסומים. נצפה במחסום בית איבא אבל נראה שהוא נהוג גם במקומות אחרים:

החיילים, שנמאס להם לרוץ אל ההרים כדי לצוד עוקפי מחסומים, בוחרים באחד המעוכבים, שתעודת הזהות שלו שמורה לבטח בכיסם, ומצווים עליו לשוטט בהר ולאחר זולגים (ע"ע), לתפוס אותם ולהביאם למחסום. ומה אם הבחור יעלה אל ההר ובכל זאת לא יסגיר את ידידיו, שכניו, חבריו לספסל הלימודים ויניח להם לעקוף את המחסום? אל דאגה. צה"ל לא פראיר. גבוה בעמדת התצפית של הפילבוקס עומד חייל המצויד במשקפות משוכללות ורואה את הזולגים, אבל למה לו לרוץ? שהערבי ירוץ. הבחור שנבחר למשימה אינו יודע לבטח אם יש תתצפית בפילבוקס, אבל הוא יודע כי אם לא יבצע את הפקודה תישאר תעודת הזהות שלו טמונה עמוק עמוק בכרטיסיות השב"כ יחד עם הפרנסה, המשפחה, הלימודים או הבריאות. נשאר רק לשער מה עושה הנוהל האכזרי הזה למרקם השביר בלאו הכי של החברה הפלסטינית.

ניילון כיוון שהאישור הוא חתיכת נייר העוברת ידיים רבות וחיילים רבים ממשמשים, מקפלים ופותחים אותו, הוא עלול להיקרע ואז הוא פסול לעדות. מצאו הפלסטינים דרך והידקו אותו בתוך ניילון – כך יישמר נקי ומוגן. בתגובה יצאה הוראה לפסול כל אישור מנוילן בחשד שהוא מזויף. כל מי שניילנו את אישוריהם נדרשו ללכת למת"ק ולהחליפם בחדשים. הווה אומר הפסד של כמה ימי עבודה והוצאות נסיעה, שלא לדבר על הטרטורים – תלך, תבוא, מחר, מחרתיים, וכו'.

נינג'ה נשים פלסטיניות רעולות. אלה מתבקשות להסיר את הרעלה מפניהן מסיבות ביטחוניות או חינוכיות. **יאללה נינג'ה, תעאלי, תורידי את זה.**

סגר מניעת תנועה גורפת מהשטחים אל תוך ישראל. הסגר מופעל בכל עת שמתעורר חשש ביטחוני מכל סוג: התרעות ביטחוניות, חגים יהודיים, חגים מוסלמיים ואירועים חריגים (מות ערפאת למשל). האם יש או אין סגר היום? לכך יש שתי תשובות: כן ולא. תלוי את מי שואלים. בדרך כלל – על פי אמצעי התקשורת – הסגר מסתיים זמן רב לפני הסרתו בפועל במחסומים. **"מה איכפת לי שאתה גר שם? אתה לא עובר, אתה לא מבין? היום יש סגר. לא יודע ולא איכפת לי עד מתי"**. (דברי חייל לפועל שביקש לחזור לביתו מהגדה למרחב התפר).

סגר/כתר נושם/מוגבר השימוש הרשמי במלה נושם או מוגבר מכיר בעובדה שסגר רגיל חונק לחלוטין את האוכלוסייה המכותרת או הסגורה, ושבתנאים מסוימים ניתן להקל עליו או להגביר אותו. בפועל, כפי שאנו רואות במחסומים, אין מי שמבין בהבדל בין סגר נושם לסגר לא-נושם, לא החיילים ולא התושבים. השימוש בהגדרות שונות לאותו עינוי הוא תעתוע, גניבת דעת ואחיזת עיניים, בדרך כלל למטרות הסברה.

סטריילי מושג גזעני המסייע למזער חיכוך עם אוכלוסייה נגועה בטרור (ע"ע). בשטח סטריילי אין ערבים. למשל, השטח במחסום בין הקרוסלה (ע"ע) לבין עמדות הבידוק של החיילים חייב להיות נקי מערבים. כבישים סטרייליים (כבישי מתנחלים) נקיים מנוסעים ערבים. במרכז חברון יש "כביש מטוהר". לאחרונה התחזק המושג הסטריילי ונצפתה משמעות חדשה למושג – שטח סטריילי הוא שטח נקי מחברות מחסום Watch.

עבודה מושג הרואי מימי ראשית המדינה שהתכבס והתכסה בכתמים שליליים. עבודה זה רע הכרחי, משימות ביטחון פסולות או אסורות מבחינה מוסרית. **מישהו צריך לעשות את העבודה... תפסיקי לנדנד את מפריעה לי לעשות את העבודה...** לפלסטינים שמבקשים לעבור במחסום וללכת לעבודה אומרים: לכו לעבוד אצל ערפאת.

עוצר איסור יציאה מן הבית בעת שצה"ל "פועל במקום". העוצר יכול להימשך

כמה שעות או חודש ימים. אחרי "מבצע חומת מגן" היתה העיר שכם (כ-120,000 תושבים) נתונה בעוצר יותר מ-60 יום.

ערבים שלא כמו פלסטינים, המאופיינים במונחים ביטחוניים, הערבים מאופיינים בעיקר במונחים מתחום האנתרופולוגיה (ע"ע **הם**).

לערבים יש מושגי זמן שונים... ערבים לא סובלים מחוס... זה ידוע שאצל ערבים לא מכובד לשאת תינוק על הידיים, לכן אף אבא ערבי לא מחזיק את התינוק שלו על הידיים... אתם לא נשואים. אני רואה שאתם לא מתאימים... (ע"ע חיות)

ערבית לשון עתיקה ועשירה, שפת אם של כ-110 מיליון בני אדם במזרח התיכון ובצפון אפריקה, המצטמצמת אצל חיילי המחסומים לכדי 10 מילים בעזרתן הם מבצעים את מלאכת השיטור והשליטה:

יש תסריח? – יש אישור מעבר? (כי בלי זה אין מה לדבר בכלל).
ארג'ע לוורא! – חזור אחורנית (כשמאחוריך לוחצים ונדחקים עוד מאה אנשים ולפניך קרוסלה תקועה).

ואחד ואחד! – אחד אחד ("עד שלא תסתדרו ואחד ואחד, אף אחד לא יעבור אצלי...").
תעאל! – בוא הנה (נאמר בלי אבחנה לגברים ולנשים. לחיזוק הפקודה מסמנים באצבע אחת, בכף יד, במנוד ראש).

רוח! – לך, 'סתלק, תעוף לי מהעיניים ולא איכפת לי לאן – "רוח מכאן, מה אתה לא מבין עברית... רוח ללבית (לא דווקא לבית שלך)... רוח ללג'ורה, רוח ללבטון" (לך למכלאה).

ממונע! – אסור.

יאללה תעשה פרסה – כמו "יאללה הביתה" אבל יותר מתוחכם.

יאללה בנאת – קדימה בנות, ילדות (נאמר לנשים מכל הגילים והמצבים).

ערפאת "את יודעת שערפאת נולד בבית פוריפ?" המיתוס הזה הסביר במשך חודשים רבים במחסום בית פוריפ את ההגבלות הדרקוניות המוטלות על העוברים בו.

פוטנציאלים עוד סוג של "מנועים", שהם קרובי משפחה, שכנים ומכרים של מי שנתפס כחשוד בפעילות טרור או של מי שנהרג בידי צה"ל. כל אלה נחשדים כבעלי מוטיבציה לבצע פיגועי הזדהות ונקמה, ולכן נכללים ברשימת המנועים הענקית של השב"כ (ע"ע). כך הפוטנציאלים נענשים כפליים, עונש המניעה בנוסף לעונש על אובדן יקיריהם.

המונח הזה מאשר כי גם צה"ל מבין שהכיבוש מייצר עוינות ומשטמה בעלות פוטנציאל גבוה לייצור מפגעים חדשים.

פלסטינים "תקינים" שאינם מהווים סיכון ביטחוני. בחוזר הוראות מח"ט שומרון מתאריך 27.10.04 (הנחיית מח"ט – נוהל עיכוב פלס' – מחסומי הקבע): נקבע כי "ניתן לעכב את הפלסטינאים התקינים העוברים במחסומי הקבע על פי חוק – למשך עד שעה לצורך בדיקת ת.ז."

צה"ל רואה בחומרה הפלה מלאכותית של החקירה שנפתחה בעקבות **המקרים החריגים** (ע"ע). על מיעוט החקירות אפשר ללמוד מתוך הפרוטוקול של ועדת חוקה חוק ומשפט של הכנסת מיום 18.8.04, בישיבתה בנושא: שמירת זכויות אדם בשטחים תוך כדי מלחמה בטרור.

קרוסלות כמו המחסום המדלג, גם מונח זה לקוח מתוך הטרמינולוגיה החביבה של מגרשי המשחקים. אלה שערים מסתובבים המעבירים "ואחד ואחד" את הממתינים במחסום בדרכם אל הצד השני. החייל השולט מרחוק בסיבוב הקרוסלה ניצב במרחק כ-10 מטר ממנה. יש מחסומים שבהם מוצבות שתי קרוסלות בזו אחר זו באותו מסלול. הדבר מאפשר מזעור חיכוך (ע"ע). רוחב הכנף של הקרוסלות שנוצרו במיוחד לאוכלוסייה הפלסטינית הוא פחות מ-60 ס"מ. לשם ההשוואה, רוחב הכנף בקרוסלות בתוך מדינת ישראל הוא 80 ס"מ ואף יותר. בקרוסלות הפלסטיניות לא נלקחו בחשבון מזוודות וחבילות גדולות, אנשים כבדי גוף או אמהות עם ילדים.

במקרים רבים הקרוסלות נתקעות כאשר בתוכן כלואים אנשים; הלחץ לצאת כבר מן המחסום מייצר צפיפות, עצבנות וחוסר סבלנות ואנשים – גברים ונשים, זקנים, תינוקות וילדים ונכים – נמחצים כנגד הסורגים והקרוסלה הופכת למלכודת (ע"ע **חיות**).

ריקוד ריקוד של ערבי במחסום. **"תרים את החולצה, תסתובב ימינה, תסתובב שמאלה, תוריד"**.

שב"חים שוהים בלתי חוקיים, בעלי תעודות זהות פלסטיניות הנמצאים בישראל ללא היתר. שב"חים הם תוצר של המדיניות השרירותית של הענקת אישורי תנועה, ועצירה מוחלטת של תהליך איחוד משפחות. כאשר שב"ח נתפס הוא אמור לחתום על טופס בעברית: זהו שאלון אישי גדול בו פרטים רבים על השהייה בישראל, מעסיקים, מקומות לינה וכו'. בדף נפרד חותמים על התחייבות לא להיכנס לישראל ועל ערבות של אלפי שקלים. שב"ח שנתפס פעם נוספת – יכלא. באברדיס שוטרי משמר הגבול מעלימים עין מכניסת בעלי ת"ז פלסטיניות לתחום ירושלים, אך מייד אורבים להם ותופסים אותם כשב"חים.

שב"חים בניתם שלהם בעלי תעודות זהות פלסטיניות, המתגוררים במרחב התפר (ע"ע), כלומר ממערב לגדר ההפרדה וממזרח לקו הירוק, זקוקים לאישור מטעם המנהל האזרחי לצאת ולהיכנס במחסומים אל ומחוץ למרחב התפר. במילים אחרות הם זקוקים לאישורים לגור בבית שלהם. האישורים ניתנים לתקופה מוגבלת, אשר בסופה יש להגיש בקשה לחידושם. הם אינם מוענקים אוטומטית לכל אדם העונה על הקריטריונים. אפילו אנשים עם אישורים תקפים (ע"ע **תסריח**), מעוכבים לעיתים במחסומים. המעמד החוקי שלהם רופף (מבחינת אזרחות, מצב משפחתי, בעלות על רכוש ועוד). בקבוצה זו נכללים גם בני זוג של אזרחי ישראל,

המחזיקים בתעודות זהות פלסטיניות ומתגוררים בתחומי ישראל. תהליך איחוד המשפחות נעצר בגלל בירוקרטיה מכוונת, ולאחרונה בגלל חוק גזעני שאושר בכנסת.

שטח צבאי סגור הכרזת אזור המחסום כשטח צבאי סגור, ביוזמה מקומית של החיילים, כדי להרחיק את נשות מחסום Watch. בה בעת, למרות היותו שטח צבאי סגור, נמשך בו מעבר הפלסטינים. לפי החוק עליהם להציג צו חתום של אלוף כולל מפה ותאריכים, וזה מסמך שאין ברשותם כמובן.

שמאלנים לפי החיילים, המטרד הקבוע במחסום והכוונה לעיתונאים וצלמים, חברי כנסת ערבים, מפגינים, ארגוני זכויות אדם ובמיוחד לנשות מחסום Watch.³⁶ בקיצור, שמאלן הוא כל מי שרוצה לראות ולדעת. **השמאלנים הרסו את הצבא** (כתובת שהתנוססה במשך חדשים על קוביות הבטון במחסום חווארה).

שערים בגלל התוואי האבסורדי של החומה מותקנים בה מספר שערים המיועדים למעבר לתלמידים שהופרדו מבית ספרם, או לחקלאים שהופרדו מאדמותיהם (ע"ע **מרחב התפר**). בפועל מפקח צה"ל על המעבר ופותח או סוגר את השער כטוב בעיניו. בעונת המסיק למשל צה"ל קובע את שעות הפתיחה והסגירה ואת משך העונה. המעבר בשערים מותר לרוב לנשים בלבד כי הגברים "מנועים" (ע"ע). במקומות רבים לא מאפשרים להם כלל לעבד את אדמותיהם במשך כל השנה, והדבר ניכר במצב הירוד של כרמי הזיתים.

תינוק תירוץ שקוף להחביא קלצ'ניקוב. "מה יש לך שם, תינוק או קלצ'ניקוב?" (חייל במחסום אל אשה הרה).

תלתליות סלילי תיל דוקרני, קונצרטינה מכובסת. זה גם הכינוי למכלאות של המעוכבים, המוקפות בתלתליות אלה. **"תאזוק אותו, שילמד לא לצאת מהתלתלית בלי רשות"**.

תסריח אישור מעבר. מפתח הזהב למעבר במחסומים ולתנועה בגדה, המאפשר מראית עין של חיים נורמליים. כל סגר, כתר או עוצר מבטלים מייד את תוקף התסריחים. תסריח יכול להיות קביל במחסום אחד ובטל במשנהו וכל חייל יכול לבטלו לפי מצב רוחו. הגוף המנפק את האישורים הוא המת"ק (ע"ע). **"מה באת למחסום אם אין לך תסריח?"** על האישורים הללו יכתבו יום אחד דוקטורטים, סרטים יספרו את קורותיהם ושירים יתארו את התעלולים, הטריקים והשטיקים, המניפולציות והשינויים התכופים העוברים על האישור המצוי. **יותר מכל מאשר**

36 "מתי ואיפה מותר לירות באדם שחמוש במשקפת?" הארץ, 13.6.04.

האישור הזה כי נושאו אינו אדם חופשי; הוא נמצא בדרגה אחת מעל עבד, ונתון לחלוטין לגחמות ומצב הרוח של כל לובש מדים.

תסריח מזויף על רקע הסיכוי שהפלסטינים ישתמשו באישורים מזויפים, בעיקר בתואנות רפואיות, פיתחו החיילים מומחיות מיוחדת לחשוף את הזיוף ומסתמכים על בקיאותם בפסיכולוגיה של ערבים (ע"ע). נערים ונערות בני 19, שאינם דוברים ערבית ואף לא שולטים במונחי בריאות באנגלית, אך בידיהם נשק ולגופם מדי צבא, מעמידים את בעלי האישורים בבדיקות מגוונות. "תלך, תתכופף, תרים ידיים מעל לראש... יאללה, אין לך שום בעיות בגב, ארגע ללבית" (חייל לחולה גב שהופנה לצילום בבית חולים בשכם); "את יכולה לתאר לי מה בדיוק את מרגישה?" (חייל לאשה פלסטינית הרה, נתונה בצירי לידה, נתמכת על ידי אמה ומתחננת לעבור במהירות לבית החולים הנמצא כמובן מעבר למחסום). בסרט מחסומים (של יואב שמיר) רואים איך חייל מנסה לבדוק אם ילד כבן שש הוא באמת חולה.

תודה בנסיבות נורמליות תודה משמשת כהבעת הוקרה על שירות או יחס או מתנה. בנסיבות המחסום זוהי מלה שוברת לבבות. אנו רואות את האדם המקבל את תעודת הזהות שלו בחזרה מידי החייל האומר לו: תעבור! החיוך החרד, שארית של ניסיון לשמור על כבוד אנושי, היד המושטת לקחת את הסיכוי להמשך היום, המאמץ להציב עמדת שוויון, ואז הוא אומר: תודה. כאילו – אתה נתת לי שירות ואני מודה לך.

אבל שום אירוניה לא תוכל להגן על הלב הנחמץ אל מול הניסיון ההרואי היום-יומי להעמיד פנים כי הכובש במחסום, על שרוולי הבטון שלו, הקרוסלות, מכלאות המעוכבים, גסות הרוח, מכונת השיקוף, צחנת הביוב, הגג הדולף, הספסלים השבורים, הבוץ, המחשבים ואריזות ארוחת הבוקר של החיילים, הוא אכן נותן שירות.

ואולי, כיוון שהפלסטיני יודע שהוא חשוד, כי כוֹלם חשודים, הוא מודה לחייל שלמרות שהיה יכול לעכבו, לעצור אותו, להפנותו לשב"כ, להכותו, לאסור אותו באזיקים, לקרוע את האישור, להשליך את ספרי הלימוד, ועוד כאלה דברים, למרות כל אלה בחר החייל להאמין לו ולתת לו ללכת לדרכו. אכן, תודה.